

**KREDİ KARTLARININ ÖDEME ARACI
VEYA FİNANSMAN ARACI
OLARAK İNCELENMESİ:
ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ**

Mehmet Serkan ÇALI

Yüksek Lisans Tezi

İşletme Anabilim Dalı

Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ

Yrd. Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ (II. Danışman)

2017

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Mehmet Serkan ÇALI

**KREDİ KARTLARININ ÖDEME ARACI VEYA FİNANSMAN
ARACI OLARAK İNCELENMESİ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİLERİ
Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ
Yrd. Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ**

ERZURUM – 2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

17.02.2017

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**KREDİ KARTLARININ ÖDEME ARACI VEYA FİNANSMAN ARACI OLARAK İNCELENMESİ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Mehmet Serkan ÇALI

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ ve Yrd.Doç.Dr. Muhammed ARDIÇ danışmanlığında, Mehmet Serkan ÇALI tarafından hazırlanan bu çalışma 17/02/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ramazan YANIK

İmza:

İkinci Danışman : Yrd. Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Murat BERBEROĞLU

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .... / ..... / .....

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ KARTLARINA GENEL BAKIŞ ve TARİHSEL SÜREÇ

1.1. KREDİ KARTININ TANIMI.....	5
1.2. KREDİ KARTLARININ TARİHİ	6
1.2.1. Kredi Kartlarında Dünyada ki İlk Uygulamalar.....	6
1.2.2. Avrupa Ülkelerinde Kredi Kartlarının Ortaya Çıkışı	8
1.2.3. Kredi Kartlarının Ülkemizdeki Uygulamaları ve Gelişim Süreci	8
1.3. KARTLARIN TASNİF EDİLMESİ.....	9
1.3.1. Plastik Kartlar.....	9
1.3.2. Kredili Kartlar	10
1.3.3. Debit Kart	11
1.3.4. Payment Card	11
1.3.5. Seyahat Kartları.....	12
1.3.6. Çek Kartı	12
1.3.7. Mağaza Kartları.....	12
1.3.8. Ortak Kart.....	12
1.3.9. Şirket Kartları.....	13
1.3.10. Sanal Kart	13
1.4. ULUSLARARASI KART KURULUŞLARI	13
1.4.1. AMEX (American Express)	14
1.4.2. Diners Club	14
1.4.3. JCB.....	14
1.4.4. MasterCard	15

1.4.5. VISA.....	15
1.4.6. Troy	15
1.5. KREDİ KARTLARININ EKONOMİK ETKİLERİ.....	16
1.5.1. Kredi Kartlarının Ekonomiye Etkisi.....	16
1.5.2. Kredi Kartlarının Tüketiciye Etkisi	17
1.5.3. Kredi Kartlarının Üye İşyerlerine Etkisi	18
1.5.4. Kredi Kartlarının Kart Çıkaran Kuruluş/Bankaya Etkisi	19
1.6. KREDİ KARTLARI VERİLERİNİN SAKLANMASI ve İŞLENMESİ.....	19
1.6.1. Kredi Kayıt Bürosu A.Ş (KKB)	19
1.6.2. Bankalararası Kart Merkezi (BKM).....	21
1.6.2.1. BKM Kuruluş ve Gelişimi.....	21
1.6.2.2. BKM'nin Hizmetleri	22
1.7. KREDİ KARTLARINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEME ve MEVZUAT	24
1.7.1. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu	24
1.7.2. Kredi Kartlarına İlişkin Hukuki Sorunlar.....	26
1.7.2.1. Kredi Kartının Kredi Niteliği	26
1.7.2.2. Kredi Kartına Kıymetli Evrak Hukuku Açısından Bakış	27
1.7.2.3. Kredi Kartlarının Tüketiciyi Koruma Yasasına Tabi Olması.....	27
1.7.2.4. Sözleşmesiz Kart Verilmesi.....	27
1.8. KREDİ KARTLARINDA LİMİT ve TAHSİS.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

ÖDEME SİSTEMLERİ ve KISA VADELİ FİNANSMAN

2.1. ÖDEME SİSTEMİNİN TANIMI	33
2.1.1. Ödeme Sistemi Çeşitleri.....	35
2.1.1.1. Kâğıda Dayalı Ödeme Sistemleri	35
2.1.1.1.1. Çek.....	35
2.1.1.1.2. Senet.....	38
2.1.1.2. Elektronik Ödeme Sistemleri	39
2.1.1.2.1. Kartlı Ödeme Sistemleri	42
2.2. KISA VADELİ FİNANSMAN ARAÇLARI	45

2.2.1. Kredili Mevduat Hesapları (KMH)	45
2.2.2. Borçlu Cari Hesap (BCH)	46
2.2.3. İskonto ve İştira Kredileri	46
2.2.4. Maaş Avans Hesapları.....	46
2.2.5. Taksitli Bireysel Krediler	47
2.2.6. Kredi Kartları	47
2.2.6.1. Kredi Kartı Hesap Özeti Borcunun Tamamının Ödenmediği Haller	49
2.2.6.2. Kredi Kartıyla Yapılan Taksitli Harcamalar	50
2.2.6.3. Kredi Kartıyla Yapılan Harcamaların Sonradan Taksitlendirilmesi	53
2.2.6.4. Kredi Kartıyla Nakit Çekimi	54
2.2.6.5. Kredi Kartıyla POS Terminallerini Kullanarak Nakit Elde Etme	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ KARTI KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ERZURUM ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	58
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI ve KAPSAMI.....	59
3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİNİN METEDOLOJİSİ	60
3.3.1. Ana Kütle ve Örneklem Süreci	60
3.3.2. Ön Çalışma.....	62
3.3.3. Anketin Güvenilirlik Analizi.....	62
3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	62
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	64
3.5.1. Demografik Özellikler.....	64
3.5.2. Kredi Kartı Kullanım Amacını Tespit Sorularının Frekans Dağılımı.....	66
3.5.2. Verilerin Değerlendirilmesi ve Bulgular	70
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	86
KAYNAKÇA	93
EKLER.....	99
EK 1.ANKET	99
ÖZGEÇMİŞ.....	103

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****KREDİ KARTLARININ ÖDEME ARACI VEYA FİNANSMAN ARACI
OLARAK İNCELENMESİ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ****Mehmet Serkan ÇALI****Danışman: Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ****İkinci Danışman: Yrd. Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ****2016, 103 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ****Doç. Dr. Ramazan YANIK****Yrd. Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ****Yrd. Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN****Yrd. Doç. Dr. Murat BERBEROĞLU**

Günümüzde ödeme sistemleri ve araçları yaygınlaşmaktadır. Öyle ki sadece alışverişlerde değil giderek genişleyen kurum ödemeleri, toplu ulaşım ödemeleri, yiyecek-içecek otomatlarına yapılan ödemeler gibi geniş bir ödeme alanında nakit kullanımı gerektirmeyen ödeme araçları kullanılmaktadır. Bu ödeme araçlarının başında ise temassız işlem özelliği, uzaktan ödeme, çevrimiçi ödeme gibi imkânlar sunan kredi kartları gelmektedir.

Kredi kartlarının taksitli ödeme imkânı sunması, nakit avans tedarik etme özelliği, asgari ödeme yapılabilme durumu, kredi kartlarını ayrıca bir finansman biçimine dönüştürmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde kredi kartlarıyla ilgili tarihsel süreç ve kavramlar, ikinci bölümde ödeme sistemleri ve finansman araçları anlatılmış. Çalışmanın üçüncü bölümünde kart kullanıcısı gerçek ve tüzel kişilere anket uygulaması yapılmış ve elde edilen verilerle çeşitli istatistiksel analizler yapılmıştır. Ayrıca kredi kartları kullanıcılarının kredi kartlarını hangi yönüyle kullandıkları araştırılmaya çalışılmış ve kredi kartları ile ilgili sorunlar irdelenmiştir.

Kredi kartlarının kullanıcılar tarafından bir finansman biçimi olarak algılandığı ve kredi kartlarının tahsilat açısından birinci öncelik olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kredi kartları, ödeme sistemleri, kısa vadeli finansman, ödeme araçları, finansman araçları,

ABSTRACT**MASTER THESIS****INVESTIGATION OF CREDIT CARDS AS INSTRUMENTS OF PAYMENT
OR FINANCING: THE EXAMPLE OF ERZURUM****Mehmet Serkan ÇALI****Supervisor: Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ****Co-Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ****2016, 103 Pages****Jury: Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ****Assoc. Prof. Dr. Ramazan YANIK****Assist. Prof. Dr. Muhammed ARDIÇ****Assist. Prof. Dr. Ensar AĞIRMAN****Assist. Prof. Dr. Murat BERBEROĞLU**

In today, payment systems and instruments are becoming widespread. Payment instruments that do not require cash use are used in a wide payment area such as institutional payments, public transportation payments, and payments to food and beverage vending machines except for the shopping. The top of these payment instruments are credit cards that offer contactless transaction capability, remote payment, online payment, and so on.

Credit cards are also becoming a form of financing in order to it offers installment payment opportunity, cash advance and minimal payment.

It was explained that historical processes and concepts related to credit cards in the first part and payment systems and financing instruments in the second part of the study. In the third part of the study, questionnaires were applied to real and legal persons who are card users and various statistical analyzes were performed. Also, it was tried to investigate how credit cards users use credit cards and examined problems related to credit cards.

As a result, it was determined that credit cards are perceived by users as a form of financing and they are the top priority in terms of collection.

Keywords: Credit cards, payment systems, short-term financing, payment instruments, financing instruments,

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATM	: Automatic Teller Machine
BCH	: Borçlu Cari Hesap
BIAS	: Borsa İstanbul Anonim Şirketi
BKKK	: Banka ve Kredi Kartları Kanunu
BKM	: Bankalararası Kart Merkezi
BTOM	: Bankalararası Takas Odası Merkezi
EFT	: Elektronik Fon Transferi
EMKT	: Elektronik Menkul Kıymet Transferi
IMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
JCB	: Japon Kredi Bürosu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KK	: Kredi Kartı
KKB	: Kredi Kayıt Bürosu
KMH	: Kredili Mevduat Hesabı
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
UPI	: Union Pay International
POS	: Point of Sale
PPK	: Para Politikası Kurulu
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
VDMK	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymet

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Türkiye’de Ödeme Sistemleri.....	34
Şekil 2.2. Ödeme Sistemleri-Katılımcı İlişkisi	34
Şekil 2.3. Çek Takas Sistemine İbrahim Edilen Toplam Çek Adet ve Tutarları	37
Şekil 2.4. Çoklu Ödeme Sistemlerinin İşleyişi	43
Şekil 2.5. Kredi Kartıyla Yapılan İşlemlerin Yıllar İtibariyle Tutar(Milyon TL) Bilgisi	55
Şekil 2.6. Kredi Kartıyla Yapılan İşlemlerin Yıllar İtibariyle Adet bilgisi	55

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Kredi Kart Sayılarının Yıllara Göre Değişimi	11
Tablo 2.1. Ticari Kredi Kartlarının Kredi Kartları İçerisindeki Payı	38
Tablo 2.2. Yıllar İtibariyle Kredi Kartları Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı	49
Tablo 2.3. KK İle Ödeme Tutarı(Milyar TL) ve Ticari KK Yeri.....	51
Tablo 2.4. KK İle Taksitli Ödeme Tutarı(Milyar TL) ve Ticari KK Payı.....	52
Tablo 2.5. Bireysel KK Bakiye (Milyar TL) ve Taksitli Bakiye Oranı Gelişimi.....	52
Tablo 2.6. Bazı kredi kartlarının peşin alışverişleri sonradan taksitlendirme için aldıkları faiz oranları	54
Tablo 3.1. Ankete Katılanların Demografik Özellikleri.....	64
Tablo 3.2. Kredi Kartı Hesap Özeti Borcunuzu Ödeme Durumu	66
Tablo 3.3. Kredi Kartıyla Taksitli Alışveriş Durumu	66
Tablo 3.4. Kredi Kartıyla Peşin Yapılan Alışverişlerin Sonradan Taksitlendirilme Durumu.....	67
Tablo 3.5. Kredi Kartıyla Nakit Tedarik Etme Durumu	68
Tablo 3.6. Tek Seferde Nakit Tedarik Etme Tutarı Durumu	69
Tablo 3.7. Nakit Tedarik Etme Nedenleri	69
Tablo 3.8. Kredi Kartı Borçlarının Yasal Takip Durumu	70
Tablo 3.9. Cinsiyet Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu	71
Tablo 3.10. Cinsiyete Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı	71
Tablo 3.11. Medeni Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu ..	72
Tablo 3.12. Medeni Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı	72
Tablo 3.13. Yaş Aralığına Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu	73
Tablo 3.14. Yaş kriterine Göre Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu Farklılık Tablosu.....	73
Tablo 3.15. Yaş Kriterine Göre Kredi Kartını Kullanma Sıklığı Durumu Farklılık Tablosu.....	74
Tablo 3.16. Yaş Kriterine Göre Kredi Kartından Taksitli Alışveriş Seçeneğini Kullanma Durumu Farklılık Tablosu.....	74
Tablo 3.17. Yaş kriterine Göre Kredi Kartını Pos Cihazından Geçirip Nakit Elde Etme Durumu Farklılık Tablosu	75
Tablo 3.18. Eğitim Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu ...	75

Tablo 3.19. Eğitim Durumu kriterine Göre Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Zamanı Farklılık Tablosu.....	76
Tablo 3.20. Gelir Düzeyi Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu.....	76
Tablo 3.21. Gelir Düzeyi Durumuna Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu Farklılık Tablosu	77
Tablo 3.22. Gelir Düzeyi Durumuna Göre Kredi Kartını Pos Cihazından Geçirip Nakit Elde Etme Durumu Farklılık Tablosu.....	77
Tablo 3.23. Gelir Düzeyi Durumuna Kredi Kartını Kullanma Sıklığı Durumu Farklılık Tablosu.....	78
Tablo 3.24. Çalışma Alanı Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu.....	79
Tablo 3.25. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu Farklılık Tablosu.....	79
Tablo 3.26. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartını Kullanma Sıklığı Durumu Farklılık Tablosu.....	80
Tablo 3.27. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartıyla Taksitli Alışveriş Durumu Farklılık Tablosu.....	80
Tablo 3.28. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartı Borcunu Ödeme Zamanı Farklılık Tablosu.....	81
Tablo 3.29. Yıllık Ciroya Göre Ödeme Araçları Kullanımı Anlamlılık Tablosu	81
Tablo 3.30. Yıllık Ciro Durumuna Göre Çekle Satış Yapmayı Tercih Etme Durumu Farklılık Tablosu	82
Tablo 3.31. Yıllık Ciro Durumuna Göre Kredi Kartıyla Satış Yapmayı Tercih Etme Durumu Farklılık Tablosu	82
Tablo 3.32. Yıllık Ciro Durumuna Göre Satın Alınan Mal ve Hizmetlerin Ödemesinin Çekle Ödeme Durumu Farklılık Tablosu	82
Tablo 3.33. Yıllık Ciro Durumuna Göre Satın Alınan Mal ve Hizmetlerin Ödemesinin Kredi Kartıyla Ödeme Durumu Farklılık Tablosu	83
Tablo 3.34. Faktör Analizi İçin Oluşturulan Veri Seti ve Faktör Soruları	83
Tablo 3.35. Faktörlere Göre Gruplar Arasındaki İstatistiksel Anlamlılık Tablosu.....	84
Tablo 3.36 Gelir Düzeyine Göre Teknik ve Mali Beklentiler (F1) Farklılık Tablosu ...	84

Tablo 3.37. Çalışma Alanı Durumuna Göre Banka ile İlgili Beklentiler (F2)

Farklılık Tablosu.....85

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ yönetiminde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışma birçok kişi ve kuruluşun destek ve yardımları ile gerçekleşmiştir. Çalışmanın her aşamasında göstermiş olduğu ilgi, destek, hoşgörü ve yardımlarından dolayı ülkemizin değerli bilim insanlarından olan kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ'e, bu süreçte yine desteklerini esirgemeyen çok kıymetli Yrd. Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ ve Yrd. Doç. Dr. Murat BERBEROĞLU'na, mesai arkadaşlarımın tümüne, özelde ise Öğr. Gör. Serkan KONYA'ya, anket çalışmasında bize kıymetli zamanlarını ayıran Erzurum halkına, yorum ve önerileriyle Tez'in şekillenmesine katkıda bulunan jüri üyelerine, hayatımın her anında bana olan inanç ve muhabbetlerinden dolayı muhterem anne ve babama, paha biçilemez sabır ve hoşgörülerinden ötürü kıymetli eşim ve oğluma teşekkürü borç bilir, sonsuz şükranlarımı sunarım.

Erzurum, 2017

Mehmet Serkan ÇALI

GİRİŞ

Kredi kartları, modern zamanın, tüketim harcamalarına eşlik eden en önemli unsuru haline gelmiştir. Finansal aktörlerin neredeyse tümü kredi kartını harcamalarında veya tahsilatlarında veya her ikisinde de kullanmaya başlamıştır.

Daha önceleri kullanılagelen ödeme yöntemlerinin yetersizliği, 19 yy. sonlarına doğru dünyayı kredi kartlarının ilk uygulamalarıyla tanıştırmıştır. İlk uygulamalarına kısıtlı bir coğrafya ile sınırlı kullanım alanlarında rastlanan kredi kartları, teknolojik yeniliklerle beraber finansal hayatın ve ticaretin önemli bir aktörü haline gelmiştir.¹

Kredi kartları 2. Dünya Savaşı'ndan çok önceleri bireysel firmalar tarafından müşterilerine mağazalarından nakit gerektirmeksizin alışveriş yapma imkânı vermek için çıkarılmıştır. Diners Clup örneğinde, dünya genelindeki lokantalarda nakit gerektirmeden yemek yeme imkânı sağlayan kartlar karşımıza çıkmaktadır. Buna benzer kartlar Amerikan Express ve Carte Blanche tarafından çıkarılmıştır. Ancak bu kartların kullanımı, işlem maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle seçkin kişiler ve iş dünyası ile sınırlı kalmıştır.²

Ülkemizde hem sosyal, kültürel, ekonomik hayata hem de finansal alana ilişkin gerçekleştirilen reformlar ile gerek bankaların kredi kartı pazarına olan yatırımlarının artması, gerekse de tüketicilerin ihtiyaçlarını hızlı ve kolay elde etme güdüsünün artması, kredi kartı pazarının hızlı gelişmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.³

Bankaların şube ağlarının yaygınlaşmasıyla finansmana kolay ulaşım imkânının artması, kullanıcıları yeni finansal ürünleri kullanmaya ve gelecekte beklenen geliri bugünden tüketmeye motive etmektedir. ⁴Bu finansal yeniliklerin en önemlilerinden biride kredi kartları olmuştur.

2001 ekonomik kriziyle beraber ortaya çıkan yüksek enflasyon durumu insanları taksitli alışveriş yapmaya itmiş, bazı mağaza kartlarının da bu anlamda talep görmesi

¹ İsmail Bekçi, Ömer Tekşen, "Bankaların Kredi Kartı Puan Uygulamaları ve Muhasebeleştirilmesi", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 2012, 222

² İlker Parasız, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, (7. Baskı), Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa 2000, 5.

³ Fatma Ulucan Özkul ve Gülçin Tapşın, "Kredi Kartı Kullanımı ile Kullanılabilir Gelirin Tüketim Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Ampirik Çalışma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:47, 2010, 140.

⁴ Ulucan Özkul ve Tapşın 142.

bankaları kredi kartları pazarına ilgi duymaya, mevcut kartlara taksitli alışveriş özellikleri ekleyerek, kredi kartı pazarında yoğun faaliyet göstermeye sevk etmiştir.⁵

Kredi vermeye yetkili finansal kuruluşlar büyük montanlı (ölçekli) ve az sayıda yatırımcının faydalandığı krediler yerine küçük tutarlı ve fazla sayıda kişiye, kredi kartlarıyla kredi kullanarak hem riski dağıtıp hem de yüksek faiz geliri elde etmeye başlamışlardır.⁶

Ayrıca bankalar ve finansal kuruluşlar kredi kartı alacaklarını VDMK(Varlığa Dayalı Menkul Kıymet)'lara dönüştürüp faktöring şirketlerine satarak veya uluslararası piyasalardan seküritasyon kredileri temin ederek kaynak temin etmektedirler.⁷

Yakın bir geçmişte en bilinen ödeme araçlarından olan çek uygulaması bazı sorunlar nedeniyle (çek ile işleyen hesapta para olmaması, görüldüğünde ödenmesi gereken bir ödeme aracı olması, evrensel kabulünde sıkıntılar olması vb.) beklenen gelişmeyi gösterememiştir.⁸

Kredi kartları ile bilinen debit kart, ön ödemeli kartlar gibi ürünlerle de farklı kullanım olanakları sunan kartlı ödeme sistemleri ise büyük bir ivme kazanarak para, çek, senet gibi ödeme araçlarının yerine ikame edilmeye başlamıştır.⁹

Yaygın ve sık kullanılan bir ödeme aracı olmasının yanı sıra, nakit kullanma olanağıyla beraber finansman aracı olarak da görülen kredi kartları, harcama ve satın alma kararlarında önemli bir yere sahiptir. Gelir seviyesinde yükselme algısı oluşturarak tüketim davranışlarını etkilemekte ve kazancın üstünde bir harcama yapma eğilimine sebep olabilmektedir.¹⁰

⁵ Alper Karakurt, "Kredi Kartları Pazarında Çok Markalılık ve Rekabet: Rekabet Kurulu Kararları Işığında Pazar Analizi", *Rekabet Dergisi*, 2009, 10(1), 58.

⁶ Bekçi ve Tekşen, 222.

⁷ Sudi Apak ve Güneş Yılmaz, "Finansal Kriz Döneminde Türkiye'de Kredi Kartları", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı :49, 38

⁸ Osman Tuğay ve Nermin Başgöl, "Önemli Bir Finansman Kaynağı Olarak Kredi Kartları: Kredi Kartlarının Kart Sahiplerinin Harcamaları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Burdur İlinde Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2007, 12(3), 216.

⁹ Vergi Konseyi, *Kayıtlı Ekonominin Geliştirilmesi Sürecinde Kartlı Ödeme Sistemleri İle Yeni Yöntem ve Teknolojiler*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:274, İstanbul, Nisan 2011, 11

¹⁰ Bülent Başaran, Gamze Sancar Budak, Hüseyin Yılmaz, "Kredi Kartlarının Rasyonel Kullanımını Etkileyen Bireysel Faktörler", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ekim 2012, 7(2), 67-93, 69

Kredi kartlarının taksit imkânı, kart hamillerine belirli bir vade tanıdığından otoritelerin sıkı para politikası uygulamalarında, faiz kararları ile tüketimin azaltılması yönündeki beklentilerini tersi yönde etkileyen bir faktördür.¹¹

Kırıkkale’de yapılan bir çalışma ile satın alma tercihlerinde kredi kartı ile taksitli alışverişin en önemli faktörler arasında olduğunu ortaya koymuştur.¹²

Ayrıca harcama yaparken tutarın tek seferde ödenmesi veya taksitlendirilmesi kararı, kart hamili açısından önem arz etmektedir. Tek seferde ödeme dönem sonunda ödenecek borcu ve gelirin harcanabilir kısmını etkilemektedir. Taksitli alışverişler ise limiti harcama tutarı kadar sınırlandırıp, ödeme yapıldığında ise taksit tutarı kadar limit açılmaktadır. Kart hamilinin kredi kartını kullanırken finansal planlama yapma konusunu göz önünde bulundurması gerekmektedir.¹³

Kredi esasında veren tarafın alan taraf lehine belirli bir ücret, komisyon, faiz karşılığında satın alma gücünden vazgeçmesidir. Geldiğimiz noktada kredi işlemlerinde yaşanan gelişmeler, yeni ihtiyaçlar, yeni finansal süreçler gelişme göstererek farklı finansal ürünleri hayatımıza sokmuştur. Nakit taşıma güçlüğü, finansal imkânlarla erişim kolaylığı, bankaların tutundurma çalışmaları vd. gelişmeler kredi kartlarını hayatımıza sokmuştur.¹⁴ Bir ödeme aracı olarak bilinmesine karşın TKHK (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun) kredi kartlarının bir tüketici kredisi olduğunu söylemektedir.

Çalışmamızda kredi kartının hem finansman yönü hem de ödeme aracı yönü araştırılmaya çalışılmıştır. Kredi kartıyla ilgili tarafların kredi kartlarına bakış açıları ele alınmaya çalışılmış ve kredi kartı ile ilgili paydaşlara geleceğe yönelik projeksiyon tutmak amaçlanmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kredi kartının ne olduğu, kredi kartının dünyada ve ülkemizdeki ilk uygulamaları, kredi kartıyla ilgili kavramlar, kredi kartı tahsisinin nasıl yapıldığı, kart çıkaran kuruluşlar tarafından kredi kartı

¹¹ Emre Karpuz, *Ödeme Sistemleri ve Araçlarının Artan Kullanımı: Kredi Kartı Kullanımının Para Politikası Etkinliğine Etkisi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Nisan 2012, 168

¹² Tülin Durukan, Halil Elibol, Müzeyyen Özhavzalı, “Kredi Kartlarındaki Taksit Uygulamasının Tüketicinin Harcama Alışkanlıkları Üzerindeki Etkisini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma (Kırıkkale İli Örneği)”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:13, 155-163(2005), 149

¹³ Başaran vd., 70

¹⁴ Şebnem Akipek, *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları*, Erişim Tarihi: 12.05.2016, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2552.pdf> , 103

vermeyi düşündükleri ile ilgili finansal istihbaratın nasıl yapıldığı ve hangi kurumlardan ve sistemlerden yararlanıldığı, kredi kartının hukuki yönü ele alınmıştır.

İkinci bölümde ödeme sistemleri anlatılmış, kredi kartlarının ödeme sistemlerindeki yerinin ne olduğu, diğer ödeme araçlarının neler olduğu, kredi kartını diğer ödeme araçlarından ayıran özelliklerin neler olduğu araştırılmıştır. Bu bölümde yine kredi kartıyla ilgili nicel bazı verilere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde kısa vadeli finansman ve kısa vadeli finansman araçları anlatılmış, kredi kartlarının kısa vadeli finansman içerisindeki konumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Erzurum ilinde kredi kartı kullanan gerçek ve tüzel kişilerle kredi kartı kullanım amacı, kredi kartı kullanımının yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum gibi özellikler açısından farklılık arz edip arz etmediği, çek ve senet gibi diğer ödeme araçlarına nispeten kredi kartının tahsilat ve ödemeler açısından tercih edilip edilmediği yüz yüze gerçekleştirilen anket yöntemi ile istatistiksel açıdan analiz edilmiştir. Kredi kartlarının finansman aracı olduğu yönünde bulgulara rastlanmış, çek ve senet gibi ödeme araçlarına tercih edildiği tespit edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ KARTLARINA GENEL BAKIŞ ve TARİHSEL SÜREÇ

1.1. KREDİ KARTININ TANIMI

Kredi kartı, kartı veren kurumun kart hamilini kredilendirmesi anlamına gelmektedir. Kredi limiti içerisinde kalmak koşuluyla, kartın kullanılabileceği coğrafya içerisinde nakit kullanmaksızın mal ve hizmet alımında bulunulabilmekte, aynı ibarelere haiz para çekme otomatlarından nakit çekilebilmektedir.¹⁵

Kredi sözcüğünün kökeni Latince 'ye dayanmaktadır, birisine güvenmek ve itimat etmek anlamına geldiği, kredi kartını çıkaran kuruluş da kart sahibine, kartı bankacılığa özel istihbari yöntemlerle edindiği bilgilerden ve ödemelerini vadesinde yerine getireceğine emin olduktan sonra verdiği için kredi kartı ifadesi kullanılmaktadır.¹⁶

Kredi kartı; mülkiyeti üzerlerinde kalmak şartıyla banka ya da finansal kuruluşların müşterilerine ödeme kabiliyetleri ve kanuni sınırlar içerisindeki limitlerde, üye işyerlerinden yurtiçi ve yurtdışında mal ve hizmet satın alma ile ATM (Automatic Teller Machine)'den nakit çekimlerde kullanılmak için sunulan karttır.¹⁷

Kredi kartı, ticari veya katılım bankaları ile kart çıkaran kuruluşlarca, belirli bir sistem üzerinden, aralarında yapılan anlaşma gereğince mülkiyeti kendilerine ait olmak üzere, kart hamiline sağlanan imkânlar dâhilinde, nakit kullanımı olmadan mal ve hizmet satın alınması ile çeşitli ödemeleri yapma yahut doğrudan ya da elektronik ya da başkaca yollarla nakit çekme imkânı sunan karttır.¹⁸

Kredi kartı, Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kart veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasıdır.¹⁹

Kredi kartları ile ilgili yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak kredi kartlarını şu şekilde tanımlamak mümkündür. Kredi kartı; Kart çıkarma ve/veya kart sistemleri

¹⁵ TBB, *Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler*, Yayın No:257, TBB, İstanbul 2008, 9

¹⁶ Feridun Kaya, *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması* (Elektronik Sürüm),TBB, Yayın No:263, Ocak 2009, 5.

¹⁷ Durukan vd., 144.

¹⁸ Ulucan Özkul ve Tapşın, 139.

¹⁹ Banka ve Kredi Kartları Kanunu, 2006, T.C Resmi Gazete, 26095, 01.03.2006, Madde 3/e

kurmayla yetkili kuruluşlarca veya bu kuruluşlarla yapılan anlaşmalar sonucu bankalarca mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere kendilerince uygun görülen hamillere verilen, belirli bir süre sonunda kart çıkaran kuruluşa geri ödeme yapmak koşuluyla nakit kullanımı gerektirmeden mal ve hizmet alımı yapılan, çeşitli ödeme kanallarından her türlü ödeme yapılabilen ve istenildiğinde nakit çekilebilen elektronik, temassız, manyetik sistemleri barındıran ve güvenlik işlevi sağlayan numaralar taşıyan karttır.

1.2. KREDİ KARTLARININ TARİHİ

1.2.1. Kredi Kartlarında Dünyada ki İlk Uygulamalar

Herhangi bir peşin ödeme yapmadan mal ve hizmet almaya yarayan kredi kartının ilk örneklerine 18.yy'da ABD'de rastlanmaktadır. *Turizm alanıyla sınırlı ilk kredi kartını 1894 yılında Hotel Credit Letter Company çıkartmıştır. 1914 yılında Western UnionBank kredi kullandırma işlevine de sahip olan kredi kartı düzenlenmiştir 1924 yılında General Petrolleum Company, ilk petrol kredi kartını çıkarmıştır. Bu ilk uygulamalardan sonra büyük mağazalar, müşterilerine müşteri hesap numaralarının basıldığı metal jetonlar vermişlerdir.*²⁰

ABD'de kredi kartları ve çek gibi çeşitli ödeme araçlarının kullanımı, kredi kartlarının ilk uygulama dönemlerinde eyaletler arasındaki hukuki düzenlemelerin farklılığından dolayı ancak belirli bölgelerle sınırlı kalmıştır.²¹

Bu durum, ödeme araçlarından olan kredi kartı için dar bir bölgeyle sınırlı olmayan bir sistem geliştirme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

1928 yılında, Amerika'da First National City Bank, kredi kartı departmanını kurmuştur. 1929 Büyük Buhran ortaya çıkınca kredi kartı taleplerinde azalma gerçekleşmiş ve 2. Dünya Savaşı yıllarında ise kredi kartlarının kısıtlanması ile ilgili yasal düzenlemeler çıkarılmıştır.

²⁰ Kaya , F., *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması* (Elektronik Sürüm), 9

²¹ Kaya, F., *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması* (Elektronik Sürüm), 10

Belirli bir para ile sınırlı olmayan ve farklı sektörlerde kullanılabilen, nakit ihtiyacı gerektirmeyen bugünkü kredi kartlarına benzer ilk kredi kartı uygulaması ise 1950 yılında Diners Clup tarafından çıkarılmıştır.²²

Bir restoranda müşterisi ile yemek yiyen bir avukat yemeği yedikten sonra üzerinde nakit parası olmadığını fark etmiş ve kartvizitinin arkasını paraflayarak yemek bedelini daha sonra ödeyeceğini taahhüt etmiş. Bu olaydan sonra bahsi geçen avukat Frank Mc Namara ve arkadaşları birlikte gezi ve yemeklerde hesabın ödenmesine yarayan modern kredi kartı sisteminin ilk örnekleriyle dünyayı tanıştırmışlardır. Geliştirdikleri bu kartları, Mc Namara müşterilerine göndermiş ve anlaşmalı birçok restoranda kullanılmaya başlayan Diners Card ile birlikte ABD’de kredi kartlarında yoğunluk yaşanmaya başlamıştır.²³

Ciddi ve bugünkü kullanıma yakın ilk kredi kartı uygulaması ise 1951 yılında New York’taki Franklin National Bank tarafından çıkarılmıştır. Bu kart ile hamillerine kredi kullanma imkânı da sunulmuştur. 1956 yılına gelindiğinde çok sayıda banka kredi kartı çıkarmıştır. Ayrıca bu dönemlerde Diners Clup kart sahiplerine tutundurma amacıyla sigorta yapmaya başlamıştır. Yine aynı yıllarda Detroit’te J.L. Hudson kartlı ödeme sistemine, 30 günlük faizsiz hesap dönemi uygulamasını getirmiştir.

Kredi kartının ilk örneklerine bakıldığında, işçilik ve çeşitli giderlerin büyük kalemler olması nedeniyle sistemin işletilme imkânı güç olsa da, 1950’li yılların sonuna doğru özellikle Americard’ın çıkması ve Chese Manhattan’ın 40 banka ile oluşturduğu ödeme sisteminden sonra kredi kartı finansal alanda çok önemli hale gelmiştir.²⁴

1965 yılında Bank of America, BankAmericard ve Amexo ilk uluslararası kartı çıkarmışlardır ve bu kartı basabilmek için uluslararası düzeyde lisanslar vermeye başlamışlardır. Sonraki yıllarda, çıkarılan bu kart Visa diye anılan karta dönüşmüştür.

²² Nilay Kükrer, *"Kredi Kartı Kullanımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Analizi: Burdur İli Örneği"* (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006, 5

²³ Ekodialog Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi, (t.y), Erişim tarihi: 19.06.2015, <http://www.ekodialog.com/kredi-karti-piyasasi/kredi-kartlari-tarihsel-gelisimi.html>

²⁴ Kaya F., *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması* (Elektronik Sürüm), OCAK 2009, 12

1.2.2. Avrupa Ülkelerinde Kredi Kartlarının Ortaya Çıkışı

Avrupa’da kredi kartları ABD olduğu gibi çok fazla rağbet görmemiştir. Almanya’da uygulanan garantili çek ödemesi bu ülkede kredi kartına ilk başlarda ilgi duyulmamasına neden olmuştur. 1970’li yıllara kadar Avrupa kıtasında yaygın olmayan kredi kartlarının istisnası İngiltere olmuştur. İngiltere’de 1955 yılında ilk kredi kartı uygulaması Barlaycard diye adlandırılan ve Americard(Visa) ile yapılan anlaşma sonucu basılan uluslararası geçerliliği olan kart olmuştur. Bu karta olan ilgi beraberinde diğer İngiliz bankalarının da bir araya gelerek yeni bir kart oluşturma fikrini tetiklemiştir. 1972 yılında Access isminde bir kart çıkarmışlardır. Bununla beraber yine İngiltere’de kredi kartlarıyla ilgili bankaların yaptığı pazarlama çalışmaları, sıfıra yakın faiz imkânları gibi çeşitli nedenlerle kredi kartları çek ve tüketici kredileri gibi sık kullanılan finansal enstrümanlar arasında hızla yerini almıştır. Kredi kartı uygulaması zamanla tüm Avrupa ülkelerine de hızla yayılmaya başlamıştır.²⁵

1.2.3. Kredi Kartlarının Ülkemizdeki Uygulamaları ve Gelişim Süreci

Ülkemizde kredi kartlarının ilk örneklerine 1960’lı yıllarda rastlanılmasına rağmen ciddi anlamda kredi kartlarının kullanımı 1980’li yıllara denk gelmektedir. Türkiye’de kredi kartlarının kullanımı ve yaygınlaşması Avrupa’da ki gelişime benzer bir gelişim göstermiştir. Ülkemizi diğerlerinden ayıran temel fark ise ABD, Avrupa ve diğer ülkelerde bireysel bankacılık önce tüketici kredileri ile başlamış olup ülkemizde bireysel bankacılık ilk olarak kredi kartları ve ATM’lerle başlayıp tüketici kredileri bu uygulamalardan sonra hayatımızda yer bulmuştur.²⁶

Ülkemizde genellikle kartlar uluslararası geçerliliği olan, fakat lisansı başka ülkelerde olan kart çıkarmaya yetkili kuruluşlarla yapılan anlaşmalarla basılmaktadır.

Kredi kartlarının ülkemizdeki uygulamaları ile ilgili bir kronolojik sıralama yapılmak istenirse şu şekilde bir kronoloji karşımıza çıkmaktadır.

1. 1968’de Diner Club Setur A.Ş. kurulmuştur.

²⁵ F. Özden Kalaycı, *Bankacılık Açısından Kredi Kartları Sisteminin İşleyişi ve Bir Örnek Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2003,s.17

²⁶ Nilay Kükrer, *"Kredi Kartı Kullanımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Analizi: Burdur İli Örneği"*(Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilemler Enstitüsü, Isparta 2006, 9

2. Daha sonra yurtdışında geçerli olan Amex, American Exspress kartları geliştirilmiştir.
3. 1975'te Türk Express Havacılık ve Turizm Ltd.Şti. ile Türkiye'de merkezi American Express organizasyonu kurulmuştur.
4. Kredi kartı değil ödeme kartları şeklinde sunulmuştur.
5. 1975'de ABC Turizm ve daha sonra AKK Turizm.Tic.A.Ş., İnterbank Mastercard-Eurocard-Access üyeliği almıştır.
6. 1981'de Emlakbank ABC Turizm ile Visa lisansı almıştır.
7. 1983-1988'de şube sayısı az olan bankalar kredi kartı sistemine dahil olmuştur.
8. 1987'de Pamukbank tarafından Prestige Card adında tek özel kredi kartı çıkarılmıştır.
9. 1988'de şube sayısı fazla olan bankalar kredi kartı sistemine dahil olmuştur.
10. 1990'da Bankalararası Kart Merkezi faaliyete başlamıştır.
11. 2000'li yıllarda
  - Kartlarda çeşitlilik artmıştır.
  - Kredili özelliği olan kartlar çıkarılmıştır.
  - Yurtiçi ve yurtdışında geçerli debit kartlar çıkarılmaya başlanmıştır.
  - Kartlı ödeme sistemleriyle ilgili yazılım altyapısı ilerleme kaydetmiştir.²⁷

1.3. KARTLARIN TASNİF EDİLMESİ

1.3.1. Plastik Kartlar

Nakit paranın taşıma güçlüğü ve nakit para harcama alışkanlığının psikolojik etkilerinden dolayı günümüzde insanlar mal ve hizmet alımlarını çeşitli ve değişik özellikteki plastik kartlar aracılığıyla yapmaktadırlar. Plastik kartlar adından da anlaşılacağı üzere plastik hammaddesinden yapılmış olan üzerinde manyetik alanın olduğu bir şerit barındıran, temassız özelliği gibi başkaca özellikler barındırabilen kartların tümüne verilen addır. Günümüzde basılı halde ki kartların tümü plastik kart şeklindedir. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak kartların ilerleyen yıllarda elektronik

---

²⁷ Kalaycı, 17-18.

bilgi şeklinde veya programlar aracılığıyla cep telefonlarında taşınabileceği ise öngörülebilir bir gerçektir. Çevre duyarlılığı ve bilincinin artması ile kartların plastik haricinde başkaca malzemeler kullanılarak basılması ise kart çıkaran kuruluşların gündemindedir.²⁸

1.3.2. Kredili Kartlar

Kredili kartlar bir banka veya kart çıkarmaya yetkili kuruluş tarafından çıkarılan mal ve hizmet alımını veya nakit kullanımı sağlayan kartlardır. Bu yönüyle kredili kartlar hem bir ödeme aracı hem de bir finansman aracı olma özelliği taşımaktadırlar. Kart hamili kredili kart için kartı çıkaran kuruluş nezdinde genellikle teminat olarak bir hesap bulundurmak zorunluluğu taşımaz. Kart hamili kartı kullanıncaya değin ilgili kuruluş nezdinde gayrinakdi kredisi varmış gibidir. Kart kullandığı esnada bu nakdi krediye dönüşür. İlgili kuruluş hamile borcunu ödemesi için genellikle 40 günlük bir süre tanır. Bu süre zarfında hamilden mal ve hizmet alımları için herhangi bir faiz talep edilmez. Bankalar bu açıklarını üye işyeri ile yaptıkları anlaşma gereği komisyon olarak kapatmaya çalışırlar. Ayrıca kart hamillerine tanınan ödeme süresini aşan durumlarda gecikme faizi uygulanır. Bu gecikme faizleri merkez bankası tarafından belirlenerek ilan edilir. Ayrıca kartı çıkaran kuruluş kart hamiline kartı verdiği esnada ve borç bildirimini yaparken faiz, komisyon ve masraflarla ilgili bilgi verme zorunluluğu taşır.²⁹

Aşağıdaki Tablo 1.1 yıllar itibariyle ülkemizde ve Erzurum’da kredi kartı sayılarını ve yıllar itibariyle yaşanan yüzde değişimi göstermektedir.

²⁸ Kükrer, 19.

²⁹ Ömer Faruk Korkmaz, 'Ödeme Sistemlerinde Kredi Kartının Yeri ve Üniversite Öğrencilerinin Kredi Kartı Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2010, 39.

Tablo 1.1. Kredi Kart Sayılarının Yıllara Göre Değişimi

YILLAR	TÜRKİYE	ERZURUM	YÜZDE DEĞİŞİM	
	Kredi Kartı (Adet)	Kredi Kartı (Adet)	TÜRKİYE	ERZURUM
2015 YILI	58215318	372964	0,02	-0,03
2014 YILI	57005902	384783	0,03	5,4
2013 YILI	56835221	365026	4,6	29,8
2012 YILI	54342148	281296	5,8	28
2011 YILI	51360809	219784	9,4	24,4

Kaynak: www.bkm.com.tr, www.bddk.org.tr

1.3.3. Debit Kart

Bu kartlar bankada ki cari alacaklı hesap ile ilişkilendirilmiş olan kartlardır. Bu kartlarda manyetik alan ve güvenlik ayrıca birbirinden ayırt edilebilmesi amacıyla rakamlardan oluşan ve genellikle 16 haneli numaralar vardır. Debit kartlar günlük kullanımda banka kartı, bankamatik, paracard, bankomat gibi çeşitli değişik isimler altında çıkarılabilmektedir. Debit kartlardan günün her saatinde kartı çıkaran kuruluşun veya kart hamilinin belirlediği şifre ile ATM'lerden para çekme-yatırma, ödeme işlemleri gibi çeşitli işlemler yapılabilmektedir. Ayrıca bağlı olduğu cari hesapta alacak bakiyesi var iken mal ve hizmet alımında kullanılabilen bir ödeme aracı işlevi de görmektedirler. Fakat bu kartlar kredili olarak çalışmamakta ayrıca cari hesabınıza tanınmış bir kredili mevduat hesabı da var ise o zaman kredili işlem de yapabilmektedirler. Bu yönüyle kredili kartlardan ayrılmaktadırlar.³⁰

1.3.4. Payment Card

Alışverişlerde kullanılan belli ve sınırlı bir limite sahip olmayan hesap kesim döneminde borcun tamamının hamil tarafından ödenmesi gereken kart türüdür. Günümüzde yaygın kullanım alanı yok denecek kadar az düzeydedir.³¹

³⁰ Kükrer, 20.

³¹ Korkmaz, 40.

1.3.5. Seyahat Kartları

Yüksek gelirli kişilere verilen ve hamiline prestij sağlayan kartlardır. Kredi kartlarının öncüsü olan Diners Club kart buna iyi bir örnektir. Genellikle seyahat ve eğlence yerlerinde kullanılabilen bu nedenle de kullanım hacmi ve hamil sayısı kredili kartlara göre bugün daha az olan kartlardır. Hamillerin temel mantığı seyahat ve eğlence masraflarının topluca ödenmesi fikridir.³²

1.3.6. Çek Kartı

Bu kartların amacı banka müşterilerinin yazmış oldukları çeklerin bankası tarafından ödeneceğinin garanti edilmesidir. Avrupa ülkelerinde daha sık rastlanılmaktadır. Hamiller çek keşide ederek sisteme dâhil ülkelerden alışveriş yapabilmektedirler ve başka ülke bankasından nakit çekebilmektedirler. Akreditif sisteminin kartlara uyarlanmış bir sürümü gibidir. Hamilin kendi ülke bankasında hesabında çekin karşılığı bulunmaktadır. Nakit taşıma riskini ortadan kaldırması yönüyle kredili kartlara benzemektedir.³³

1.3.7. Mağaza Kartları

Çeşitli mağazaların müşterilerine verdikleri müşteri bağımlılığı oluşturmak amacıyla çıkarılan kartlardır. Hamillerine indirimli ürünlerden haber alma, iskontolardan yararlanma gibi ayrıcalıklar taşıyan bu kartlar, çıkaran kuruluşun buradan verileri kullanarak pazarlama stratejisi geliştirme ve müşteri memnuniyeti sağlamak açısından avantajlar elde etmeye yönelik kartlardır. Müşteri alışverişlerinin kayıt altına alınması ve mahremiyetin gizliliğinin ihlal edildiği gibi eleştiriler de alan bir karttır.³⁴

1.3.8. Ortak Kart

Ortak kartlar belirli mağazalar ve bankalar arasında yapılan anlaşmalar sonucu çıkarılan kazan-kazan mantığının ön planda olduğu kartlardır. Mağazalar bankaların

³² Kalaycı, 86.

³³ Korkmaz, 42.

³⁴ Çağrı Göktaş , ‘‘Kredi Kartları Hukuku ve Bankacılık Uygulaması’’, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, 18.

müşterilerine ulaşmakta, bankalar ise mağazaların bu kartla alış veriş yapacak olanlara çeşitli ayrıcalıklar yapılacak olmasından dolayı kart müşterisine ulaşmaktadırlar. Çeşitli dernek, vakıf, sendikalar, futbol kulübü mensup veya taraftarlarına özel çıkarılan bu kartlar ortak kartlara örnek verilebilir.³⁵

1.3.9. Şirket Kartları

Şirketlerle bankalar arasında yapılan anlaşmalarla çıkarılan bu kartlar genellikle büyük ölçekli firmaların çıkardıkları kartlardır. Şirketler bu kartları ya üst düzey yöneticilerinin fuar, gezi gibi organizasyonlarında kullanmaları için veya pazarlama elemanlarının otel, araç kiralama vb. giderlerinin karşılanması amacıyla çıkarmaktadırlar. Böylelikle hem harcırahların denetimi kolaylaşmakta hem de bu yöndeki suiistimallerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bankaların kredi kartı müşterilerine tanıtmış oldukları 40 günlük süre seyahat, iş gezisi, denetleme ve pazarlama faaliyetlerinin finansmanı açısından da bir ek süre ve finansman aracı olabilmektedir. Ayrıca sık tercih edilen otel, kiralama şirketleri gibi firmalardan indirim ve ayrıcalıkların alınmasını da kolaylaştırmaktadır.³⁶

1.3.10. Sanal Kart

Sanal kartlar basılı halde olmayan numarası ve güvenlik kodu olan ve genellikle basılı halde ki bir kart üzerinden işlem gören karttır. Basılı halde bulunan kartın limitleri dâhilinde mal ve hizmet alımında kullanılan, hamillerinin asıl kartın limitini geçmemek koşuluyla limitini belirleyebildiği genellikle e-ticarete kullanılan kartlardır.³⁷

1.4. ULUSLARARASI KART KURULUŞLARI

Kartlı ödeme sistemini, diğer iş kollarından ayıran şey rekabet şansı olan bir ödeme sistemini kurabilmedeki yüksek sabit maliyetlerdir. Halen Türkiye’de ve tüm dünyada kabil gören ve yaygın ağ yapısına sahip önemli kartlı ödeme sistemleri şunlardır;

³⁵ Kaya, F.(Ed.), *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul Ocak 2012, 290.

³⁶ Kaya, F.(Ed.), *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, 289.

³⁷ Kaya, F.(Ed.), *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, 291.

1.4.1. AMEX (American Express)

American Express, 1850 yılında New York'ta değerli eşyaların taşınması için hızlı posta servisi olarak kurulup hizmet vermeye başlamıştır. O yıllarda güvenilir ve yasal posta hizmetleri olmadığı için kısa sürede bankalar tarafından kullanılan bir firma haline gelmiştir.³⁸ Uzunca bir süre finansal hizmetler alanında çalışmış olan firma seyahat hizmetleri alanında da seyahat çekleri ile önemli yenilikler gerçekleştirmiştir.

American Express kart pazarına 1958 yılında ilk ödeme kartı ile girmiştir. 1960'larda gelir düzeyi yüksek insanlara yönelik kredi kartlarını piyasaya sunmuştur. 1999 yılında dünyanın ilk şeffaf tasarımlı kredi kartı sunumunu gerçekleştirmiştir.

American Express bugün dünyanın birçok ülkesinde faaliyet gösteren uluslararası bir finans kuruluşudur. Kart pazarında özellikle seyahat ve eğlence alanında müşterilerine hizmetler sunmaktadır.³⁹

1.4.2. Diners Club

1950 yılında Amerika'da kurulmuş olan Diners Club, günümüzde dünya genelinde milyonlara ulaşan sayıda kart müşterisine sahiptir. Diners Club kredi kartları, yine dünya genelinde milyonlara ulaşan sayıda işyerinde kabul görmektedir. 130 ülkede faaliyet göstermektedir. Diners Club, Türkiye' de 1968 yılından beri faaliyet göstermektedir.⁴⁰

1.4.3. JCB

Japonya'da 1961 yılında kurulmuş bir kartlı ödeme sistemi olan JCB, daha sonraki yıllarda uluslararası bir ödeme sistemi olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Dünya genelinde 90 milyonu aşkın kart müşterisi olan JCB, yine dünya genelinde 28 milyonu aşkın iş yerinde kabul görmektedir. JCB, 190 ülkede faaliyet göstermektedir.⁴¹

³⁸ Özkan Akdoğan, *Anı ve Fotoğraflarla Türkiye'nin Kartlı Ödeme Sistemleri Tarihi*(Elektronik Sürüm), 65, BKM, ISBN: 978-605-63062-4-2.

³⁹ TBB, *Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler*, Yayın No:257, TBB, İstanbul 2008, 28.

⁴⁰ Kaya F., *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması* (Elektronik Sürüm), 55

⁴¹ JCB, (t.y), Erişim tarihi:10.10.2015, https://www.jcbusa.com/pdf/JCB_profile_2015_16.pdf

1.4.4. MasterCard

MasterCard, tüm dünyada geçerli ve yaygın bir ödeme sistemi kuruluşudur. Aralarında MasterCard kredi kartları, Maestro® online banka kartları ve Cirrus ATM nakit erişim kartlarının bulunduğu ödeme sistemleri, MasterCard çatısı altında bulunmaktadır.

MasterCard, 210 ülkede 25 binden fazla kart çıkaran kuruluş ile kart hamili ve üye işyerlerine ödeme konusunda hizmet veren bir kuruluştur.⁴²

Bir ödeme sistemi olan Mastercard, kart hamilleri, üye işyerleri ve aracı kuruluşlar arasındaki ödeme ve mahsuplaşmayı sağlayacak altyapıyı kuran ve yöneten işletmedir. İşlemlerin dünya çapında kabul görmesi için bir takım standartlar ve yöntemler oluşturmaktadır. MasterCard, dünya genelinde bu altyapı ve bilgi sistemlerini kurup oluşturmuştur. Üye işyerlerine tutundurma konusunda da destek sağlamaktadır.⁴³

1.4.5. VISA

VISA, Visa markalı kartların karşılıklı işlerliğini sağlamak üzere teknolojiyi geliştiren ve altyapı hizmeti veren, yeni ödeme ürünleri geliştiren bir kuruluştur.

Bir üye kuruluşu olan Visa, özel sektörün rekabet gücü ve yenilikleri ile ölçek ekonomisini birleştirmekte, paylaşılan teknoloji ve altyapı ile gerçekleştirilen uygulamaların işlemlerini sağlamakta, sistem için denetleme görevi üstlenmekte ve verimli ağ yapısı ile yurt içi ve yurt dışı ticarete olanak sağlamaktadır.⁴⁴

1.4.6. Troy

Bankalar arası Kart Merkezi tarafından 2016 yılında gerekli izinler alınarak kurulmuş olan Türk menşeli ödeme sistemidir. Kart kullanıcıları ile üye işyerleri arasında ki ödemelerin gerçekleşmesini sağlamak için gerekli altyapı, teknoloji ve

⁴² İbrahim Kırçova, *Kredi Kartı Kullanımının Tüketici Alışkanlıklarına ve Alışverişlerin Yer, Zaman ve Marka Tercihlerine Etkisi*(Elektronik Sürüm), 19, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007/9, İstanbul 2007.

⁴³ TBB, *Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler*, Yayın No:257, TBB, İstanbul 2008, 29.

⁴⁴ TBB, *Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler*, Yayın No:257, TBB, İstanbul 2008, 30.

mahsuplaşmayı sağlayan sistemdir.⁴⁵

1.5. KREDİ KARTLARININ EKONOMİK ETKİLERİ

Kredi kartları finansal hayatın etkili unsurlarından birisidir. Kredi kartı kullanımından doğan çeşitli etkiler mevcuttur.

1.5.1. Kredi Kartlarının Ekonomiye Etkisi

Kredi kartlarının ekonomiye etkisine ilişkin varsayımlardan bazıları şunlardır

1. Kredi kartları kayıt dışı ile mücadelede kullanılan etkili bir ödeme aracıdır. Kredi kartı ile yapılan alışveriş ve ödemelerdeki artışın vergi gelirlerini artırdığı düşünülmektedir.⁴⁶
2. Kredi kartlarının yeni iş imkânları oluşturduğu düşünülmektedir. Kredi kartı harcamalarında meydana gelecek %1'lik bir artış sonucunda istihdamda ilk yıl 1800 kişilik, ikinci yıl ise 9000 kişilik bir artış sağlanacağı düşünülmektedir.⁴⁷
3. Yapılan harcamalar kayıt altına alınarak kayıt dışı ekonomik kazancın önüne geçilmiş olur.
4. Kart hamillerinin nakit yerine kart ile yaptığı alışverişlerin enflasyonu etkilediği düşünülmektedir. Dolaşımdaki paranın artması enflasyonu artırıcı etki yaparken kredi kartı harcamaları aynı dönem enflasyonu düşürür.⁴⁸
5. Kartların işlem maliyeti nakit paradan azdır. Ekonomik sistem paranın kağıt kısmından kurtulur ve GSYH'ye olumlu etki yapar.⁴⁹
6. Kartlı ödeme sistemleri hamillerin işlem güdüsü ile para talebini azaltarak tasarrufların artmasına olumlu katkı yapar.⁵⁰

⁴⁵ Troy Ödeme Sistemi, Erişim tarihi: 30.06.2016, <https://troyodeme.com/hakkimizda/>

⁴⁶ Şenol Babuşcu, *Kredi Kartlarının Fonksiyonları*, Erişim tarihi: 15.05.2016, <http://senolbabuscu.com/index.php/ekonomist-teki-yazilarim/kredi-kartlarinin-fonksiyonlari/>

⁴⁷ Vergi Konseyi, *Kayıtlı Ekonominin Geliştirilmesi Sürecinde Kartlı Ödeme Sistemleri İle Yeni Yöntem ve Teknolojiler*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:274, İstanbul, Nisan 2011, 56

⁴⁸ BKM, (t.y), *Kartlı Ödeme Sistemlerinin Ekonomiye Katkıları*, Erişim tarihi: 14.12.2015 <http://bkm.com.tr/faydali-bilgiler/kart-bilinci/kartli-odeme-sistemlerinin-ekonomiye-katkilari/>

⁴⁹ BKM, (t.y), *Kartlı Ödeme Sistemlerinin Ekonomiye Katkıları*, Erişim tarihi: 14.12.2015 <http://bkm.com.tr/faydali-bilgiler/kart-bilinci/kartli-odeme-sistemlerinin-ekonomiye-katkilari/>

⁵⁰ BKM, (t.y), *Kartlı Ödeme Sistemlerinin Ekonomiye Katkıları*, Erişim tarihi: 14.12.2015 <http://bkm.com.tr/faydali-bilgiler/kart-bilinci/kartli-odeme-sistemlerinin-ekonomiye-katkilari/>

7. Kredi kartı hamillerinin yaptığı işlemler kayıt altına alınmakta ve ekonomik faaliyetler canlanmaktadır.⁵¹
8. Enflasyonist ortamda kredi kartı ülke ekonomisi açısından sakıncalıdır. Çünkü kredi kartları tüketim talebini artırdığından, artan talep fiyatları yükselterek enflasyonun artmasına sebep olmaktadır.⁵²
9. Kredi kartlarının faydalarından biri ülkeye döviz girdisi sağlamasıdır. Ancak söz konusu bu fayda dezavantaj da olabilir, kredi kartları ülkeden döviz çıkmasına yol açabilir.⁵³

1.5.2. Kredi Kartlarının Tüketicie Etkisi

Kredi kartlarının etkilerinden bahsedilirken kartın nihai kullanıcısı olan tüketicilere yani kart hamillerine başlıca etkileri olarak şunları sıralayabiliriz:

1. Tüketiciler, kredi kartlarıyla nakit olmaksızın alışveriş yaparak ihtiyacını hemen giderebilmekte hem de vade avantajlarından yararlanmaktadır.
2. Ekonomik sıkıntı yaşayan tüketicilere destek olmakta ve geçici finansal sıkışıklık dönemlerinde kişilerin yaşam standartlarını sürdürebilmesini sağlamaktadır.
3. Birçok kartın sunduğu taksitli alışveriş imkânı ile kişilerin yüksek tutarlı ürün ve hizmetleri bugün alıp hemen kullanması ile yaşam standardını yükseltmektedir.
4. Nakit çekim imkânı sayesinde kredi kartına bir finansman aracı olma özelliği kazandırmakta bu yönüyle kredili finansman bürokrasisini azaltmakta fakat kredili finansmandan daha maliyetli olabilmektedir.
5. Tüketiciler ödeme işlemlerini tek tek izlemek yerine, tüm işlemlerini bir arada, kredi kartı hesap özetlerini inceleyerek görebilmektedir.
6. Tüketiciler internet, posta/telefon ile sipariş yoluyla, uçak, tren, otobüs, konser, maç, tiyatro ve sinema biletleri ya da muhtelif hizmetler satın alarak,

⁵¹ BKM, (t.y), *Kartlı Ödeme Sistemlerinin Ekonomiye Katkıları*, Erişim tarihi: 14.12.2015 <http://bkm.com.tr/faydali-bilgiler/kart-bilinci/kartli-odeme-sistemlerinin-ekonomiye-katkilari/>

⁵² Mustafa Fedai Çavuş, “Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 15, ss. 173-188, 180.

⁵³ Çavuş, 180.

adreslerine teslim edilmesini isteyebilmektedirler.

7. “Önce harca, sonra öde” avantajıyla alınan bir mal veya hizmet, ihtiyaçları ertelemeden satın alınabilmekte, ödeme ise ileri bir tarihte gerçekleşmektedir.
8. Kredi kartı kişilerin harcama eğilimini artırmaktadır. Bu ise kişilerin bütçelerinin üzerinde harcama yapmasına sebep olduğundan kişi zor durumda kalabilmektedir. Bunun sonucunda ise icralar, intihar, cinayet gibi sosyal olaylarda artışlar yaşanmaktadır.
9. Kredi kartıyla harcama ve nakit kullanımı sonucunda efektif talepte bir artış olacağından, kredi kartı sisteminin enflasyonist etkileri kişileri doğrudan olumsuz bir şekilde etkileyecektir.
10. Çalınma veya kaybolma durumunda, kart sahibinin iradesi dışında kullanımdan doğan risk kart hamiline aittir.
11. Kart hamili belirtilen süre içinde borç ödemesini yapmadığı takdirde yüksek faiz ödemekle yükümlüdür.⁵⁴

1.5.3. Kredi Kartlarının Üye İşyerlerine Etkisi

Kredi kartı finansal hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Dolayısıyla mal ve hizmet sunan işyerleri de müşterilerinin kart ile ödeme yapma isteğine kayıtsız kalamayacaklardır. Kart kullanımının kart ile ödeme kabul eden işyerlerine birtakım etkileri vardır. Bunlar:

1. Üye işyerlerinin müşterileri artmakta, iş hacmi genişlemektedir.
2. İşletmeler, sattıkları mal ya da sunduğu hizmet karşılığında, çok kısa sürede nakit paraya kavuşmaktadır.⁵⁵
3. İşletmeler, kasalarında atıl para bulundurma külfet ve riskinden kurtulur.
4. Sisteme dâhil olmak isteyen işyeri kredi kartı kurumuna bir komisyon ödemekle yükümlüdür. Komisyon satışlara bağlıdır ve bu işyerinin karının bir kısmından vazgeçmesi demektir.
5. Kredi kartıyla yapılan harcama ve tahsilat safhasına kadar geçen süre para,

⁵⁴ Çavuş, 180.

⁵⁵ Kükrer, 59.

zaman ve emek kaybına yol açmaktadır.⁵⁶

6. Bazen üye işyeri kart sahibinin iade talebine dayanarak aldığı malın bedelini ödememe gibi bir riskle de karşı karşıya kalmaktadır. Çünkü işyeri ve kurum arasındaki sözleşmeye konulan hüküm gereği kart çıkaran kurum üye işyerine ödediği bedeli geri alma hakkını saklı tutmaktadır.

1.5.4. Kredi Kartlarının Kart Çıkaran Kuruluş/Bankaya Etkisi

Kart çıkarmaya yetkili kuruluşlara etkileri ise şunlardır:

1. Kartlı sisteme dâhil olan mağazaların kredi kartı ile yaptıkları satışlardan doğan alacaklarını belli bir oranda iskonto ederek gelir sağlamaktadırlar.
2. Kredi ve mevduat müşterilerinin sayısını artırmaktadırlar.
3. Kredi kartları ile yapılan alımlar, daha sonra kredi şekline dönüştüğünde bankalar fonlarını değerlendirmiş olmakta, kredi hacmini genişletmektedirler.
4. Kredi kartlarında faiz tüketici kredilerine nispeten yüksek olduğundan ve tahsilat aylık bazda yapıldığından kredi getirisini, verimini artırmaktadırlar.⁵⁷

1.6. KREDİ KARTLARI VERİLERİNİN SAKLANMASI ve İŞLENMESİ

1.6.1. Kredi Kayıt Bürosu A.Ş (KKB)

1990'lı yıllarda gelişmeye başlayan kredi kartları ve bireysel bankacılık faaliyetleriyle beraber kredi risk yönetimi ve veri ambarı yönetimi konuları gittikçe önem kazanmaya başlamış ve kart çıkarmaya yetkili kuruluşlar ile bankaların, kredi kartı vermeyi düşündükleri müşterilerle ilgili bilgi gereksinimi de artmaya başlamıştır. Kredi kuruluşlarının müşterileri ile ilgili güvenilirlik araştırması için müşteri beyanı dışında bilgilere ihtiyaçları vardır. 1993 yılında Bankalar Kanunu 83.Maddesine yapılan

⁵⁶ Sudi Apak ve Güneş Yılmaz,” Finansal Kriz Döneminde Türkiye’de Kredi Kartları”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 49, 38-45.

⁵⁷ Öztin Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, Arayış Basım ve Yayıncılık, 9.Baskı, İstanbul, 2011, 398

eklemeyle⁵⁸ finansal kurumlar arasında müşterileri ile ilgili bilgi paylaşımı olanaklı hale gelmiştir.

Böylelikle TBB (Türkiye Bankalar Birliği)'nin de katkısı ile finansal kurumlar arasında bireysel kredilerin izlenmesi ve denetimini sağlamak üzere bilgi paylaşımı gerçekleştirmek amacıyla, 11 bankanın ortağı olduğu Kredi Kayıt Bürosu 1995 senesinde kurulmuştur.

• Yıllar İtibariyle KKB İle İlgili Gelişmeler

1993'te Bankacılık Kanunu'na yapılan eklemeye finansal kurumlar arasında bireysel kredilerle ilgili bilgi paylaşımı gerçekleştirilmiştir.

1995'te ülkemizin yerli ve ilk olan Kredi Kayıt Bürosu (KKB) kurulmuştur.

1999'da Kredi Referans Sistemi (KRS) kurulmuştur. Bu sistemle kredi verme durumunda oluşabilecek riskleri önlemek için finansal kurumlar arasında kredi müşterilerinin bilgilerinin paylaşımı sağlanmıştır.⁵⁹

2000'de Müşteri İtirazları Değerlendirme Sistemi (MİDES), SABAS (Sahte Bilgi/Belge/Beyan/Başvuru Alarm Sistemi) kurulmuştur. MİDES, müşterilerin sistemdeki bilgilere itirazının değerlendirildiği sistemdir. SABAS, kötü amaçlı girişimlere karşı finansal kurumların bilgi paylaştığı sistemdir.⁶⁰

2001'de açılmış olan kredi kayıtlarının yanı sıra kredi başvuruları da sisteme alındı.

2002'de Bilgi Doğrulama Sitemi (BDS) hayata geçirildi.

2005'in Haziran ayında Kurumsal Büro Sistemi üyelerin kullanımına açıldı.

2006'da Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 9.maddesinde öngörülen düzenleme kapsamında Limit Kontrol Sistemi (LKS) uygulamaya alındı. Eş zamanlı çevrimiçi çalışan bu sistem müşterilerin tüm kredi kartları ile ilgili limit, borç ödeme

⁵⁸ (Ek fıkra: 23.08.1993 - KHK - 51235 md. :İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 tarih ve E.1993/46, K.1993/48 Sayılı Kararı ile. ; Yeniden düzenlenen fıkra: 16.06.1994 - 538/35 Md.) Kredilerin takip ve kontrolü için 47 nci maddede belirtilen mali kurumlar arasında müşterileri ile ilgili olarak doğrudan doğruya veya en az on kurum tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla yapılacak bilgi alışverişi bu hükmün dışındadır.

⁵⁹ İlhan Şahin, Türk Bankacılık Sisteminde Asimetrik Bilgi Sorununun Giderilmesine Yönelik Müşterinin Tanınmasını Sağlayıcı Ortak Veri Tabanı Uygulamaları, *Akademik Bakış Dergisi*, sayı:33, 2012, 11, 11.08.2016, <http://www.akademikbakis.org/eskisine/33/26.htm> , 11

⁶⁰ Şahin, 12

durumu, kart sayısı gibi bilgilere ulaşılabilen ve bu sayede yeni kart, limit değişikliği, limit güncellemesinin yapılabilirdiği sistemdir.

2007'de İnternet Sahtekârlıkları Alarm Sistemi (IFAS) sistemi kuruldu.

2009'da Karşılıksız çeklerle ilgi bilgi paylaşımı yapılan sistem kuruldu.

2009'da Üyeler ile günlük olarak paylaşılan karşılıksız çek bilgilerini sorgulamaya yönelik "Karşılıksız Çek Sorgulama Sistemi" kuruldu.

2012'de ise aşağıda ki alanlarda hizmet verilmeye ve yeni birimler kurulmaya başlandı.

- Vatandaşlık Numarası (MERNİS) Veritabanı'nın Kredi Risk ve Çek Raporları talep sürecine entegrasyonu gerçekleştirildi.
- Çek Raporu Nisan ayında, Risk Raporu ise Eylül ayında banka şubeleri ve alternatif dağıtım kanallarından reel sektörün kullanımına açıldı.
- Kuruluşundan bu yana dış kaynak kullanım yöntemiyle çalıştırılan Veri Merkezi, KKB bünyesine alındı.
- Bankaların risk yönetim sistemlerini bir adım ileriye taşıyacak Bireysel Borçluluk Endeksi hayata geçti.
- Elektronik ortamda rapor talep ve teslim süreçleri (E-Rapor) hayata geçti. Bu paralelde KKB internet şubesi kullanıma açıldı.

2014 de Findeks markası ve web sitesi kurularak finansal derecelendirme ve risk raporlarının oluşturulduğu sistem kuruldu.⁶¹

1.6.2. Bankalararası Kart Merkezi (BKM)

1.6.2.1. BKM Kuruluş ve Gelişimi

Bankalararası Kart Merkezi (BKM), 13 kamu ve özel bankanın ortaklaşa kurdukları, kartlı ödemeler ve aktarımları sağlayan sistemleri kurmak, çalıştırmak, gerekli teknolojik iyileştirmeleri yapmak gibi faaliyetlerden sorumlu kuruluştur.

⁶¹ KKB, (t.y), Erişim tarihi: 27.12.2014

<http://www.kkb.com.tr/kkb-hakk%C4%B1nda/kkbyi-tan%C4%B1y%C4%B1n/tarih%C3%A7e.aspx>

Kredi kartları ve debit kartlarla ilgili bankalar arasındaki süreçleri yönetmek, gerekli kuralları oluşturmak, bu kuruluşlar arasındaki mahsuplaşmayı koordine etmek, yurtdışındaki bu amaca hizmet eden kuruluşlarda mensuplarını temsil etmek, ödeme sistemleri uygulamalarının güvenli, hızlı, ekonomik yürümesini sağlamak kuruluşun görevlerinin temelini oluşturur.⁶²

1.6.2.2. BKM'nin Hizmetleri

BKM'nin, kendi üyesi kuruluşlara, araştırmacılara, çeşitli paydaşlara sağladığı hizmetlerden bazıları şunlardır:

- **Yurtiçi Takas ve Hesaplaşma / YTH**

Kart hamilleri kart çıkarmaya yetkili herhangi bir kuruluştan aldıkları kartlarını üye işyerlerinin anlaşma yaptığı bir yetkili kuruluşun POS terminalinden geçirip alışveriş yapabilmektedirler. Kart hamilinin bankası ile üye işyerinin bankası arasındaki takas ve mahsuplaşma, ücretlendirme işlemleri belirli standartlar dâhilinde BKM aracılığıyla gerçekleşir.

- **Takas ve Hesaplaşmaya Aracılık**

Marka paylaşım takas ve hesaplaşma; Üyelerden birinin kart markasının başka marka sahibi üyeler tarafından kullanılması sonucunda ortaya çıkan kart işlemlerinin ikili netleştirme yolu ile mahsuplaşmasına yarayan sistemdir.

Uluslararası hesaplaşma sistemi; AmEx, UPI gibi kartların ülkemizdeki ATM'lerde kullanılması sonucu ortaya çıkan işlem bilgilerini bu kartlara gerekli altyapıyı sağlayan ödeme sistemleriyle paylaşılmasına yarayan sistemdir.

- **Yönlendirme Sistemi**

BKM Yönlendirme Sistemi (Switch); BKM'nin kendi üyelerinin ATM ve POS(Point of Sale) terminallerinde başka kuruluşların kartlarının kabul edilmesinden dolayı o kuruluştan yetkilendirme bilgisinin alınmasına yarayan sistemdir.

---

⁶² BKM, (t.y), Erişim tarihi:22.10.2015 <http://bkm.com.tr/bkm-hakkinda/bkmyi-taniyin/tarihce/>

Birleşik uyarı listesi; Kart çıkarmaya yetkili kuruluş üyelerinin kayıp, çalıntı, sahtecilik gibi işlemlerin önüne geçmek için kartın kullanımını onaylayan veya kabul eden üyelere bu türden kartların numaralarının çevrimdışı olarak bildirildiği listedir.

- **Veritabanı Sistemi**

BKM veri ambarı; Ülkemizde kullanılan yerli ve yabancı kartların, yurtdışında kullanılan yerli kartların, kullanım detaylarının (alışveriş, nakit, e-ticaret, sahtecilik vb.) istatistiki açıdan kaydının tutulması, çeşitli analizler yapılarak üyelerle ve kamuoyuyla paylaşılması, kredi ve debit kart pazarına yönelik bilgi paylaşımını amaçlayan hizmettir.

Merkezi işyeri veritabanı; BKM üyesi kuruluşların kart kabul anlaşması yaptığı üye işyerlerine ilişkin bilgileri bir yerde toplamak adına işyerlerini numaralandırma sistemi ile takip etmeyi amaçlayan sistemdir.

Pos veritabanı; BKM üyesi kuruluşlardan kendilerinin takip ettiği pos cihazlarına ait bilgilerin alınarak ortak bir Pos bazlı veri tabanı oluşturarak çeşitli denetim, takip, istatistiki analizler yapılmasını amaçlayan sistemdir.

Ortak Pos yönetim; BKM üyesi kuruluşlar tarafından paylaşılan POS terminallerinin kurulması, başkaca üye eklenmesi, değiştirilmesi gibi işlemlere bilişim desteği sunan hizmettir.

Chargeback Doküman Yönetimi; BKM üyeleri arasında yürütülen harcama, itirazlar ve birlikte paylaşılması gereken dokümanların YTH sistemi ile irtibatlandırılıp ilgili taraflar ve BKM ile bilgi paylaşımının sağlandığı sistemdir.

BKM çevrimiçi; Üyeler ve BKM arasında bilgi paylaşımı sağlayan web tabanlı çevrimiçi sistemdir.

- **Kamu Tahsilat Hizmetleri**

Ulaşım çözümleri; BKM çeşitli belediyelerle yaptığı anlaşmalarla kredi veya debit kart hamillerinin kartlarını toplu ulaşımında kullanmaya yarayan sistemler geliştirmiştir. 2013 yılında Konya ilinde, 2015 yılında Çanakkale ilinde bu sistemler kullanılmaya başlanmıştır.

Ödeme çözümleri; BKM çeşitli ödemelerde (SGK, Tapu ve Kadastro, ÖSYM vd.) kredi veya debit kartların kullanılmasını, ödemelerin kartlarla yapılması sağlayan

sistemleri geliştirmiş ve kullanılmaya başlamıştır. Nakit olmaksızın kartlarla yapılan bu işlemlerin gelecek yıllarda çeşitlenerek artacağı söylenebilir.

- **Ödeme Hizmetleri**

BKM Express; Kart hamillerinin sahip oldukları kartları bu sisteme kayıt ettikten sonra internet üzerinden kart bilgilerini paylaşmadan, sistem üzerinden işlem yapmalarına olanak sağlayan yapıdır.

3D Secure; Kart hamillerinin ve üye işyerlerinin internette güvenli alışveriş yapılabilmesini teminen geliştirilmiş olan kimlik doğrulama sistemidir. Verified by Visa® ve MasterCard® SecureCode vb. sistemlere dâhil olan işyerlerinden internet üzerinden alışveriş yapılmak istendiğinde kimlik doğrulama ile ilgili sms ve/veya başka kanallardan kart hamilinden ekstra bilgi talep edilir. Bilgilerin doğruluğu sistem üzerinden çeşitli aktivasyon kodları ile doğrulandıktan sonra işlem gerçekleştirilir. Böylece hem alışveriş hem de tahsilat güvenceye alınmaktadır.

Go Güvenli Öde; Güvenli alışveriş sisteminin yerli ödeme sistemi olan TROY için geliştirilmiş biçimidir.

TechPos; Yazarkasa ve pos terminallerinin birleştirilmesine yönelik mevzuat değişikliğinden sonra işyerlerinin diledikleri marka pos terminali ve bankayla çalışabilmesi için pos üreticileri ve bankalara BKM tarafından sunulan teknik destek hizmetidir.⁶³

1.7. KREDİ KARTLARINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEME ve MEVZUAT

1.7.1. Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu

On bir bölümden oluşan bu kanunun birinci maddesi ile banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemek ve kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasının sağlanması amaçlanmıştır.⁶⁴

⁶³ BKM, (t.y), Erişim tarihi: 18.12.2015 <http://www.bkm.com.tr/urunler-ve-hizmetler/>

⁶⁴ Banka ve Kredi Kartları Kanunu, (2006), *T.C Resmi Gazete*, 26095, 01 MART 2006, Madde 1

Kanun hükümleri kart çıkaran finansal kuruluşlar, finansal kuruluşların ticari müşterileri, kart sahipleri vd. ile ilgili düzenlemeleri içerir.

Kanunun ikinci maddesi bu kanun hükümlerinin kendi işyerleri ile sınırlı olmak üzere, mal veya hizmetlerin vadeli satışı ve alıcının borç alacak durumunun izlenmesi amacıyla kart çıkaran veya sistem oluşturan veya herhangi bir kredilendirme işlemi yapılmaksızın veya hesaba bağlı olmaksızın önceden belirlenen bir tutarla sınırlı olmak üzere kart düzenleyen gerçek veya tüzel kişilerin kapsam dışında olduğunu söylemektedir.⁶⁵

Bu kanunun birinci bölümünde kanunun amacı, kapsamı, kanunda geçen ifadelerle ilgili tanımları belirtir.

İkinci bölümde kart çıkarma yetkisinin ve faaliyetlerin hangi kurallar çerçevesinde yapılacağı ve kart çıkarmaya yetkili kuruluşların niteliklerini belirten kanun maddeleri vardır.

Üçüncü bölümde kart çıkaran kuruluşun yükümlülükleri ile ilgili kanunlar bulunmaktadır.

Dördüncü bölümde kart hamillerinin yükümlülükleri ile ilgili bölümdür.

Beşinci bölüm üye işyeri anlaşması yapan ve/veya üye işyeri olan kuruluşların yükümlülüklerinin düzenlendiği bölümdür.

Altıncı bölüm kart çıkaran kuruluşlarla kart hamilleri arasında imzalanacak olan sözleşme hükümlerinin şekli ve genel şartlarıyla ilgili bölümdür

Yedinci bölümde kartlı işlemlerle ilgili denetim ve hem kart çıkaran kuruluşun hem üye işyerinin hem de kart hamillerinin alması gereken tedbirlerin anlatıldığı bölümdür.

Sekizinci bölüm banka kartları ve kredi kartlarıyla ilgili kuruluşlar arası işbirliği ve bilgi paylaşımı esaslarının düzenlendiği bölümdür.

Dokuzuncu bölümde tüm tarafların kanuni yükümlülükleri düzenlenmiştir.

Onuncu bölümde ise adli ve idari cezalar anlatılmaktadır.

On birinci bölümde diğer bölümlerde olmayan hükümlerle ilgili kanunlar vardır.

⁶⁵ Banka ve Kredi Kartları Kanunu, (2006), *T.C Resmi Gazete*, 26095, 01 MART 2006, Madde 2

1.7.2. Kredi Kartlarına İlişkin Hukuki Sorunlar

Kredi kartlarının bir ödeme aracı mı yoksa bir finansman aracı mı olduğuna dair kesin bir ayırım yapılamadığı bilinmektedir. Bu ayırımın yapılamaması en çokta kredi kartlarına yürütülecek hukuki işlemlerde sorun olarak görülmektedir.

1.7.2.1. Kredi Kartının Kredi Niteliği

Ülkemizde ve dünyada kredi kartlarının bir kredi unsuru taşıyıp taşımadığı araştırmalara konu olmuştur. Kredi kartları için bir süre “kredili kredi kartı” ibaresi kullanılmıştır. Kart hamillerinin kart borçlarının tamamını zamanında ödemesi halinde gecikme faizi doğmayacağından, banka ile kart hamili arasında bir kredi ilişkisinin doğmadığı, fakat taksitli harcamalar yapıldığında krediden söz edilebileceği ileri sürülmüştür.⁶⁶

Bankaların belli bir limit sınırı ile müşterilerinin kullanımına açtıkları kredi kartları mevzuat açısından gayri nakdi kredi niteliği taşımaktadır. Kart hamilinin limiti dâhilinde yaptığı harcamayı, harcamanın yapıldığı işyerine, kartı veren finansal kuruluş ödemeyi taahhüt etmektedir. Müşterinin kart borcunu ödemeyecek olması banka veya finansal kuruluş açısından risk oluşturmaktadır. Kart hamili harcama yapıp, kartı veren kuruluşun ödemeyi işyerine yapması sonucu gayri nakdi kredi, nakdi krediye dönüşmektedir.⁶⁷

Hazine Müsteşarlığının görüşüne göre de (01.04.1993 tarih ve 38681 sayılı Türkiye Bankalar Birliğine gönderilen yazı, Seza Reisoğlu, Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2002, sh.441) “*Bu kartların bankalar tarafından çıkarılıp kullandırılmasında, kartın hamiline teslim tarihinde ilgili banka açısından müşteri lehine verilmiş bir garanti, kartın kullanımını takiben harcama belgesinin bankaya ibrazı ile kart hamilinin bu tutarı ödemesine kadar geçen süre zarfında ise nakdi kredi niteliği açıktır*”.⁶⁸

⁶⁶ Seza Reisoğlu, “Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları”[Elektronik Sürüm] , *Bankacılar Dergisi*, Sayı (49), 2004, 100-124, 100.

⁶⁷ Reisoğlu, 100.

⁶⁸ Reisoğlu, 100.

1.7.2.2. Kredi Kartına Kıymetli Evrak Hukuku Açısından Bakış

Kredi kartlarının kıymetli evrak olmadığı kanun metninden anlaşılmaktadır. TTK 645.maddeye göre “kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez.” TTK 646. Maddeye göre “kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür.”⁶⁹ Kredi kartlarıyla alışveriş yapıldıktan sonra kart hamile geri verilmekte fakat borç devam etmektedir. Bu yüzden kredi kartları kıymetli evrak gibi değerlendirilemez.

1.7.2.3. Kredi Kartlarının Tüketiciyi Koruma Yasasına Tabi Olması

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 22/2 maddesinde “kredi kartı sözleşmeleri, faiz veya benzeri bir menfaat karşılığında, ödemenin üç aydan daha uzun süre ertelenmesi veya benzer şekilde taksitle ödeme imkânı sağlanması hâlinde tüketici kredisi sözleşmesi olarak değerlendirilir. Ancak bu durumda uygulanacak faiz oranı kredi kartı sözleşmesi uyarınca belirlenen orandan fazla olamaz.” denmektedir.⁷⁰

Kredi kartı sözleşmeleri kart çıkaran kuruluşla kart müşterisi arasında imzalandığında kart kullanılıp, üye işyerine ödeme yapılana kadar gayri nakdi kredi özelliği taşımaktadır. Bu zaman aralığında henüz bir tüketici kredisi niteliği taşımadığından böyle değerlendirilmemesi gerekmektedir. Ancak kartın hamili tarafından kullanılıp ödemenin üye işyerine yapılması ile birlikte nakdi krediye dönüşmektedir dolayısıyla bu andan itibaren kredi kartı sözleşmesinin 6502 sayılı yasada aranan nitelikleri taşıması gerekecektir.⁷¹

1.7.2.4. Sözleşmesiz Kart Verilmesi

Banka ve Kredi Kartları Kanunu 8.Maddesinde “Kart çıkaran kuruluşlar, talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekil ve surette kart veremezler.” denilmektedir. Uygulamada aksi durumlara rastlanılmaktadır. Bankaların

⁶⁹ Türk Ticaret Kanunu , (2011), T.C Resmi Gazete, 27846, 14 Şubat 2011, Madde 645-646

⁷⁰ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, (2013), T.C Resmi Gazete, 28835, 7 Kasım 2013, Madde 22/2.

⁷¹ Reisoğlu, 100.

promosyon ödedikleri maaş müşterileri adına kredi kartı çıkarttıkları sıkça rastlanılan bir durumdur.

Kredi kartı sözleşmeleri 6502 sayılı TKHK Madde 22/2’de “*Kredi kartı sözleşmeleri, faiz veya benzeri bir menfaat karşılığında, ödemenin üç aydan daha uzun süre ertelenmesi veya benzer şekilde taksitle ödeme imkânı sağlanması hâlinde tüketici kredisi sözleşmesi olarak değerlendirilir. Ancak bu durumda uygulanacak faiz oranı kredi kartı sözleşmesi uyarınca belirlenen orandan fazla olamaz.*” şeklinde tanımlayarak kredi kartı sözleşmelerinin tüketici kredisi sözleşmesi olduğunu söylemektedir. Yine aynı kanun Madde 22/3’de “*Tüketici kredisi sözleşmesi yazılı olarak kurulmadıkça geçerli olmaz. Geçerli bir sözleşme yapmamış olan kredi veren, sonradan sözleşmenin geçersizliğini tüketicinin aleyhine olacak şekilde ileri süremez.*”denmektedir.

Sözleşme düzenlemeksizin çıkarılmış kartların gecikmiş veya hukuki takip başlatılmış olanlarının durumlarının incelenmesi özellik arz etmektedir. Neredeyse kart çıkaran kuruluşların birçoğunda pazarlama ve hedef kaygılarıyla veya evrakların saklanması ve depolanması ile ilgili problemlerden dolayı sözleşmenin olmadığı, borçları yasal takibe düşen kartlar mevcuttur.⁷²

BKKK (Banka ve Kredi Kartları Kanunu) ve TKHK’da sözleşmenin şekil şartları da belirlenmiştir. Bu nedenle sözleşmesiz kartların geciken borçlarıyla ilgili hukuki bazı sorunlar ortaya çıkacaktır.

Kartlı işlemler sonucu ortaya çıkan harcama ile ilgili talep hakkı sorunu oluşacaktır. Kart hamilinin yaptığı harcamalar kendisine borç yazılıp üye işyerine ödeme yapılacaktır. Sözleşmenin yazılı bir şekilde kurulacağı ilgili kanunların amir hükmüdür. Dolayısıyla kart hamiline borç yazılıp, hamilin hesabından işyerine ödeme yapılamaz. Üye işyeri, kartı kabul ederken mevzuata uymuş ise kötü niyetli olduğu ileri sürülemeyeceği için talep hakkı korunacaktır. Yapmış olduğu tahsilatta geri istenemez. Banka veya finansal kuruluş ödeme yapmaktan sakınamayacaktır. Kart hamilinden hangi hükümlere dayanarak edimin ifasının isteneceği açık değildir. Sözleşme olmadan kartla yapılan harcamalar için banka veya finansal kuruluş sebepsiz zenginleşme

⁷² İlhan Sungur, *Türkiye’de Banka ve Kredi Kartları Operasyonunun Hukuki Çerçevesi* (Elektronik Sürüm), BKM, İstanbul, Ağustos 2013, 95.

hükümlerine atıf yapacak olsa, bu defa “borçlanılmamış edimin ifası” söz konusu olacaktır.⁷³

Kayıp ve çalıntı durumlarında oluşacak zararın sözleşmesiz kart düzenlenmiş hamilden isteneceği durumu da açık değildir. Bu hususlar bankaların kredi kartı üyelik sözleşmelerinde düzenlenmektedir. Dolayısıyla sözleşme düzenlenmemişse hamile hangi hükümlere göre işlem yapılacağı açık değildir. Haksız fiil hükümlerine dayanarak dava açılacaksa hamilin kusurunun ispatlanması gerekecektir. Bankalar veya finansal kuruluşlar bunun için kayıp veya çalıntı kartı kullananlar için yasal takip başlatıp, bunun sonuçsuz kalması durumunda kart hamiline dava açmak gibi uzun ve zorlu bir süreci takip etmeleri gerekecektir.⁷⁴

Sözleşmesiz düzenlenmiş kartlarda ayrıca hamilden kart aidatı, nakit avans ücreti gibi ücretler de kart çıkarmaya yetkili kuruluşlarca talep edilemeyecektir. 26458 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmeliğin 17.Maddesinin 5.fıkrasının c bendi “Sözleşmeye bağlı olarak kart hamillerinden alınabilecek ücret, komisyon, masraf ve vergilerin neler olacağına dair açıklamaların ve bunların tutarlarının ve sözleşmede yer alan ücret, komisyon, masraf ve vergiler dışında kart hamilinden herhangi bir isim altında ödeme talep edilemeyeceği ve hesabından kesinti yapılamayacağına” hükmetmektedir.

Kayıp ve çalıntı durumunda kartın şifre ile beraber kullanıldığını ispatlayan kart hamilinden bu kartla yapılan harcamaların da ödenmesi istenemeyebilir. Sözleşmesiz kart düzenlenmesi, birçok konuda belirsizliğe yol açmaktadır. Kredi kartı borçlarının ödenmesi ve/veya ödenmemesi hususunda Yargıtay’ın içtihat kararları bu belirsiz alanları dolduracaktır.⁷⁵

1.8. KREDİ KARTLARINDA LİMİT ve TAHSİS

Kredi kartlarıyla ilgili başlangıç aşamalarından biri tahsis sürecidir. Kredi kartlarında tahsis sürecini bir şema yardımıyla anlatmak gerekirse ;

⁷³ Sungur, 96.

⁷⁴ Sungur, 97.

⁷⁵ Güran Yahyaoğlu ve Murat Korkmaz, “Türk Hukukunda Kredi Kartı ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Kredi Kartı Borcunun Ödemesi ve Hukuki Sonuçlarının Tüketici Açısından Değerlendirilmesi”, (Elektronik Sürüm), *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 25 Temmuz – Ağustos, 27.12.2014, 19, www.akademikbakis.org

olmak üzere üç aşamadan geçmektedir.

Başvuru aşamasında kart çıkaran yetkili kuruluşlar kendi bünyelerinde oluşturdukları ekiplerce şube içi veya dışında kart müşterisi veya hamili olmalarını istedikleri kişilere ulaşmaya çalışırlar. Bu doğrudan satış sisteminde bankaca görevlendirilen kişi ve ekipler kart hamili olma potansiyeli yüksek kişilere işyerlerinde, alışveriş merkezlerinde veya belirli noktalarda oluşturdukları satış stantları ile kredi kartlarının tanıtım ve pazarlamasını yaparak onlara başvuru formu doldurturlar.

Bankalar yakın zamanda satış konusunda yeni yöntemlerde geliştirmişlerdir. Telefonla, e-posta aracılığıyla, sosyal medya üzerinden de başvuruları almaya ve kart pazarlaması yapmaya başlamışlardır.

Başvuru alınırken kart verilmek istenenlerle ilgili temel bilgilerin olduğu matbu formlar veya elektronik araçlar kullanılır. Bu bilgiler yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, aile bilgileri gibi kişisel bilgiler, adres, telefon, e-posta gibi ikamet bilgileri, çalışılan işyeri, unvan, pozisyon gibi mesleki bilgiler, ücret, ek gelir, kira geliri, gayrimenkul ve menkul mallar gibi mali bilgiler, talep edilen kartın niteliği ile bilgilerdir.

Yasadan kaynaklanan bazı bilgileri de kart veren kuruluş temin etmek durumundadır. Kart çıkaran kuruluşlar kart almak isteyen kişinin yasaklılık ve engel durumunu, ekonomik ve sosyal durumunu, aylık ve yıllık gelir durumu ile diğer bankalardaki kredi kartı limit durumuyla ilgili bilgileri edinmek durumundadırlar.⁷⁶

Başvurular bilgi giriş elemanları tarafından banka sistemlerine veri olarak işlenir. Bu bilgiler ışığında bankanın da kredi risk iştahı ve kanunlardan gelen zorunlulukların da tanımlanmış olduğu bilgisayar yazılımları aracılığıyla scoring veya puan oluşur. Puanlama aşamasından sonra istihbarat adımına geçerler. Kredi kartı tahsis ekibi tarafından limitler tahsis edilmeden önce, kredi vermeye değer görülen müşterilerin belirlenebilmesi için istihbarat işlemleri gerçekleştirilir.

⁷⁶ Banka ve Kredi Kartları Kanunu, (2006), *T.C Resmi Gazete*, 26095, 01 MART 2006, Madde 9.

İstihbarat yapılırken ilk önce başvuru sahibinin başvuru formunda doldurduğu bilgilerden yola çıkarak bilgilerin doğruluğunu araştırılır, daha sonra ise kredi bürosu verileri ve merkez bankası kayıtlarından yararlanarak başvuru sahibinin piyasadaki kredibilitesi hakkında bilgi edinilir.

Başvuru formunda beyan edilen bazı bilgilerin doğruluğunu tespit etmek maliyetli ve zaman alıcı olabilir. Başvuru bilgilerinden bir kısmı karar almada kredi kurumu açısından hayati unsurlar değilse, başvuru sahibinin beyanı ile yetinmek rekabet ve maliyet koşulları altında tek seçenektir.⁷⁷

Hayati önemi haiz bilgiler ve istihbarat için vazgeçilmez unsurlar ise şunlardır.

- Kimliği,
- İşi ve işteki çalışma süresi,
- Maaşı,
- Kredi geçmişi,
- İkamet bilgisi,
- Maddi teminat alınıyorsa teminatın değeridir.

Tüm istihbarat süreçlerinden sonra ise kredi karar politikaları ışığında tahsis süreci ret veya kabul olarak gerçekleşecek ve kredi kartı limiti tahsis edilerek karta başvuranlara verilecektir.

Kredi kartlarında limit önemlilik arz eden bir konudur. Kredi kartı limitleri kullanılıncaya kadar gayri nakdi bir kredi niteliği taşıırken kullanıldığı andan itibaren kullanılan kısım nakdi krediye dönüşmüş olduğu kabul edilir.

Kredi kartlarında, kartı çıkarmaya yetkili kuruluş, kartı kullanan tüketicinin yaptığı harcamaların tarafınca ödeneceği hususunda bir taahhütte bulunmaktadır. Başka bir deyişle, kartı veren kurum, satıcıya, tüketiciye satmış olduğu malın bedelini ödemekte ve kart hamilinin kendisine ödeme yapıp yapmaması riskini üzerine almaktadır.⁷⁸

⁷⁷ Esin Akansu, *Kredi Kartı Tahsisi İçin Puanlama Modeli*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, 26.

⁷⁸ Gönül Kapağan, *Bağlı Tüketici Kredileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, 36.

Önceki yıllarda kredi kartı limitleri bankalarca serbestçe belirlenebilirken kanunla yapılan değişiklik sonrasında limitler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

08.10.2013 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik Madde 2'nin 3.bendinde *“İlk defa kredi kartı sahibi olacak bir gerçek kişinin tüm kart çıkaran kuruluşlardan temin ettiği kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartı limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci ve sonraki yıllar için ise dört katını aşamaz. İlk defa kredi kartı sahibi olacak bir gerçek kişinin, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyinin tespit edilememesi durumunda tüm kart çıkaran kuruluşlardan edinilebilecek toplam kredi kartı limiti en fazla bin Türk Lirasıdır.”* Hükmü yasal bir çerçeve çizmekle beraber kart çıkaran kuruluşlarca bazı nitel ve nicel hesaplamalar da yapılarak kredi kartları limitleri tespit edilmektedir.

Kredilerin ve kredi kartlarının değerlemesinde kullanılan yöntemlerden bazıları şunlardır; Diskriminant analizi, yapay sinir ağları, karar ağacı modelleri, lojistik regresyon vb.dir.⁷⁹

---

⁷⁹ Murat Çinko, “Kredi Kartı Değerlendirme Tekniklerinin Karşılaştırılması”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:2006/1 Sayı:9 s.143-153, 147.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖDEME SİSTEMLERİ ve KISA VADELİ FİNANSMAN

2.1. ÖDEME SİSTEMİNİN TANIMI

Finansal süreçlerin önemli bir ayağı olan ödeme sistemleri, ekonomik birimler arasında mal ve hizmetlerin değişimini kolaylaştıran araçları, kurumsal ve örgütsel çatıyı, işletim süreçlerini ve haberleşme ağını kapsamaktadır.⁸⁰

Ödeme sistemini, üç veya daha fazla katılımcıyı birbirine bağlayan, bunlar arasında finansal varlıkların transferini sağlayan ve birtakım kuralları olan, çeşitli mekanizmaları ve dayanak varlıkları olan bir yapı olarak tanımlamak mümkündür.⁸¹

Trampa ekonomisinin geçerli olduğu ilkel dönemlerde ödemeler genellikle yüz yüze ve iki taraflı olarak gerçekleşmekteydi. Ekonomik sistemlerin gelişmesi ve tarafların çoğalmasıyla birlikte katılımcılar daha etkin çalışan ve teknoloji yoğun ödeme sistemlerine ihtiyaç duymuşlardır.⁸²

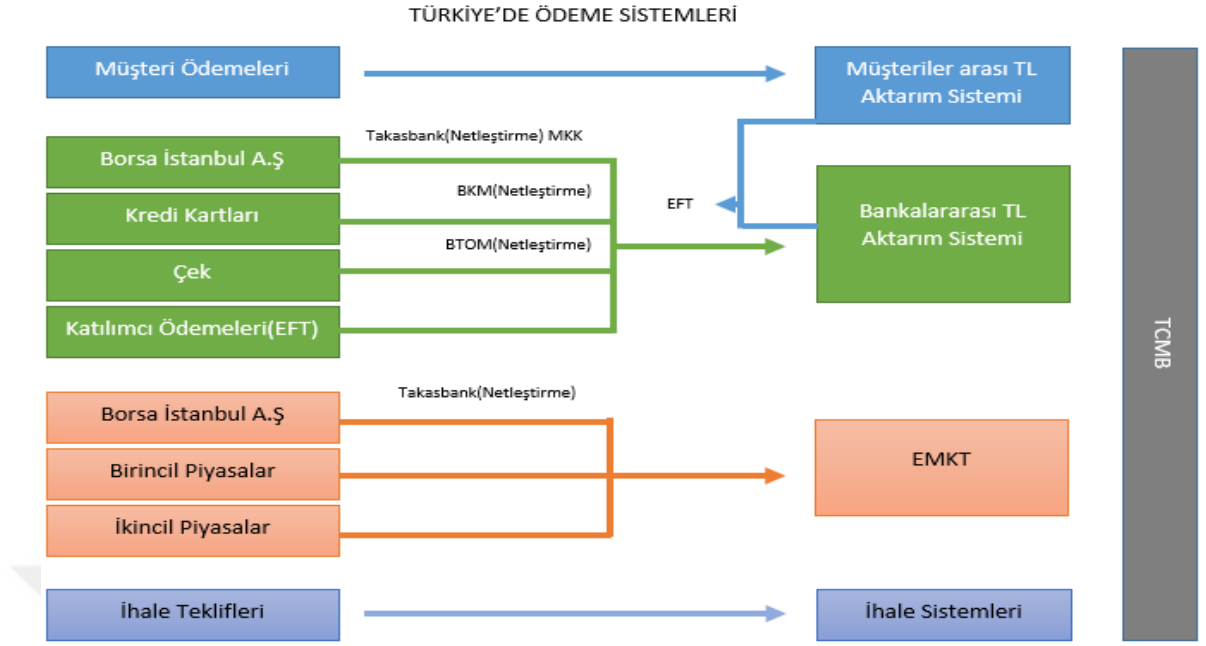
Mevcut ödeme sistemlerinin gereksinimleri karşılayamamış olması sonucu ilk defa 19. yüzyılın sonlarında ABD’de yeni bir ödeme aracı olarak kredi kartı karşımıza çıkmıştır. Başlarda kısıtlı kullanım özellikleri olan kredi kartları, artık teknolojik yeniliklerin de yardımıyla bankacılık ve ticari faaliyetin önemli bir aktörü haline gelmiştir.⁸³

⁸⁰ Vergi Konseyi, *Kayıtlı Ekonominin Geliştirilmesi Sürecinde Kartlı Ödeme Sistemleri İle Yeni Yöntem ve Teknolojiler*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:274, İstanbul, Nisan 2011, 9.

⁸¹ Karpuz, 7 .

⁸² Karpuz, 3.

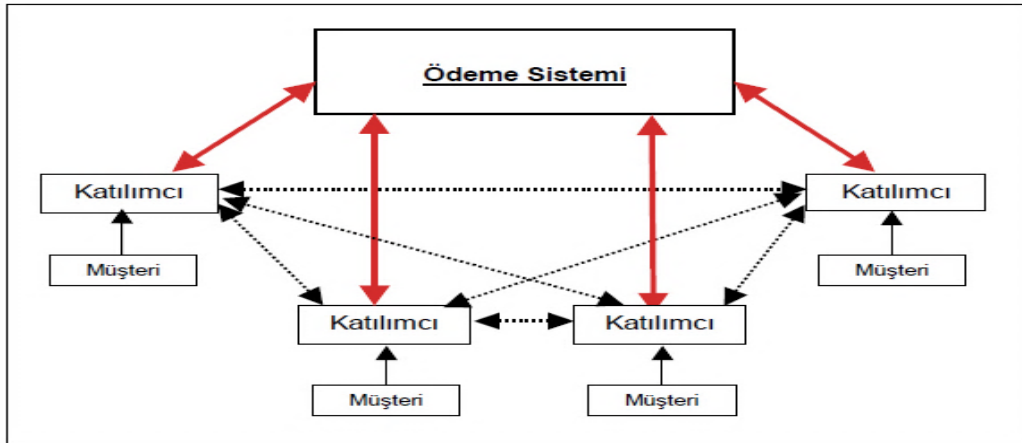
⁸³ Bekçi ve Tekşen, 222.

Kaynak: TCMB Bülten, Sayı: 36

Şekil 2.1. Türkiye’de Ödeme Sistemleri

Şekil 2.1’den anlaşılacağı üzere birçok kanaldan çok farklı finansal araçlar ve finansal ödemeler için çeşitli ödeme biçimleri ve bunları gerçekleştiren sistemler mevcuttur. Kredi kartlarıyla ilgili takas ve mahsuplaşma süreci ise BKM tarafından gerçekleştirilmektedir.

Kaynak: Emre Karpuz, “Ödeme Sistemleri ve Araçlarının Artan Kullanımı:Kredi Kartı Kullanımının Para Politikası Etkinliğine Etkisi”, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Nisan 2012

Şekil 2.2. Ödeme Sistemleri-Katılımcı İlişkisi

Şekil 2.2’den anlaşılacağı üzere ödeme sistemleri katılımcıların aynı anda birbirleriyle finansal iletişimlerine yardımcı olmaktadır.

2.1.1. Ödeme Sistemi Çeşitleri

Ödeme sistemlerini anlatırken nakit ödeme sistemi olan paranın kullanımını ayırık tutup kâğıda dayalı ödeme sistemleri ve elektronik/kartlı ödeme sistemleri ele alınacaktır. Kâğıda dayalı ödeme sistemleri içerisinde de en çok kullanılan çek ve senetle ödeme sistemlerine açıklık getirilecektir.

2.1.1.1. Kâğıda Dayalı Ödeme Sistemleri

2.1.1.1.1. Çek

Çek diğer kıymetli evraklardan farklı olarak düzenlenmiş özel bir yere sahip olan ve özel kanunlarla düzenlenmiş bir ödeme aracıdır.⁸⁴ Çekin tanımı literatürde şöyle yapılmaktadır. Çek keşidecinin kendi hesabından hamile belirli bir tutarda ödeme yapılması veya ilgili tutarın hamile ödeme yapılmak üzere hamilin bankasına transfer edilmesi konusunda çalıştığı bankayı yetkilendirmek amacıyla kullandığı bir ödeme aracıdır.⁸⁵ Çek Türkiye’de ticari işletmelerin kullandığı bir araçken farklı ülkelerde gerçek kişilerde çeki ödeme aracı olarak kullanabilmektedir.

Bir kâğıdın veya kıymetli evrakın çek olarak değerlendirilebilmesi için kanunların öngördüğü bazı şekil şartlarını taşıması zorunludur. Bu şekil şartları ülkemizde 5941 Sayılı Çek Kanunu ile belirlenmiştir.

Türkiye’de kullanılan toplam çek sayısı ve tutarı ile ilgili yayımlanmakta olan herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ancak, çek muhatap banka dışındaki bir bankadan tahsil edilecek olursa, çekin ödenmesine ilişkin işlemler BTOM üzerinden gerçekleşmektedir. Bununla ilgili veriler de yine BTOM ve çeşitli kuruluşlar tarafından saklanmakta ve yayınlanmaktadır.

Türkiye’de kredi kartı ve banka kartı kullanımı artmakta olup, bu durumun çekin ödeme aracı olarak kullanımında yaşanan söz konusu düşüş üzerinde önemli etkileri

⁸⁴ TCMB, *Ödeme Sistemleri-Türkiye’de Ödeme Sistemleri*, ISBN: 978-605-4911-04-2, Ankara 2014, 10.

⁸⁵ Karpuz, 108.

olduğu düşünülmektedir.⁸⁶ Ancak, çekin daha çok ticari faaliyetlerde kullanıyor olması dolayısıyla çek kullanımının artan internet bankacılığı benzeri uzaktan bankacılık hizmetleri ve elektronik fon transferi işlemlerinden, kredi kartı ve banka kartı benzeri ödeme araçlarına oranla daha fazla etkilendiğine inanılmaktadır. Bununla birlikte, her ne kadar kullanımı düşüş trendi içinde olsa da çek Türkiye’de kullanılan ödeme araçları içerisindeki önemini korumaya devam etmektedir.⁸⁷

Çek kullanımının tüm dünyada düşüş eğiliminde olmasının nedeni, bu tarz ödeme araçlarının kullanımının elektronik ödeme araçları ile kıyaslandığında daha az pratik ve daha maliyetli olmasıdır. Yapılan çalışmalarda, elektronik ödeme araçlarının maliyet açısından önemli avantajlarının olduğu belirtilmektedir.⁸⁸

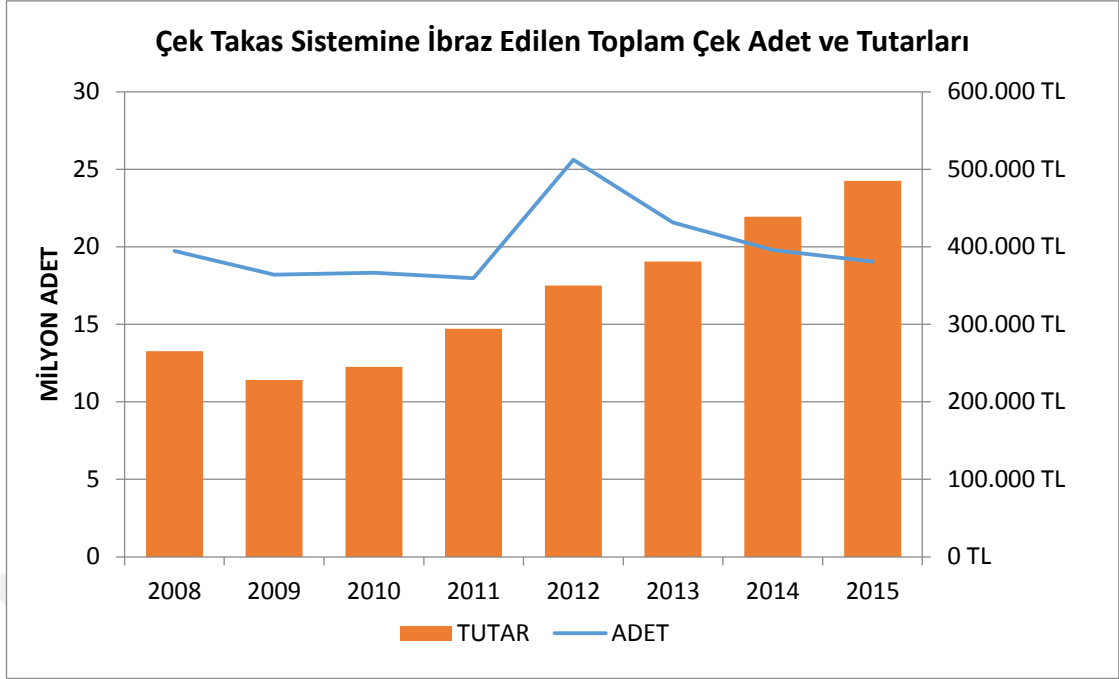
Nakit dışı ödeme araçlarından biri olan çek daha çok ticarete tercih edilmektedir. Son yıllarda ülkemizdeki çek kullanımında adet bazında düşüş gözlemlenirken, tutar bazında artış görülmektedir. Kredi kartları ve alternatif diğer araçların ortaya çıkışı ve hızla yaygın olarak kullanılmaya başlanmasının çek kullanımında işlem adedi bazında son yıllarda yaşanan düşüşün bir nedeni olabileceği düşünülmektedir.⁸⁹

⁸⁶ TCMB, *Türkiye’de Kredi Kartı Piyasası*, TCMB, 2011, 35.

⁸⁷ Karpuz, 115.

⁸⁸ Karpuz, 115.

⁸⁹ TCMB, *Ödeme Sistemleri-Türkiye’de Ödeme Sistemleri*, ISBN: 978-605-4911-04-2, Ankara 2014, 36.

Kaynak: <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>

Şekil 2.3. Çek Takas Sistemine İbrahim Edilen Toplam Çek Adet ve Tutarları

Çek takas sisteminin işleyişi şu şekildedir; Banka şubeleri müşterilerinin kendilerine verdiği başka banka çeklerinin karşılığının hesaplarda olup olmadığını BTOM aracılığıyla öğrenir. Buna bankacılık alanında provizyon denir. BTOM’ de ilgili bankadan bu bilgiyi alır. Tüm bu işlemler belirli bilgisayar yazılımları ve sistemlerle gerçekleşir. Alınan provizyon neticesinde bu bilgi yine BTOM aracılığıyla çekin ibraz edildiği bankaya gönderilerek, çekin farklı bir banka şubesince ödenmesi sağlanmaktadır. Bir bankanın müşterisinin başka bir banka ile çalışan bir müşteriden veya bir tacirden aldığı çeki, çalıştığı banka takas odaları üzerinden sorgular. Sorguların tamamlanmasının ardından karşı banka provizyon sonucunu BTOM’ye göndermekte ve BTOM’de ilgili bankayı provizyon sonucu hakkında bilgilendirmekte ve ilgili müşterinin şube nezdindeki hesabı çek tutarı kadar alacaklandırılmaktadır. Söz konusu işlem nedeniyle A Bankası B Bankasına çek tutarı kadar borçlanmış olmaktadır.⁹⁰

⁹⁰ TCMB, *Ödeme Sistemleri-Türkiye’de Ödeme Sistemleri*, ISBN: 978-605-4911-04-2, Ankara 2014, 11.

2.1.1.1.2. Senet

Kayıtsız şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadini, ödeme yerini, vadeyi, kime ödenecek ise onun adını veya elinde bulundurana ödemenin yapılması⁹¹ gibi bazı hukuki şekil şartlarını da içeren, borç-alacak ilişkisini düzenleyen, ticari hayatta sıkça rastlanılan bir kıymetli evrak türüdür. Ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Senedin taşınması gereken şekil şartları ve tahsilatının zor olması nedeniyle elektronik ödeme araçlarının ve ticari kredi kartlarının yaygınlaşması ile beraber kullanımının azaldığı düşünülmektedir.

Önceki yıllarda vadeli ödeme araçlarının başında senet gelmekteydi. Fakat senedin ödenmemesi durumunda yasal takibin uzun süre alması ve kanuni yaptırımının olmaması senetlerin yerini vadeli çeklere bırakmasına yol açtı. Banka çeki, ibrazında ödenmesi gereken bir ödeme aracı olduğu halde çek kullananlar vadeli çek yazmaya, bankalar da bunu kabul etmeye başladı. Çünkü vadeli çekin ödenmemesi halinde yaptırım hapis cezası olarak hüküm altına alınmıştı. Vadeli çek yüzünden hapse girenlerin sayıları artınca kanun ile hapis yaptırımı kaldırıldı. Böylece vadeli çekte yaptırımsız kaldı. Bu nedenle piyasada senetlerin ve vadeli çeklerin yerini ticari kredi kartları almaya başlamıştır.⁹²

Tablo 2.1’de Ticari kredi kartlarının adet bazındaki değişimini göstermektedir.

Tablo 2.1. Ticari Kredi Kartlarının Kredi Kartları İçerisindeki Payı

(Milyon Adet)	2013 Haziran	2014 Haziran	Değişim
Toplam kredi kartı adedi	56,5	57,3	1%
Ticari kredi kartı adedi	2,1	2,7	28%
Ticari kredi kartlarının toplam içindeki payı	3,80%	4,70%	

Kaynak: <http://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/07/BKM-Aylik-Bulten-01406.pdf>

Buna göre Türkiye’deki 57,3 milyon kredi kartının %4,7’si ticari kartlardan oluşuyor. 2013 yılının Haziran ayına kıyasla ticari kredi kartı sayısındaki artışın %28 olduğu görülmektedir. İlerleyen yıllara ait veri ise bulunmamaktadır.

⁹¹ Türk Ticaret Kanunu (2011), *T.C Resmi Gazete*, 27846, 14.02.2011, Madde 776

⁹² Tevfik Güngör, “*Ticari kredi kartı vadeli çekin yerini alıyor*”, *Dünya Gazetesi*, 18.10.2012, <http://www.dunya.com/kose-yazisi/ticari-kredi-karti-vadeli-cekin-yerini-aliyor/14587>, Erişim Tarihi: 27.11.2013.

2.1.1.2. Elektronik Ödeme Sistemleri

Bankalar kredi kartı sektöründe, rekabetlerini sürdürürken, bir taraftan da beraberce çalışma yapma gereği doğmuştur, gerçekleştirilen işlemlerin takası ve mahsuplaşma önemli ve git gide zor bir hal almaya başlamıştır. Daha önceleri bankalar arasında kendi imkânlarıyla yapılan mahsuplaşma yerini, birden fazla bankanın ve finansal kuruluşların üyesi olduğu ulusal ve uluslararası kart merkezlerinin süreci yönetmesine bırakmıştır. Günümüzde takas ve mahsuplaşma bu kuruluşlar aracılığıyla yürütülmektedir.⁹³

Ülkemizde ödeme sistemlerinin sınıflandırılmasına bakıldığında elektronik ödeme sistemleri hatta genel olarak ödeme sistemlerini aşağıdaki gruplara ayırmak mümkündür.

- ✓ Elektronik fon transfer sistemi
- ✓ Elektronik menkul kıymet transfer sistemi
- ✓ Bankalararası takas odası merkezi
- ✓ Bankalararası kart merkezi
- ✓ İstanbul Takas ve Saklama Bankası
- ✓ Merkezi Kayıt Kuruluşu

• Elektronik Fon Transfer Sistemi

TCMB'nin sahibi ve işleticisi olduğu Elektronik Fon Transfer (EFT) sistemi, TL cinsinden yapılan ödeme işlemlerinin elektronik ortamda mutabakatını sağlayan sistemdir. EFT sistemi 1992 yılında kurulmuş ve o tarihten itibaren de geliştirilmeye başlanmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde bilişim çağının gerekleri doğrultusunda çeşitli bilgisayar yazılımları ve altyapı çalışmaları ile yenilenme yapılmıştır.⁹⁴

EFT, geleneksel bankacılıkta olduğu gibi fonların bir yerden başka bir yere fiziki şekilde değil, teknolojik yöntemlerle ve çeşitli bilgisayar yazılımları ile kaydi olarak gönderilmesidir.⁹⁵

⁹³ Bekçi ve Tekşen, 222.

⁹⁴ TCMB, *Ödeme Sistemleri-Türkiye'de Ödeme Sistemleri*, ISBN: 978-605-4911-04-2, Ankara 2014, 7.

⁹⁵ Muharrem Bakkal, Uğur Aksüt, *Türk Bankacılık Sisteminde Elektronik Bankacılık Uygulamaları* (Elektronik Sürüm) Hiperlink, İstanbul 2011, 26

İlk başlarda ödeme tutarları açısından bir ayırım yapılmamaktaydı. Bu durum ödemeler açısından risk oluşturmaktaydı. Bu nedenle TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) tarafından 7 Aralık 2012 tarihinde bir ayırma gidilerek ödemeler; müşteriler ve bankalar arasında gerçekleşen transfer sistemi olarak ikiye ayırmıştır.

EFT sisteminde ödemeler bekletilmeden gerçekleştirilmekte, gün sonunda gerçekleşmeyenler de iptal edilmektedir.⁹⁶

- **Elektronik Menkul Kıymet Transferi (EMKT)**

Elektronik Menkul Kıymet Transferi, bir katılımcıdan diğerine menkul kıymet olarak adlandırılan bono, tahvil, hisse senedi gibi menkul kıymetlerin aktarılmasını ve mutabakatını elektronik ortamda kaydi ve gerçek zamanlı olarak sağlayan bir sistemdir. EMKT sistemi EFT sistemi ile entegre olarak çalışmaktadır. EMKT sisteminde yapılan menkul kıymet hareketine karşılık olarak yapılması gereken para hareketleri gerçek zamanlı olarak EFT sisteminde gerçekleştirilmektedir.

Bu sistem de yine 2000'li yıllarda kurulmuş ve gerekli görülen teknolojik iyileştirmeler de 2013 yılı itibarıyla yapılmıştır. Bu sistemde EFT sistemi gibi TCMB'nin gözetimi altında çalışmaktadır. Hem EFT hem de EMKT gibi sistemlerin amacı;

- Bankalar arası menkul kıymet aktarımlarında etkinlik ve hızın sağlanması,
- Kredi riskinin ortadan kaldırılması,
- Kıymet yönetiminde kolaylık sağlanması,
- Etkin sorgulama ve raporlama yapılması,
- Fiziksel basım ve değişimin azaltılması,

olarak sayılabilir.⁹⁷

EFT sisteminde transfer gerçekleştirecek olanların hesaplarında yeterli bakiye olması gerekmektedir. Bu nedenle herhangi bir kredi riski tarafların yükümlülüğünü karşılayamaması durumunda gerçekleşmemektedir.

EMKT sisteminde ise ödeme karşılığı teslimat ilkesine göre işlemler yapıldığı için menkul kıymetin teslimi ve ödemenin yapılması eş zamanlı olduğundan yine bir risk oluşmamaktadır.

⁹⁶ TCMB, *Ödeme Sistemleri-Türkiye'de Ödeme Sistemleri*, ISBN: 978-605-4911-04-2, Ankara 2014, 7.

⁹⁷ M. İbrahim Kirdaban, *Ödeme Sistemlerindeki Gelişmeler ve Ödeme Sistemlerinin Finansal Sistem İstikrarı Üzerindeki Etkileri*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Şubat 2015, 70.

• Merkezi Kayıt Kuruluşu

Merkezi Kayıt Kuruluşu, SPK tarafından kaydileştirilmesine karar verilmiş sermaye piyasası araçları için Türkiye'nin Merkezi Saklama Kuruluşu'dur.

MKK, sermaye piyasası araçlarının elektronik ortamda ihracının yapıldığı, hak sahipleri adına açılan hesaplara menkul kıymetlerin kaydedildiği, bunlar üzerindeki hakların izlendiği, kayıtlarına hukuki sonuçlar bağlandığı, kanunla bu görevi üstlenmiş bir merkezi yapıdır. Menkul kıymetlerin el değiştirmesi, saklanması vb. işlemlerin bilgisayar yazılımları aracılığıyla fiziki olarak değil kayden takip edildiği sistemlerdir.⁹⁸

MKK tarafından saklama hizmeti verilen ürünlerin bazıları şunlardır:

- BİAŞ'ta işlem gören şirketlerin pay senetleri,
- Devlet İç Borçlanma Senetleri,
- Geçici makbuzlar,
- Rüçhan hakları,
- Menkul kıymet yatırım fonları,
- Borsa yatırım fonları,
- Özel sektör tahvilleri,
- Özel sektör finansman bonoları,
- Banka bonoları,
- Banka garantili bonolar,
- Alım hakkı veren aracı kuruluş varantları,
- Satım hakkı veren aracı kuruluş varantları,
- Varlığa dayalı menkul kıymetler,
- Varlık teminatlı menkul kıymetler,
- Sertifikalar,
- Hazine Kira Sertifikaları,
- Özel Sektör Kira Sertifikaları⁹⁹

⁹⁸ MKK, (t.y), <https://www.mkk.com.tr/wps/portal/MKK/Hakkimizda/MKKKimdir> Erişim tarihi: 10.07.2014

⁹⁹ MKK, (t.y), Erişim tarihi: 15.09.2014
<https://www.mkk.com.tr/wps/portal/MKK/UyeHizmetleri/MerkeziSaklama>

- **İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş (TAKASBANK)**

Türkiye’de menkul kıymetlerin teslimi ve bedellerin ödenmesine ilişkin işlemler 1988 yılına kadar aracısız olarak taraflar arasında gerçekleştiriliyordu.

1988-1992 yılları arasında ise İMKB’ye bağlı bir müdürlük tarafından gerçekleştirildi, 1992 yılından sonrada İMKB Takas ve Saklama AŞ’ye devredildi. 1996 yılında bankacılık lisansı da alarak İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) olarak sermaye piyasası araçlarıyla ilgili faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Bankanın başlıca amacı ve konusu; sermaye piyasası ve borsa mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmetleri vermek ve Bankacılık Kanunu ve diğer bankacılık düzenlemeleri çerçevesinde yatırım bankacılığı işlemlerini gerçekleştirmektir.

Takasbank, Borsa İstanbul bünyesinde mevcut piyasalarda gerçekleşen; pay, borçlanma araçları, yurt dışı sermaye piyasası araçları, türev araçlar ve kıymetli madenler ile ilgili işlemlerin nakit ve menkul kıymet takasını sonuçlandırmak üzere yetkilendirilmiş merkezi takas kuruluşudur. Borsa İstanbul üyelerinin alım satım işlemlerinden doğan menkul kıymet teslim etme ve teslim alma taahhütleri ile alım satıma konu olan menkul kıymet karşılığındaki ödeme taahhütleri Takasbank aracılığıyla hesaben sonuçlandırılmaktadır.

Bir diğer amacı ise sermaye piyasasını teminat ve risk yönetim açısından geliştirmek ve aracılık faaliyetlerinin maliyetlerini azaltmaktır.¹⁰⁰

2.1.1.2.1. Kartlı Ödeme Sistemleri

Kartlı ödeme sistemlerini uygulama açısından ikili, üçlü, çoklu ödeme sistemleri diye ayırmak mümkündür. Bu bölümde pratikte kullanılan çoklu kartlı ödeme sistemlerinin işleyişi anlatılacaktır.

Çoklu ödeme sistemlerinde bankalar uluslararası kabul gören lisanslı şirketler(Visa, Master, Amex, vb.) ile anlaşma imzalayarak kartı kendileri çıkarmak yerine bu şirketlerin piyasaya arz ettikleri kartları pazarlamaktadırlar. Böylece kartlar uluslararası bir boyut kazanmaktadır. Türkiye’de son yıllarda lisanslı kuruluşlar

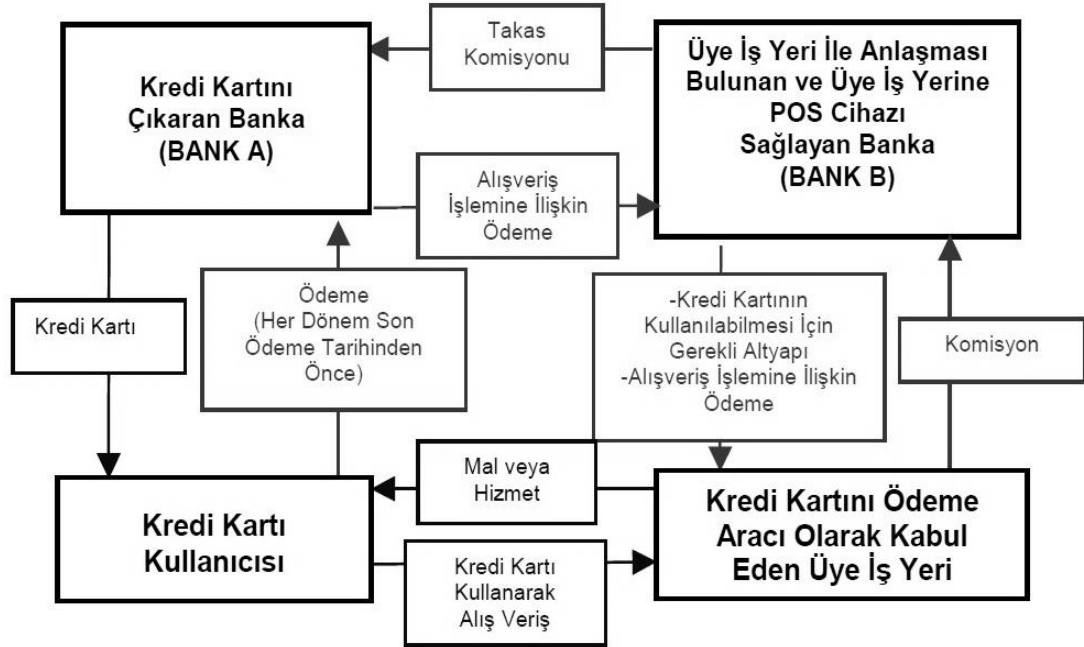
¹⁰⁰ Takasbank, (t.y), Erişim tarihi:13.05.2016, <http://www.takasbank.com.tr/tr/Sayfalar/Hakkimizda.aspx>

kurulmaya başlamıştır. Bu uygulama kart hamillerine, dünyanın her yerinde nakit ödemeksizin alış verişi yapabilme imkânı sunmaktadır.¹⁰¹

Çoklu sistemin temelinde en az üç tarafın olması gereklilik olmakla beraber sistemin işleyişi açısından beş taraf bulunmaktadır.

Bunlar;

- Kart hamili (Kart ile harcama yetkisine sahip olan kişi),
- Lisans alarak kart çıkartan banka ya da kuruluş - (A Bankası, B Bankası vb.),
- Lisans veren kredi kartı organizasyon şirketi (Visa, Master Card, Amex, vb.)
- Mal veya hizmet satan üye işyeri ile sözleşme imzalayan başka diğer bankalar.
- Üye iş yeri (Sisteme üye olan bir banka ile üye iş yeri sözleşmesi imzalayan ve başkaca bir bankanın verdiği kredi kartı hamilinin kartını kendi işyerinde kabul eden iş yerleridir.

Kaynak: Emre Karpuz, “Ödeme Sistemleri ve Araçlarının Artan Kullanımı: Kredi Kartı Kullanımının Para Politikası Etkinliğine Etkisi”, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Nisan 2012

Şekil 2.4. Çoklu Ödeme Sistemlerinin İşleyişi

¹⁰¹ Feridun KAYA, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması* (Elektronik Sürüm), 60.

Sistemin işleyişi kısaca bir örnekle anlatmaya çalışırsak;

1. A bankası kart çıkarmak için yetkili kuruluş olan Visa ile anlaşma sağlar.
2. A bankası kredi kartı sahibi olmak isteyen bir X kişisi ile sözleşme imzalar.
3. A bankası ve diğer bankalar kartlı sistemlere üye olmak isteyen işyerleri ile kartlı ödeme kabul edilmesine ilişkin üye işyeri sözleşmesi imzalar ve işyerine POS terminali kurulumunu gerçekleştirirler.
4. A bankası X kişisine kartı teslim eder.
5. Kart sahibi(hamili) bir beyaz eşya bayisinden buzdolabı satın alarak A bankasının kendisine vermiş olduğu Visa kart ile ödemeyi yapmak istediğini beyan eder.
6. İşyeri B bankasının pos terminalinden harcama belgesine onay ve yetki alır. Bu işlem BKM aracılığıyla yapılır.
7. Yapılan harcama B bankası tarafından BKM takas merkezi kayıtlarına işlenir.
8. BKM bu harcamayı A bankasına bildirir.
9. A bankası tarafından takas merkezine ödeme yapılır.
10. Takas merkezi ödemeyi B bankasının hesabına yatırır.
11. A bankası hamile dönem sonunda ödeme cetveli gönderir.
12. X kişisi belirlenen son ödeme gününe kadar harcama tutarını veya asgari ödeme tutarını A bankasına yatırır.¹⁰²

Asgari tutar, ‘Ödenmesi gereken asgarî tutarın, kredi kartı limiti 15.000 Türk Lirasına kadar olan kredi kartları hakkında dönem borcunun yüzde otuzundan, kredi kartı limiti 15.000 Türk Lirasından 20.000 Türk Lirasına kadar olan kredi kartları hakkında dönem borcunun yüzde otuz beşinden, kredi kartı limiti 20.000 Türk Lirası ve üzerinde olan kredi kartları hakkında dönem borcunun yüzde kırkıdan ve yeni tahsis edilen kredi kartlarında kullanım başlangıcı tarihinden itibaren bir yıllık sürenin dolmasına kadar dönem borcunun yüzde kırkıdan aşağı olamayacağına ve bankanın bu miktardan az olmamak üzere asgari ödeme tutarını belirleyebileceğine” ilişkin kanun hükmünce ödenir.¹⁰³

¹⁰² Ferudun Kaya(Editor), *Bankacılık Giriş ve İlkeler*, Beta Yayınevi, İstanbul 2012, 282-283.

¹⁰³ Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (2013), *T.C Resmi Gazete*, 28789, 8 Ekim 2013, Madde 1/e ve h bendi

2.2. KISA VADELİ FİNANSMAN ARAÇLARI

Hem gerçek kişilerin hem de tacirlerin bankalar aracılığıyla ulaştıkları kısa vadeli finansman araçları vardır. Bunlardan bazıları kredili mevduat hesapları, iskonto ve iştirak kredileri, gün içi krediler, maaş avans hesapları, kredi kartları vb.dir.

Bunun yanı sıra ticari işletmelerin bazılarının kendi finansman sistemlerini kurdukları ve adeta bir banka şubesi gibi kendilerinden alışveriş yapan müşterilerine yönelik ödeme kolaylıkları, taksitlendirme imkânı sağlayan sistemler geliştirdikleri bilinmektedir.

Kısa vadeli finansman araçlarından bazıları kullanım şekli bazıları da vade yapısı açısından incelenmiştir. Bunlar;

2.2.1. Kredili Mevduat Hesapları (KMH)

Kredili mevduat hesapları vadesiz hesap biçiminde olan hesapta yeterli bakiye olmaması durumunda dahi nakit çekimine ve alış-veriş yapılmasına imkân tanıyan hesabı eksiye dönüştüren hesaplardır. KMH'yi kredi kartlarından ayıran şey ise taksitlendirme imkânı olmaması ve kullanıldığı andan itibaren faiz tahakkuk ettirilmesidir.

Kredi verenin, her türlü mal ve hizmet alımı veya tedariki için, herhangi bir gerekçe sormaksızın veya fatura aramaksızın verdiği tüketici kredisidir. Kredili mevduat hesabı sahibi müşteri, banka cari hesabı şeklinde yürütülen bu hesap çerçevesinde aylık veya bankanın belirlediği vadelerde borcunu ödediği sürece, limit dâhilinde her zaman bu krediyi kullanabilir.¹⁰⁴ Uygulamada kredili mevduat hesapları gerçek kişi veya tüzel kişi/tacirlerin her ikisinin birden başvurduğu bir kısa vadeli finansman aracıdır.

Kredili mevduat hesaplarının faiz oranı kredi kartı nakit çekim faiz oranı ile eşittir. Aylık olarak tahsil edilen faizler hesaba yatan para üzerinden tahsil edilip rotatif kredi benzeri bir durum söz konusudur. Hesap bakiyesi artıya geçirilip tekrar tekrar kullanılmaya devam edilir. Ayrıca kendiliğinden yenilenmesi ise banka kırtasiyeciliğini, evrak yükünü de ortadan kaldırmaktadır.

---

¹⁰⁴ Kapağan, 35.

2.2.2. Borçlu Cari Hesap (BCH)

BCH tıpkı kredili mevduat hesapları gibidir. Ayırıcı özelliği ise bu hesap bir nakdi kredi türü olup ticari işletmeler ve/veya ticari işletme sahipleri tarafından kullanılması ve nakit olarak çekilebilmesidir. Kredi faizleri Hamburg Metodu ile çeyrek dönemler itibariyle hesaplanmakta ve tahsil edilmektedir. Anapara ise yılsonunda tahsil edilmektedir.¹⁰⁵ BCH için hesaplanan belli bir limit vardır. Bu limit kullanıldıktan sonra tekrar yeni bir limit tahsis edilmesi gerekmektedir.

2.2.3. İskonto ve İştira Kredileri

İskonto ve iştira kredilerinde senet veya çek alacaklısı vade tarihine kadar olan acil finansman ihtiyaçları için senet kırdırma diye de tabir edilen yöntemle ellerindeki alacak senetlerini belli bir oran üzerinden iskonto ettirerek bankalardan karşılamaktadır.

Bu yöntemde aslında kıymetli evrakın vadesi uzunda olabilir fakat uygulama da bankalar 6 aya kadar olan vadelerde ki senet ve çekleri kredilendirmektedir.

İştira kredisinin iskonto kredisinden farkı senet borçlusunun il dışında ikamet etmesidir.¹⁰⁶

2.2.4. Maaş Avans Hesapları

Maaş avans hesapları da kredili mevduat hesapları gibidir. Kredili mevduat hesapları, her zaman ve istenilen tutar kullanılmak koşuluyla finansman temin etmek iken maaş avans hesaplarında belli bir limit, dilimler halinde kullanılmakta ve ilgili dönem boyunca limit kalsa dahi bir önceki kredi tutarı komisyonuyla beraber ödenmedikçe tekrar maaş avans hesabı kullanılamamaktadır. Bu dönem genellikle bir aylık bir dönemdir.

Sistemi kısaca bir örnekle anlatmak gerekirse banka A şahsına 1.000 TL maaş avans hesabı tanımlamaktadır. A şahsı bu limiti 250 TL, 500 TL, 750 TL, 1.000 TL şeklinde tek seferde kullanabilmektedir. A şahsı o ay içerisinde 500 TL kullandıysa

¹⁰⁵ Ziraat Bankası A.Ş. Ticari Krediler Uygulama Esas ve Usulleri (2013), 4 Ocak 2013, 19.

¹⁰⁶ İskonto ve İştira Senetleri,

<http://www.ziraatbank.com.tr/tr/Kobi/Krediler/Pages/IskontoVeIstiraKredisi.aspx> Erişim tarihi: 9.3.2014.

dönem bitip borç komisyonu ile birlikte tahsil edilene kadar kalan limitini kullanamamaktadır.

2.2.5. Taksitli Bireysel Krediler

Taksitli bireysel kredilerde de finansman ihtiyaçları gelir durumunun müsait olması, icra ve gecikmeler olmaması gibi belli koşullar sağlandıktan sonra bankalardan temin edilebilmektedir. Her ne kadar taksitli kredilerde vadeler uzun olsa da yapılan bazı değişikliklerle finansman ihtiyaçlarının vadelerinin kısalması yönünde otoritelerce kararlar alındığı bilinmektedir. Uzun süreden beri uygulanagelen taksitli bireysel kredilerde altmış aya kadar olan vadeler BDDK'nın 2013/33 sayı numarası 26.11.2013 tarihli duyurusunun bankaların kredi işlemlerine ilişkin yönetmelikte değişiklik yapılmasına dair yönetmelik taslağı Madde 12A/3 ile şöyle değişiklik yapılmıştır. “*Konut kredileri hariç olmak üzere, tüketici kredilerinin vadesi otuz altı ayı, taşıt kredilerinin vadesi kırk sekiz ayı aşamaz.*”

Taksitli kredilerin 12 aya kadar olan vadeleri düşünüldüğünde kısa vadeli bir finansman yöntemi olarak kabul edilebilir. Taksitler azalan, artan, eşit taksitli vb. biçimlerde olabilmektedir.

2.2.6. Kredi Kartları

Kredi kartları uygulamada ve pratik kullanımı açısından değerlendirildiğinde ödeme aracı olmasının yanında kısa vadeli finansman yöntemi olarak da karşımıza çıkmaktadır. BDDK tarafından 2013/33 Sayı numaralı 26.11.2013 tarihli basın açıklamasıyla duyurulan kanun taslağının yürürlüğe girmesiyle beraber de kredi kartlarının taksitlerine bir sınırlama getirilmesi, kredi kartlarının kısa vadeli bir finansman aracı olma özelliğini genel geçer bir durum haline getirmiştir.

Kredi kartları ile bankalar, kurumsal kredilere nazaran limitleri daha düşük olan çok sayıda kredi vermek suretiyle kredi riskini dağıtıp daha yüksek kazançlar sağlama imkânı bulmuşlardır.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ Bekçi ve Tekşen, 222.

Kobilerin finansmanı ile ilgili yapılan bir araştırmada birçok işletmenin en çok sorun yaşadığı durumun alacakların tahsilatı olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁸ Kredi kartıyla yapılan tahsilatlarda bankanın üye işyerine ödeme yapma yükümlülüğü alacakları işletmeler açısından güvenilir hale getirmektedir.

Tüketici kredileri, kişilere, satın aldıkları mal ve hizmetlerin bedelini, gelecekteki gelirleri ile ödemek imkânı vermektedirler. Tüketici kredisi ile kişi, mal ve hizmet satın alarak gereksinimi derhal karşıladığı halde, bedelini daha ileri bir tarihte ödeyebilme imkânına kavuşur. Bankaların doğrudan tüketici kredisi sağladığı yollardan biriside kredi kartı tahsisidir.¹⁰⁹

Yukarıda anlatılan kısa vadeli finansman araçların uygulama prosedürleri ve teknik detayları zamanla insanları bu işlevleri yerine getiren kullanım kolaylığı da sağlayan kredi kartlarına yönlendirmiştir.

Kredi kartları da kısa vadeli finansman araçları arasında sayılabilir. Özellikle kredi kartı kullanıcılarının aşağıda sayılan şekilde işlem yapması ile kredi kartları finansman aracına dönüşmektedir. Bunlar;

1. Kredi kartı hesap özeti borcunun tamamının ödenmediği haller
2. Kredi kartıyla yapılan taksitli harcamalar
3. Kredi kartıyla yapılan harcamaların sonradan taksitlendirilmesi
4. Kredi kartıyla nakit çekim işlemi
5. Kredi kartını bir POS terminalinden alışveriş yapmış gibi kullanıp nakit elde etmek.

Kredi kartıyla bir POS terminalinden alışveriş yapmış gibi kullanıp nakit elde etmek, kredi kartıyla tefecilik suçu kapsamına girmesine rağmen uygulamada bu yöntemi kullanan kart kullanıcılarının olduğu bilinmektedir.

Kredi kartlarının bu yönleriyle kullanılmasının merkez bankalarının parasal aktarım mekanizmalarını etkilediği de bilinmektedir.¹¹⁰

¹⁰⁸ Turan Öndeş, Nazan Güngör, “KOBİ’lerin Finansmanı Erzurum Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(1), 2013, ss.1-17, 15.

¹⁰⁹ Öztin Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul 2011, 395-397.

¹¹⁰ Karpuz, 167.

2.2.6.1. Kredi Kartı Hesap Özeti Borcunun Tamamının Ödenmediği Haller

Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere kredi kartlarında kartı çıkaran kuruluş kart hamiline belli bir limit tahsis etmekte ve bu limitler dâhilinde kart hamilleri veya kullanıcıları sahip oldukları kartlarla alışveriş yapma ve nakit çekme imkânına sahip olmaktadır. Kart hamilleri döneme ait borçlarının belli bir oranda ki kısmı olarak ifade edilen asgari ödeme tutarını yaptıkları hallerde kalan borçlarına gecikme faizi uygulanmakla birlikte kartlarını kullanmaya devam etmekte ve herhangi bir icra takibi ile karşılaşmamaktadır.

Asgari ödeme oranları daha önceki yıllarda sabit olup kart limitinin yüzde 25'i iken 08.10.2013 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik Madde 1'in e ve f bendiyle yeniden düzenlenmiştir.

Dolayısıyla kart hamilleri kredi kartlarını uygulamada sıkça rastlanan bir durum olan asgarisini öde, kalan limiti kullan şeklinde kullanabilmektedirler. Böylelikle borçlarının kalan kısmı belirli bir gecikme faizi uygulanarak kredilendirilmektedir. Bu gecikme faizi TL cinsi borçlar için %2,52 olup, USD cinsi borçlar için %2,12'dir.¹¹¹ Bankalar bu oranlardan daha düşük faiz uygulayabilmekte iken azami faiz oranları konjonktür ve PPK kararları gereği dönem dönem TCMB tarafından belirlenmektedir.

Kart hamillerinin asgari ödeme yapmasının yanı sıra borcunu hiç ödemediği durumlarda da yine belirli gecikme faizi ve kanunda öngörülen temerrüt faizi uygulanmak suretiyle kredilendirildikleri söylenebilir.

Tablo 2.2. Yıllar İtibariyle Kredi Kartları Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı

Yıllar	Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı
2011	671.417
2012	907.298
2013	915.691
2014	1.018.576
2015	1.002.518

Kaynak: <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler>

¹¹¹ TCMB, Bankalarca Kredi Kartlarına Uygulanacağı Bildirilen En Yüksek Faiz Oranları, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Bankacilik+Verileri/Bankaların+Kredi+Karti+Faiz+Oranları>, Erişim tarihi: 12.08.2015.

Tablodan anlaşılabacağı üzere 2011 yılında 671.417 kişi olan kredi kartı yasal takibe giden sayısı, 2015 yılında 1.002.518 olmuştur. Bu sonuca son yıllarda gerek limitler, gerek ödenmesi gereken asgari ödeme tutarında ki değişiklik, gerekse nakit avans çekimine getirilen sınırlandırmaların etkisinin olduğu düşünülebilir.

2.2.6.2. Kredi Kartıyla Yapılan Taksitli Harcamalar

Kredi kartları hamillerine alış-veriş imkânı sunmaktadırlar. Kart çıkaran kuruluşlar kart hamillerine ödemelerini gerçekleştirmek için belli bir süre vermektedirler. Bu süre hesap kesim tarihi denilen belli bir tarihten sonraki alış-veriş ve harcama tutarlarının bir sonraki dönemde ödenmesi şeklindedir. Dönemler genellikle birer aylık dilimlerdir. Kart hamilinin borcunu öğrenmesi, posta işlemleri vb. nedenlerle de genellikle 10 gün bir süre ilave edilip son ödeme günü taraflarca belirlenir. Böylelikle kart hamiline maksimum 40 günlük bir finansman sağlanmış olmaktadır. Kart hamilleri bu zaman dilimi içerisinde peşin alışveriş yaparak kullanacakları nakitlerini başka bir yatırım aracında değerlendirebilirler. Fakat bu süre dönem başındaki ilk alış-veriş için geçerlidir. İnsanların tüm ihtiyaçlarını aynı gün karşılamadıkları da bilinmektedir.

Bunun yanı sıra kart hamilleri alışveriş ve nakit çekimlerini de taksitli olarak üye işyerlerinden yapabilmektedirler. Taksitli işlemler zaman içerisinde gelişmiş ve tüm sektörlerde yaygınlaşarak kullanılmakta ve 36 aya varan vadelerle kart hamilleri taksitli alışveriş ve nakit çekim imkânına sahipken otoritelerce taksitli işlemlere çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. 08.10.2013 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ile Madde 26'nın 7.fikrasında değişikliğe gidilmiştir. *"Mal veya hizmet alımı sonrası belli bir ücret karşılığı borcun taksitlendirilmesi veya ödemenin ertelendiği dönemler de dâhil olmak üzere, kredi kartları ile gerçekleştirilecek mal ve hizmet alımları ile nakit çekimlerinde taksitlendirme süresi dokuz ayı geçemez. Kredi kartlarıyla gerçekleştirilecek telekomünikasyon ve kuyumla ilgili harcamalarda ve yemek, gıda, akaryakıt ile hediye kart, hediye çeki ve benzeri şekillerde herhangi somut bir mal veya hizmeti içermeyen ürünlerin alımlarında taksit uygulanamaz."* hüküm gereği işlem yapılmaya başlamıştır. Daha sonra tekrar 25.11.2015 tarihinde tekrar düzenleme yapılarak *"(7) Mal veya hizmet alımı sonrası*

belli bir ücret karşılığı borcun taksitlendirilmesi veya ödemenin ertelendiği dönemler de dâhil olmak üzere, kredi kartları ile gerçekleştirilecek mal ve hizmet alımları ile nakit çekimlerinde taksitlendirme süresi dokuz ayı geçemez. Kuyumla ilgili harcamalarda bu süre dört ay, beyaz eşya ve mobilya ile eğitim ve öğrenim ücretine ilişkin harcamalarda ise bu süre on iki ay olarak uygulanır. Kredi kartlarıyla gerçekleştirilecek telekomünikasyonla ilgili harcamalarda ve yemek, gıda, akaryakıt ile hediye kart, hediye çeki ve benzeri şekillerde herhangi somut bir mal veya hizmeti içermeyen ürünlerin alımlarında taksit uygulanamaz.”“(8) Kurumsal kredi kartları ile, mal veya hizmet alımı sonrası belli bir ücret karşılığı borcun taksitlendirilmesi veya ödemenin ertelendiği dönemler de dâhil olmak üzere gerçekleştirilecek mal ve hizmet alımları ile nakit çekimlerinde taksitlendirme süresi dokuz ayı geçemez. Bu süre, beyaz eşya ve mobilya ile eğitim ve öğrenim ücretine ilişkin harcamalarda on iki ay olarak uygulanır’’ denmektedir.

Dolayısıyla daha önceki bölümlerde bahsedilen ticari kredi kartlarının adet bazında artışı ve bu kartlarla yapılan alışveriş tutarlarının artışında daha önceki düzenlemede kredi kartlarının taksit sayısını kısıtlayan hükmün yeni düzenlemeyle kurumsal kredi kartları için olmayışı söylenebilir.

Tablo 2.3. KK İle Ödeme Tutarı(Milyar TL) ve Ticari KK Yeri

	2013 Haziran	2014 Haziran	Değişim
Kredi Kartları Toplam Ödeme Tutarı (Milyar TL)	32,7	36,3	%11
Ticari KK Ödeme Tutarı(Milyar TL)	4,5	6,5	%42
Ticari KK Toplam İçindeki Payı	%14	%18	

Kaynak: <http://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/07/BKM-Aylik-Bulten201406.pdf>

Tablodan da anlaşılacağı üzere kredi kartlarıyla gerçekleştirilen toplam ödeme tutarları %11 büyüme gerçekleştirirken bu oran ticari kredi kartlarında %42 gibi büyük bir gelişim göstermiştir.

Yukarıda da bahsedilen taksitli ödemelere getirilen sınırlama sonrası taksitli ödemelerde %10'luk bir daralma gözlenmesine rağmen ticari kredi kartlarında taksitli ödeme tutarlarında %43'lük bir gelişim sağlanmıştır.

Tablo 2.4. KK İle Taksitli Ödeme Tutarı(Milyar TL) ve Ticari KK Payı

	2013 Haziran	2014 Haziran	Değişim
Toplam KK Taksitli Ödeme Tutarı(Milyar TL)	9,3	8,3	-%10
Ticari KK Ödeme Tutarı(Milyar TL)	1,1	1,6	%43
Ticari KK Toplam İçindeki Payı	%12	%19	

Kaynak:<http://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/07/BKM-Aylik-Bulten201406.pdf>

Bireysel kredi kartlarıyla yapılan taksitli harcamalarda ise yukarıda bahsedilen mevzuat değişikliği nedeniyle daralmalar yaşanmaktadır.

Tablo 2.5. Bireysel KK Bakiye (Milyar TL) ve Taksitli Bakiye Oranı Gelişimi

	Mayıs 2014	Haziran 2014	Değişim
Bireysel KK Bakiyesi(Milyar TL)	77,5	75,9	-%2
Bireysel KK Taksitli Bakiye(Milyar TL)	37	35,9	-%3
Taksitli Bakiye Oranı	%47,7	%47,3	

Kaynak:<http://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/07/BKM-Aylik-Bulten201406.pdf>

Taksitli yapılan harcamaların finansman özelliği olması yönünden incelenmesini iki örnekle açıklarsak;

1. Örnek: 10.000 TL limitli kredi kartı olup nakit varlığı bulunmayan kredi kartı sahibi bir kişinin kredi kartından taksitli alışveriş yapmayıp herhangi bir bankadan kredi çekerek ihtiyacını gidermesi durumunda katlanacağı faiz ve maliyet aşağıdadır.¹¹²

$$A = \frac{AP}{\left[\frac{(1+i)^n - 1}{(1+i)^n \cdot i} \right]}$$

Formülünden yararlanılmıştır.¹¹³

$$A = \frac{10000}{\left[\frac{(1+0,0115)^9 - 1}{(1+0,0115)^9 \cdot 0,0115} \right]}$$

=1172,67 TL aylık taksit

¹¹² Bankaların 2015 yılı itibarıyla uyguladığı faiz %0,90 ile %1,35 arasında değişmektedir. Bu nedenle faiz oranının %1,15 olduğu varsayılmıştır.

¹¹³ Hüseyin Dağlı, ‘‘Finansal Yönetim I’’, Derya Kitabevi, Trabzon 2007, 57.

1172,67*9=10.554,08 TL toplam geri ödenmesi gereken tutar
554,08 TL faiz ve maliyet yüküne katlanacaktır.

A=Aylık taksit

AP=Anapara

i=Faiz oranı

n= Dönem

2. Örnek: 10.000 TL limitli kredi kartı olup nakit varlığı da bulunan kredi kartı sahibi bir kişinin kredi kartından taksitli alışveriş yapıp nakit varlığını da bir mevduat bankasında faizlendirmek üzere 9 aylık bir vadeli hesap açtırdığını varsayarsak elde edeceği faiz geliri aşağıda ki gibidir.¹¹⁴

$A*i*t=10000*(0.08/12)*9=600$ TL faiz geliri elde edecektir.

A=Anapara

i=Faiz Oranı

t=Zaman

Bu durum rasyonel davranan tüketiciler için kredi kartını bir finansman aracı haline getirmektedir.

2.2.6.3. Kredi Kartıyla Yapılan Harcamaların Sonradan Taksitlendirilmesi

Kredi kartı hamillerine kart çıkaran kuruluşlar tarafından taksit erteleme, puan, mil, bonus, harcamaların sonradan taksitlendirilmesi gibi imkânlar sunularak pazarlama anlayışının geliştiği bilinmektedir. Bu uygulamalar üye işyerleri ile yapılan anlaşmalarla yapılmaktadır.

Kredi kart hamilleri tek çekim diye adlandırılan peşin alışveriş ve nakit çekimlerini kart çıkaran kuruluşa müracaat ederek taksitlendirebilmektedir. Bu durumda bir kredilendirme işlemi gerçekleşmektedir. Bankaların değişen uygulamalarına göre sonradan taksitlendirme bazen faizsiz bazen de belli bir maliyete katlanılarak yapılmaktadır.

Taksitli ödemelerle ilgili anlatılan bahiste belirtilen işkolları haricinde yapılan harcamalar belli bir maliyete katlanılarak 9 aya kadar sonradan

¹¹⁴ Bankaların 2015 yılı mevduata uyguladıkları faiz oranları %8-10 arasında değişmektedir. Örneğimizde %8 olduğu kabul edilmiştir.

taksitlendirilebilmektedir. Bu uygulamadan da anlaşılacağı üzere bir kredilendirme durumu söz konusu olmaktadır.

Aşağıdaki tablo bazı bankaların, müşterilerinin peşin veya tek çekim yapılan alışverişlerini sonradan taksitlendirmek istemesi halinde istedikleri faiz ve komisyonları göstermektedir.

Tablo 2.6. Bazı kredi kartlarının peşin alışverişleri sonradan taksitlendirme için aldıkları faiz oranları

Ziraat Maksimum	%1,99(BSMV ve KKDF dahil)
World Card-Yapı Kredi	1 Taksit %0,79, 2 taksit %1,59, 3 taksit %2,39 (BSMV ve KKDF dahil)
Axcess-Akbank	%2,02(BSMV ve KKDF dahil)
Bonus-Garanti	%2,02(BSMV ve KKDF dahil)
Card Finans	%2,02(BSMV ve KKDF dahil)

Kaynak: www.ziraatbank.com.tr, www.worldcard.com.tr, www.axess.com.tr, www.garanti.com.tr, www.cardfinans.com.tr

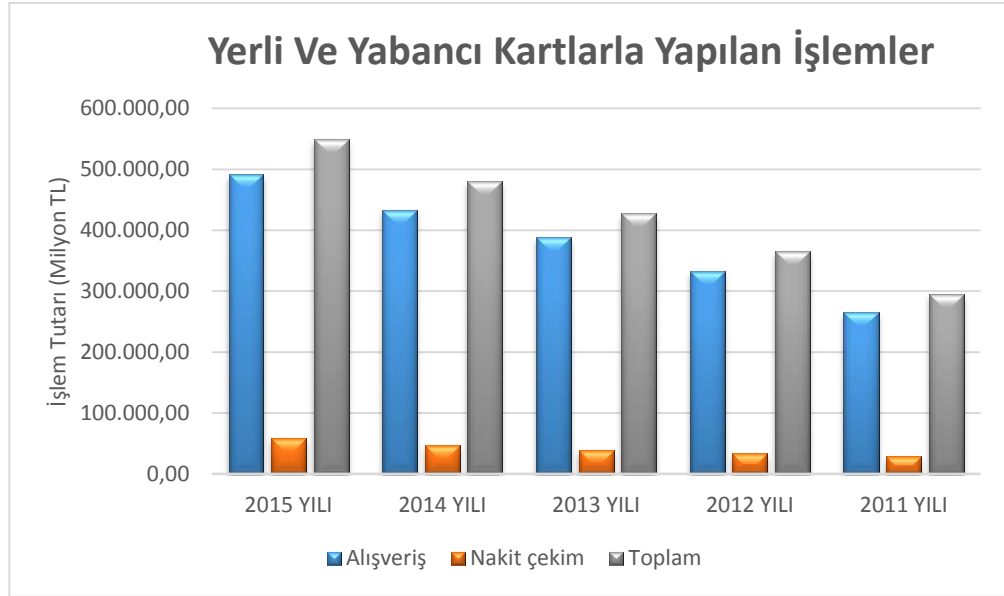
2.2.6.4. Kredi Kartıyla Nakit Çekimi

Kredi kartlarının yaygınlaşması ve gelişmesi ile birlikte kredi kartlarının kullanım özellikleri de kart müşterilerinin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda gelişmiştir. Kredi kartı kullanımı 1880'li yıllara dayansa da ancak 20.yy'da ciddi anlamda kartlar kullanılmaya başlanmış ve ilk dönemlerde de genellikle ödeme aracı işlevi yaygın olarak kullanılmıştır.

Kredi kart hamilleri acil nakit ihtiyacının olduğu durumlarda kart sağlayıcı kuruluşun ATM'lerinden, ortak ATM'lerden, yurtiçi ve yurtdışında belli komisyon ve faiz oranlarından kredilendirilmek koşuluyla nakit çekebilmektedirler.

Nakit avans olarak da adlandırılan bu işlev kart hamillerine kredi imkânı sağlarken, kart çıkaran kuruluşa da faiz geliri ve faiz dışı gelir sağlamaktadır. Ülkemizde nakit avans faizleri üst sınırı TCMB tarafından belirlenmektedir. 09/2014 itibarıyla bu oran 2,02'dir.

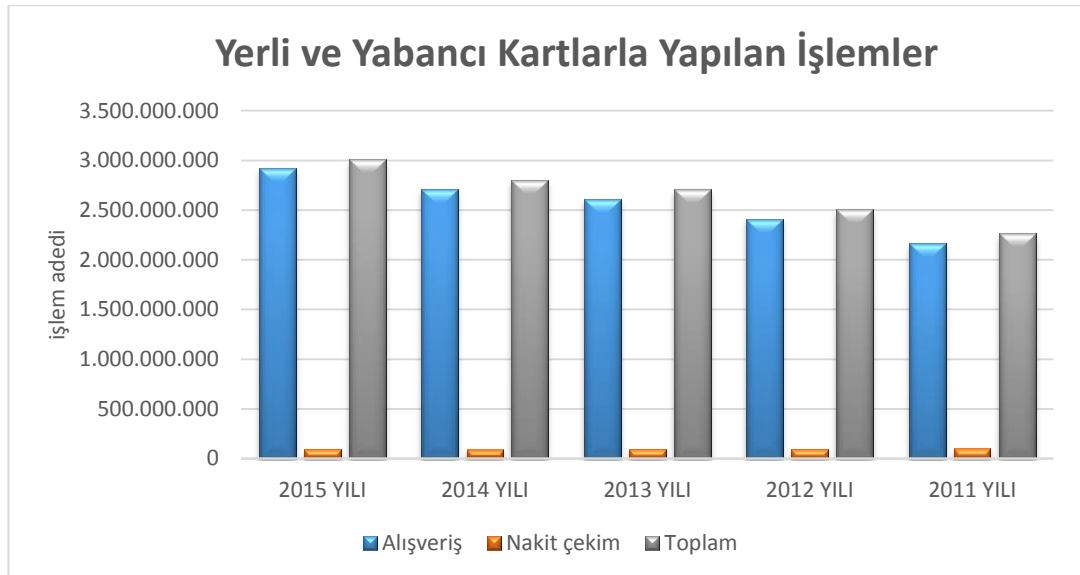
Aşağıdaki tablo ve grafik yerli ve yabancı kartların yurtiçi kullanımını göstermektedir.

Kaynak: <http://bkm.com.tr/yerli-ve-yabanci-kredi-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/>

Şekil 2.5. Kredi Kartıyla Yapılan İşlemlerin Yıllar İtibariyle Tutar(Milyon TL) Bilgisi

Şekil 2.5’den anlaşılacağı üzere kredi kartından yapılan işlemlerin büyük kısmı alışveriş harcamalarıdır. Bununla birlikte yıllar itibariyle yaşanan gelişim incelendiğinde hem kredi kartıyla yapılan alışverişler hem de nakit çekim tutarı artış göstermiştir.

Kaynak: <http://bkm.com.tr/yerli-ve-yabanci-kredi-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/>

Şekil 2.6. Kredi Kartıyla Yapılan İşlemlerin Yıllar İtibariyle Adet bilgisi

Şekil 2.6'dan anlaşılacağı üzere kredi kartından yapılan işlemlerin adet bazında büyük kısmı alışveriş harcamalarıdır. Bununla birlikte yıllar itibariyle adet bazında yaşanan gelişim incelendiğinde kredi kartıyla yapılan alışverişler artış gösterirken nakit çekim işlemleri 2013 ve 2014 yıllarında adet bazında nispeten azalış göstermiştir. Bu sonuca nakit çekim sınırlaması ile ilgili getirilen kısıtlamanın etkisi olduğu düşünülebilir.

2.2.6.5. Kredi Kartıyla POS Terminallerini Kullanarak Nakit Elde Etme

Kredi kartları ile kart çıkarmaya yetkili kuruluşlarca belirlenen para çekme makinalarından ve kart çıkaran kuruluşun yetkilendirdiği banka şubelerinden nakit çekim yapılabilirken, kart çıkaran kuruluşun sözleşmelerle anlaştığı üye işyerlerinden ise alışveriş yapılabilir. Bu nedenle yetkisi olmadığı halde zilyetlerinde bulunan POS cihazlarından mal ve hizmet alımı yapılmış gibi kart hamillerine kredili işlem şeklinde nakit temin edilmesi kanunen de suç teşkil etmektedir. Fakat uygulamada bu yöntemin kullanıldığı bilinmektedir. Konu kamuoyunda görsel ve yazılı basında da yer bulmuştur. Bu işlemler aslında kredi kartıyla POS tefeciliği işlemidir.

8.000 TL nakit paraya ihtiyacı olan kart hamilinin kredi kartıyla satış yapılmış gibi POS cihazından 10.000 TL çekim yapılır. Kart hamiline elden 8.000 TL verilirken, 10.000 TL ise faiz ve vergi karşılığı olarak POS sahibi üye iş yerine kalır.¹¹⁵ İşletme, bu işlem için satış yapılmış gibi fatura, fiş keser ve diğer satışlarla birlikte POS cihazındaki bu sahte satış da KDV beyannamesine dâhil ederek vergisini öder.

İkinci bir yöntemde ise kart hamilinin kredi kartına olan 8.000 TL borcu POS sahibi üye işyeri tarafından kapatıldıktan sonra 10.000 TL alışveriş yapılmış gibi harcama belgesi düzenlenerek borç taksitlendirilir.¹¹⁶

Genellikle KDV'nin olmadığı kuyum ve kontör satış noktalarında yapılmakla beraber günlük nakit alışverişin görece yüksek olduğu sektörlerde de buna benzer uygulamalar görülmektedir. Toplu ulaşım araçları her günün sonunda yakıt ihtiyaçlarını karşılamak için petrol istasyonlarından alışveriş yapmaktadırlar. Kredi kartlarının en

¹¹⁵ Şükrü Kızılot, "Pos tefeci" avı başladı, <http://www.hurriyet.com.tr/pos-tefeci-avi-basladi-22012688>, 25 Kasım 2012

¹¹⁶ Hüseyin Gültekin, "Kredi Kartı Kullanılması Suretiyle Tefecilik Suçu"(Elektronik Sürüm), TBB, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:88, 2014, 94.

çok ödöl uygulamasının olduğu sektörlerden biri olduğu için kart kullanıcıları toplu ulaşım araç sahiplerinden nakit temin etmek suretiyle kartlarını kullandırmakta böylece hem nakit avans faizlerinden kaçınmakta hem de ödöl uygulamalarından faydalanmaktadırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ KARTI KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ERZURUM ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yapılan bir araştırmada kredi kartı hamillerinin orta gelir grubunda daha çok yer aldığı dolayısıyla gelecekte elde edecekleri geliri şimdiden harcamaya yarayan bir araç olarak kredi kartlarını kullandıkları ifade edilmiştir. Kredi kartının genellikle alışveriş amacıyla kullanıldığı bunun yanı sıra nakit çekim yapanların da olduğu da ayrıca tespit edilmiştir.¹¹⁷

Başka bir araştırmada örneklem grubunun %82,7 sinin alışverişlerinde kredi kartını kullandıkları ve ailelerin gelirlerinin arttıkça kredi kartıyla yaptıkları harcamalarında arttığı tespit edilmiştir.¹¹⁸

Aylık olarak kredi kartını en sık kullanan bireyler 31-45 yaş arası bireylerdir. Erkekler ve evliler kredi kartını kadınlar ve bekârlara nazaran daha sık kullanmaktadır.¹¹⁹ Kredi kartını sık kullanan kart sahiplerinin gelir düzeyi yüksek iken gelir düzeyi düşük olanların kredi kartını daha az sıklıkta kullanıldığı gözlemlenmiştir.¹²⁰ Çalışmamızda da benzer bulgulara rastlanılmıştır.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırmada bayan ve erkek öğrenciler arasında kredi kartına yönelik tutum boyutlarının hiçbirisinde anlamlı bir farka rastlanmamıştır.¹²¹ Çalışmamızda değişkenlerin birçoğunda anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

¹¹⁷Mustafa Fedai Çavuş, “Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 15, ss. 173-188

¹¹⁸ Osman Tuğay ve Nermin Başgöl, “Önemli Bir Finansman Kaynağı Olarak Kredi Kartları: Kredi Kartlarının Kart Sahiplerinin Harcamaları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Burdur İlinde Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2007, 12(3), 215-226.

¹¹⁹ Hüseyin Yılmaz, Gamze Sancar Budak, Bülent Başaran “Kredi Kartı Kullanım Alışkanlıklarında Kategorik Değişkenler Arasındaki İlişkiler ve Bireylerin Davranışsal Eğilimleri: Bilecik Örneği”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 2013, 32-50

¹²⁰ Figen Yıldırım, ‘Bireysel Kredi Kartları ve Tüketici Davranışı’, Türkmen Kitabevi 2013, 118

¹²¹ Nuray Girginer, Arzum Erken Çelik, Nurullah Uçkun, ‘Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Kredi Kartı Kullanımlarına Yönelik Bir Araştırma’ *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 193-208.

Başka bir çalışma, düzenli bir geliri olanların, gelir düzeyi göreceli olarak yüksek olanların, alışveriş ödemelerin bir ay ötelemek isteyenlerin daha fazla kredi kartı sahip olma yönünde eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca kredi kartını olumlu bulanların kart sahibi olmaya eğilimli oldukları da yine aynı çalışmayla tespit edilmiştir.¹²²

Kredi kartları ekonomik hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Hem ödeme sistemlerinin içerisinde yaygın bir yeri olan hem de finansman sağlama amacıyla kullanılan kredi kartları çokça araştırmaya konu edilmiştir. Teknolojiyle beraber yeni fonksiyonlar kazanmaya devam edeceği düşünülen kredi kartları ve benzeri araçlarla ilgili araştırmaların uygulayıcıların tarafından devam ettirileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızın mevzuat düzenleyicilere, kart çıkarmaya yetkili kuruluşlara, kart hamillerine, paydaşlara kredi kartlarının ödeme aracı olma dışındaki fonksiyonlarını da ortaya koymak, mevzuat eksikliğini ortaya koymak, kredi kartlarının rasyonel kullanımı ile etkin bir finansman biçimi olacağını göstermek suretiyle ışık tutacağı düşünülmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI ve KAPSAMI

Bu çalışmanın amacı günümüzde yaygın olarak kullanılan ve finansal sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş kredi kartlarının ödeme aracı olarak veya bir kısa vadeli finansman aracı olarak kullanılması veyahut her iki amaca da hizmet ettiğinin araştırılmasıdır.

Ödeme araçları karşılığında belli kaynakların hali hazırda var olduğu araçlardır. Gerek mevzuatta gerekse araştırmalarda kredi kartları bu ödeme araçlarından sayılmıştır. Ancak kredi kartlarında ki taksit uygulaması, asgari ödeme durumu, nakit avans çekebilme özelliği, peşin alışverişlerin sonradan taksitlendirilmesi gibi uygulamalar faiz ve vade içerdiğinden kredi kartları ödeme aracı olmasının yanı sıra finansman aracı olma özelliğini de taşımaktadır.

¹²² Erkan Oktay, Üstün Özen, Ömer Alkan, “Kredi Kartı Sahipliğinde Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), Yıl:2009, ss.1-22, 18.

Kredi kartlarıyla ilgili tartışılan bu durum onu bilimsel açıdan incelenmesi gereken özellikli bir hale getirmektedir. Kredi kartlarına yürütülen hukuki mevzuat diğer ödeme araçlarına yürütülen hukuki mevzuatla örtüşmelidir. Kredibilitesi olmayıp bankalar ve finansal kuruluşlardan kredi kullanamayanların kendilerine tahsis edilmiş kredi kartları olduğu bilinmektedir. Bu durumda kredi kartlarını bir tüketicisi kredisi gibi değerlendirilip, kart hamillerine tahsis yapılırken kredi müşterilerinde aranan finansal yeterlilikler, kredi kartı hamillerinde de aranmalıdır. Bu ve benzeri nedenler araştırmacıların ve paydaşların önünde durmaktadır.

Araştırma Erzurum ili ve merkez ilçelerinde belirli sayıda kişiyle yüz yüze yapılan anket çalışmalarından alınan verilerle sınırlıdır. Araştırmanın diğer kısıtları olarak katılımcıların kişisel mali verilerini paylaşmakta isteksiz olması ve çalışma devam ederken yapılan mevzuat değişiklikleridir. Aynı zamanda sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarla ilgili genel kısıtlar bu araştırmada da geçerlidir. İstatistiki bilgilerin geçerliliği anket yönteminin özellikleriyle sınırlıdır.

Araştırma Erzurum ilinde kredi kartı ile harcama ve tahsilat yapan gerçek ve tüzel kişilerin kredi kartı kullanım amaçlarını belirlemek için yapılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİNİN METEDOLOJİSİ

Bu kısımda ana kütle, örneklem belirlenmesi, ön çalışma, veri toplama süreci, anket için yapılan güvenilirlik analizleri açıklanmıştır.

3.3.1. Ana Kütle ve Örneklem Süreci

Ana kütle Erzurum ili merkez ilçeleri olan Yakutiye, Aziziye, Palandöken ilçelerinin toplam nüfusu olan 412.326'dır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi için;

$$n = \frac{NPQZ^2}{(N - 1)d^2 + PQZ^2}$$

Formülünden yararlanılmıştır¹²³.

Formülde ;

N: Ana kütle

---

¹²³ Oktay vd., 13.

n: Örnek kütle büyüklüğü

P: Kredi kartı olanların görülüş sıklığı

Q: Kredi kartı olanların görülmeyiş sıklığı

d: Hata payı

Z: %(1- α) düzeyinde Z test değeri

Alpha: Önem düzeyini göstermektedir.

$$n = \frac{412326*(0,5)*(0,5)*(1,96)^2}{(412326-1)0,06^2+(0,5)*(0,5)*(1,96^2)}=267$$

Minimum örneklem büyüklüğü böyle tespit edilmiştir. Toplam 420 kişiye anket yapılmış olup bunların 304 tanesi analize uygundur. Bunlardan da 31 kişisi kartlarının olmadığını belirttiğinden analiz dışı tutulmuştur. Olasılıklı örnekleme yöntemlerinden gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılarak Erzurum ilinde alışveriş merkezleri, rastgele seçilmiş ticarethaneler, ATM önlerinde kredi kartını borcunu ödeyen kişiler, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar gibi çeşitli kişilerle anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmamızda istatistiksel analiz yöntemlerinden olan independent simple t-testi, tek yönlü anova, Kruskal-wallis, faktör analizi yöntemleri uygulanmıştır.

T testi, iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırır. T testi bir gruptaki ortalamanın diğer gruptaki ortalamadan önemli derecede farklı olup olmadığını belirler.¹²⁴

Kruskal Wallis testi, gruplar arası tek yönlü varyans analizinin alternatifidir. Bu analiz sürekli değişkenlere sahip üç ya da daha fazla grup için analiz yapmayı sağlar.¹²⁵ Gruplarda ki kişi sayısı 30 ve altında olan gruplar için bu yöntem kullanılmıştır.

Tek yönlü Anova, en basit varyans analizidir. İki tane değişken vardır. Bunlardan birisi kategorik özellik gösteren bağımsız değişkendir, diğeri de metrik özellik gösteren bağımlı değişkendir. Bağımsız değişken içerisinde iki veya daha fazla grup olabilir. Tek

¹²⁴ Şeref Kalaycı (Editör), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, 4.Baskı, Ankara 2009, 74.

¹²⁵ Kalaycı, 106.

yönlü Anova gruplara göre bağımlı değişkendeki ortalamalar arasında fark olup olmadığını test eder.¹²⁶

Faktör analizi, başlıca amacı aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için daha az sayıdaki temel boyuta indirgemek veya özetlemek olan bir grup çok değişkenli analiz tekniğine verilen genel bir isimdir. Diğer bir ifade ile faktör analizi, aralarında ilişki bulunan çok sayıda değişkenden oluşan bir veri setine ait temel faktörlerin (ilişkinin yapısının) ortaya çıkarılarak araştırmacı tarafından veri setinde yer alan kavramlar arasındaki ilişkilerin daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmaktır.¹²⁷

3.3.2. Ön Çalışma

Anket soruları uygulanmadan önce rastgele seçilen kişilerle ön çalışma yapılmış, soruların anlaşılır ve istatistiki analize uygun olup olmadığı kontrol edilmiştir. Gelen geri bildirimler sonucu gerekli düzeltmeler yapılarak anket uygulaması yapılmıştır.

3.3.3. Anketin Güvenilirlik Analizi

Anketin güvenilirlik analizi için en yaygın kullanılan yöntem Cronbach alfa güvenilirlik ölçütüdür. Çalışmamızda analize tabi tutulan sorular için bütünsel olarak hesaplanan değer 0,64'tür. Bu değer 0,60-0,79 arasında olduğu için ölçek oldukça güvenilirlerdir.¹²⁸

3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H 1:Kredi kartı hesap özeti borcu ödemesinde cinsiyete göre gruplar arasında anlamlı farklılık vardır.

H 2:Kredi kartından taksitli alışveriş seçeneğini kullanma sıklığı durumuna göre cinsiyet açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 3:Kredi kartı hesap özeti borcu ödemesinde medeni duruma göre gruplar arasında anlamlı farklılık vardır.

¹²⁶ Kalaycı, 132.

¹²⁷ Faktör Analizi, Erişim tarihi: 01.07.2016, http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp.

¹²⁸ Kalaycı, 405.

H 4:Ödemelerde kredi kartını kullanma sıklığı açısından medeni durumu göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 5:Kredi kartı hesap özeti borcu ödemesinde yaş grupları arasında anlamlı farklılık vardır.

H 6:Ödemelerde kredi kartını kullanma sıklığı açısından yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 7:Kredi kartından taksitli alışveriş seçeneğini kullanma sıklığı durumuna göre yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 8:Kredi kartını pos cihazından geçirip nakit tedarik etme durumuna göre yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 9:Kredi kartı borcunu ödeme zamanına göre eğitim durumu grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 10:Kredi kartı hesap özeti borcu ödemesinde gelir grupları arasında anlamlı farklılık vardır.

H 11:Kredi kartını pos cihazından geçirip nakit tedarik etme durumuna göre gelir grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 12:Ödemelerde kredi kartını kullanma sıklığı açısından gelir grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 13:Kredi kartı hesap özeti borcu ödemesinde çalışma alanı grupları arasında anlamlı farklılık vardır.

H 14:Ödemelerde kredi kartını kullanma sıklığı açısından çalışma alanı grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 15:Kredi kartından taksitli alışveriş seçeneğini kullanma sıklığı durumuna göre çalışma alanı grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 16:Kredi kartı borcunu ödeme zamanına göre çalışma alanı grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 17:Yıllık ciro durumuna göre çekle satış yapmayı tercih etme açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 18:Yıllık ciro durumuna göre kredi kartıyla satış yapmayı tercih etme açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 19:Yıllık ciro durumuna göre çekle ödeme yapmayı tercih etme açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H 20:Yıllık ciro durumuna göre kredi kartıyla ödeme yapmayı tercih etme açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

3.5.1. Demografik Özellikler

Tablo 3.1. Ankete Katılanların Demografik Özellikleri

	ÖZELLİKLER	FREKANS	YÜZDE
CİNSİYET	Erkek	180	65,9
	Kadın	93	34,1
MEDENİ DURUM	Evli	150	54,9
	Bekâr	123	45,1
YAŞ	25 ve altı	58	21,2
	26-30	77	28,2
	31-35	63	23,1
	36-40	31	11,4
	41-45	21	7,7
	46-50	13	4,8
	51-55	10	3,7
	56-60	8	3,0
GELİR	1300-alt	46	16,8
	1301-2000	62	22,7
	2001-3500	88	32,2
	3501-5000	46	16,8
	5001 +	31	11,4
EĞİTİM	İlköğretim	14	5,1
	Lise	66	24,2
	Üniversite	172	63,0
	Lisansüstü	21	7,7
ÇALIŞMA ALANI	Kamu	111	40,7
	Özel Sektör	101	37,0
	Serbest	36	13,2
	Çalışmıyor	25	9,2
KART SAHİPLİĞİ	Kartım var	273	89,5
	Kartım yok	31	10,5
	TOPLAM	304	100,0
KART SAYISI	1 adet	158	57,9
	2 adet	72	26,4
	3 +	43	15,8

Yukarıdaki Tablo 3.1'deki verilere göre örneklem grubunun demografik yapısı, kart sahipliği ve kart sayısı ile ilgili bilgiler şöyledir:

- ✓ Araştırmaya katılanların toplam sayısı 304 olup bunların %65,9 erkeklerden,%34,1 si kadınlardan oluşmaktadır.
- ✓ Araştırmaya katılanların 150 kişi evli ve örneklemin %54,9 ünü oluştururken, 123kişi ise bekâr ve örneklemin %45,1 ini oluşturmaktadır.
- ✓ Araştırmaya katılanların %21,2'ü 25 yaş ve altı yaş aralığında, %28,2'si 26-30 yaş aralığında, %23,1 ü 31-35 yaş aralığında, %11,4 ü 36-40 yaş aralığında, %7,7 si 41-45 yaş aralığında, %4,8 si 46-50 yaş aralığında, %3,7 si 51 yaş ve üstü olanlardan oluşmaktadır. Örneklemin ana kütleyi temsil ettiği varsayımıyla 25-35 yaş aralığında kart kullanıcıları daha yoğun olduğu gözlenmektedir. Bu yaş aralığının harcamaların daha çok yaşandığı evlilik, iş hayatına başlama gibi geliri ve harcamaları etkileyen olayların daha sık yaşandığı yaş aralığı olduğu düşünülmektedir.
- ✓ Araştırmaya katılanların %5,1 i ilköğretim, %24,2 si lise, %63 ü üniversite mezunu, %7,7 si ise lisansüstü eğitim almış kişilerden oluşmaktadır.
- ✓ Araştırmaya katılan örneklemin gelir dağılımına bakılınca %16,8 i asgari ücret veya altında gelir elde eden kişilerden oluşmakta iken, %22,7 si 1301-2000 TL arası geliri olanlardan, %32,2 si 2501-3500 TL arası geliri olanlardan, %16,8 i 3501-5000 TL arası geliri olanlardan, %11,4 ü 5001 TL ve üzeri gelir elde eden kişilerden oluşmaktadır.
- ✓ Araştırmaya katılan toplam 304 kişiden %89,5 inin halen kullandığı bir kredi kartı varken, %10,5 inin kredi kartı bulunmamaktadır.
- ✓ Araştırmaya katılanların 31 kişinin hiç kredi kartı olmamakla birlikte %57,9 unun tek kredi vardır. %26,4 sinin iki adet, %15,8 inin üç veya üçten fazla kredi kartı bulunmaktadır.
- ✓ Araştırmaya katılanların %40,7 si kamu çalışanı, %37 si özel sektör çalışanı, %13,2 si serbest meslek sahibi, %9,2 si çalışmayanlardan oluşmaktadır.
- ✓ Analizler yapılırken kredi kartı olmayanlar ayrı tutulmuştur.

3.5.2. Kredi Kartı Kullanım Amacını Tespit Sorularının Frekans Dağılımı

Kredi kartlarının hesap dönemi borcunun ödenmesi ile ilgili örneklem grubundan elde edilen bilgiler aşağıda ki Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Kredi Kartı Hesap Özeti Borcunuzu Ödeme Durumu

TERCİH EDİLEN SEÇENEKLER	FREKANS	YÜZDE (%)
Hiç ödemem	7	2,6
Daima asgari ödeme tutarını öderim	51	18,7
Genellikle asgari ödeme tutarını öderim	32	11,7
Genellikle tamamını öderim	90	33,0
Daima tamamını öderim	86	31,5
Diğer	7	2,6

Araştırmaya katılanların %2,6’sı hesap özeti borcunu hiç ödemem, %18,7’si daima asgari ödeme tutarını öderim, %11,7’si genellikle asgari ödeme tutarını öderim, %33’ü genellikle tamamını öderim, %31,5’i daima tamamını öderim, %2,6’sı diğer(yarısını öderim, gelirimden kalan kısmı yatırıma vb.) seçeneğini işaretlemiştir. Kredi kartı dönem borcunun tamamını ödemeyenler hâlihazırda %2,02 akdi faiz, %2,52 gecikme faizi ile kalan borçlarını kredilendirmiş olmaktadır. Ödeme araçları yapılan harcamaların karşılığının veya teminatının olduğu araçlardır. Oysa bir faiz kaydı taşıyan enstrümanlar finansal bir araç halini almaktadır. Daima tamamını ödeyenler dışındakiler bu yönüyle kalan borçlarını yukarıda bahsedilen faiz oranlarıyla kredilendirmiş olmaktadır. Daima tamamını ödeyenler ise örneklemin sadece %31,5’ini oluşturmaktadır.

Kredi kartlarıyla yapılan taksitli harcamalarla ilgili örneklem grubundan elde edilen bilgiler aşağıda ki Tablo 3.3’de verilmiştir.

Tablo 3.3. Kredi Kartıyla Taksitli Alışveriş Durumu

TERCİH EDİLEN SEÇENEKLER	FREKANS	YÜZDE
Hiç kullanmam	29	10,6
Nadiren kullanırım	49	17,9
Bazen kullanırım	94	34,4
Sıkça kullanırım	66	24,2
Her zaman kullanırım	33	12,1

Araştırmaya katılanların %10,6'sı i hiç kullanmam, %17,9'u nadiren kullanım, %34,4'ü bazen kullanım, %24,2'si sıkça kullanım, %12,1'i her zaman kullanım seçeneğini işaretlemiştir. Finansman araçlarının veya finansal enstrümanların iki özelliğinden ilki faiz akdi, diğeri ise üzerinde belirli bir vade olmasıdır. Taksitli alışveriş, kredi kartının 40 günlük hesap özeti süresi hariç tutulsa dahi bir vade tanımaktadır. İşyerlerinin büyük bir çoğunluğu da peşin alışverişler ile vadeli alışverişler arasında fiyat farkı gözetmektedir. Taksitli alışveriş yaparak kredi kartı hamilleri belirli bir vade kazanmakta, bu harcamalarını kredilendirmektedirler. Araştırmaya katılanların yalnızca %10,6'lık kısmı hiç taksitlendirme yapmayanlardan oluştururken geri kalan kısım taksitli alışveriş seçeneğini kullanarak harcamalarını kredilendirmiş olmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde kart hamilleri için taksit süresi boyunca alışveriş için ödeyecekleri tutarlar küçük yatırımlarda değerlendirilerek bir finansal kazanç elde etme imkânı bulunabilir.

Kredi kartlarıyla yapılan peşin (tek çekim) alışverişlerin sonradan taksitlendirilmesi ile ilgili örneklem grubundan elde edilen bilgiler aşağıda ki Tablo 3.4'de verilmiştir.

Tablo 3.4. Kredi Kartıyla Peşin Yapılan Alışverişlerin Sonradan Taksitlendirilme Durumu

TERCİH EDİLEN SEÇENEKLER	FREKANS	YÜZDE
Hiç taksitlendirmem	139	50,9
Nadiren taksitlendiririm	66	24,2
Bazen taksitlendiririm	47	17,2
Sıkça taksitlendiririm	9	3,3
Her zaman taksitlendiririm	12	4,4

Kredi kartından tek çekim tabir edilen peşin alışverişlerin sonradan taksitlendirme durumuyla ilgili araştırmaya katılanların %50,9'u hiç taksitlendirmem, %24,2'si nadiren taksitlendiririm, %17,2'si bazen taksitlendiririm, %3,3'ü sıkça taksitlendiririm, %4,4'ü her zaman taksitlendiririm seçeneğini işaretlemiştir. Bu yönüyle bakıldığında kart hamilleri belirli bir faiz oranı üzerinden vade uzatması alarak borçlarını kredilendirmiş olmaktadır. Araştırmaya katılanların %40,1'i bir kere bile olsa borçlarını taksitlendirip

kredilendirenlerden yani bir finansal enstrüman gibi kullananlardan oluşmakta iken, %50,9'u bu yönüyle kredi kartlarını bir finansal enstrüman gibi değil daha çok bir ödeme aracı gibi kullanmaktadır.

Kredi kartlarından nakit tedarik edilmesi ile ilgili örneklem grubundan elde edilen bilgiler aşağıda ki Tablo 3.5’de verilmiştir

Tablo 3.5. Kredi Kartıyla Nakit Tedarik Etme Durumu

TERCİH EDİLEN SEÇENEKLER	FREKANS	YÜZDE
Hiç kullanmam	145	53,1
Nadiren kullanım	62	22,7
Bazen kullanım	36	13,2
Sıkça kullanım	15	5,5
Her zaman kullanım	4	1,5

Kredi kartından nakit avans kullanımı kredi kartının bir finansman aracı gibi kullanılmasına yönelik kredi kartının taşıdığı bir fonksiyondur. Araştırmaya katılanlardan nakit avans kullanmayanların oranı %53,1 iken nadiren kullanım %22,7, bazen kullanım %13,2, sıkça kullanım %5,5, her zaman kullanım %1,5’dir. 8 Ekim 2013 tarihli Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik Madde2/6’da “*Bir takvim yılı içinde asgari ödeme tutarı; toplam üç kez ödenmeyen kredi kartları nakit kullanımına, üst üste üç kez ödenmeyen kredi kartları nakit kullanımı ile mal ve hizmet alımına kapatılır. Söz konusu kredi kartlarının limitleri dönem borcunun tamamının ödenmesine kadar arttırılamaz ve bu tür kartlar nakit kullanımına veya kullanıma kapalı tutulur.*” hükmünün nakit avans kullanımını sınırladığı düşünülebilir. Bu kanun hükmüyle birlikte değerlendirildiğinde araştırmaya katılanların %46,9’u en az bir kere nakit avans şeklinde kredi kartından kredi kullananlardan oluşmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında kredi kartının finansman aracı olma özelliği taşıdığı söylenebilir.

Kredi kartlarıyla hangi tutar aralığında nakit çekim yapıldığıyla ilgili örneklem grubundan elde edilen bilgiler aşağıda ki Tablo 3.6’da verilmiştir.

Tablo 3.6. Tek Seferde Nakit Tedarik Etme Tutarı Durumu

TERCİH EDİLEN SEÇENEKLER	FREKANS	YÜZDE
0-499	42	15,4
500-999	42	15,4
1000-1499	8	2,9
1500-1999	7	2,6
2000-2499	3	1,1
2500-2999	2	,7
3000-3499	10	3,7
3500+	5	1,8

Araştırmaya katılanların %15,4'ü 0-499 TL arası, %15,4'ü 500-999 TL arası, %2,9'u 1000-1499 TL arası, %2,6'sı 1500-1999 arası, %1,1'i 2000-2499 TL arası, %0,7'si 2500-2999 TL arası, %3,7'si 3000-3499 TL arası, %1,8'i 3500 TL ve üzeri nakit avans kullanmaktadır. Araştırmaya katılanların %15,4'lük kısmı 0-499TL, %15,4'lük kısmı da 500-999 TL arası nakit avans çekmektedirler. Araştırmadan yola çıkarak kart hamillerinin daha çok 1000 TL'ye kadar olan nakit ihtiyaçlarını kredilendirdikleri düşünülebilir. Daha yüksek tutarlar için başkaca finansal enstrümanlara veya yollara başvurulduğu düşünülebilir.

Kredi kartlarıyla hangi sebepten dolayı nakit çekim yapıldığıyla ilgili örneklem grubundan elde edilen bilgiler aşağıda ki Tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3.7. Nakit Tedarik Etme Nedenleri

TERCİH EDİLEN SEÇENEKLER	FREKANS	YÜZDE
Günlük bir ihtiyacı karşılamak istediğimde yanımda nakit bulunmaması	28	10,3
Genel olarak ihtiyaçlarımı karşılamaya gelirim yetersizliği	35	12,8
Geliri ve harcamaları etkileyen beklenmedik durum	46	16,8
Diğer kredi kartının borcunu ödemek için	5	1,8
Yurtdışında nakit ihtiyacının çıkması	1	0,4
Diğer	3	1,1

Nakit avans kullananların %10,3'ü günlük bir ihtiyacı karşılamak istemesi halinde, %12,8'i gelirlerinin harcamalarını karşılamamasından dolayı, %16,8'i geliri ve harcamaları etkileyen beklenmedik bir durumla karşılaştığında, %1,8'i diğer kredi

kartı borcunu ödemek için %0,4'ü ise yurtdışında nakit ihtiyacı doğması halinde nakit avans kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Nakit avans çekimi ile ilgili yapılan düzenlemeler nakit avans çekimini zorlaştırmıştır. Buna rağmen nakit kullanımı devam etmektedir ve araştırmamızda nakit avans çekme sebebi olarak %15,4 ile gelir ve harcamaları etkileyen beklenmedik durum seçeneği öne çıkmaktadır.

Kredi kartı hamillerinin kredi kartı borçlarından dolayı yasal takibe uğrama durumuyla ilgili örneklem grubundan elde edilen bilgiler aşağıda ki Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.8. Kredi Kartı Borçlarının Yasal Takip Durumu

TERCİH EDİLEN SEÇENEKLER	FREKANS	YÜZDE
Hiç düşmedim	229	83,9
Yalnızca bir kere düştüm	34	12,5
Birden çok kez	6	2,2

Araştırmaya katılanlardan kredi kartı borcunu ödemeyip takip hesaplarına aktarılanlara bakılınca %83,9'u hiç düşmedim, %12,5'i yalnızca bir kere düştüm, %2,2'si birden çok kez düştüm cevabını verenlerden oluşmaktadır. Kredi kartı tahsis yapılırken geçmiş istihbari bilgilerden yararlanılması ve geçmişteki ödeme durumunun kredi kartı tahsisini etkilemesi ayrıca kredi kartının yaygın kullanılan bir araç olması kredi kartı hamillerinin kredi kartı borcuna titiz yaklaşmış olma ihtimalini güçlendirmektedir.

3.5.2. Verilerin Değerlendirilmesi ve Bulgular

Bireyler ve Ticari işletmelerin kredi kartlarını hangi amaçla kullandıklarının belirlenmesi amacıyla Cinsiyet, medeni durum, Yaş, Eğitim durumu, Gelir düzeyi ve çalışma alanına göre analizler yapılacaktır.

Cinsiyete göre kredi kartı kullanımlarında farklılık olup olmadığı ile ilgili yapılan analiz sonuçları özeti aşağıda Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3.9. Cinsiyet Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu

Değişkenler	T değerleri	Anlamlılık Düzeyi
Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu (S11)	1,608	0,109
Taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumu (S13)	2,524	0,012**
Kredi kartından nakit avans kullanma durumu (S15)	0,519	0,604
Kredi kartı borcunu ödeme zamanı durumu (S20)	1,011	0,313
Kredi kartı borcundan dolayı yasal takip durumu (S23)	-0,376	0,707

* P < 0,1 ; ** P < 0,05; ***P < 0,01

Tablo 3.9'dan görüldüğü üzere kredi kartı kullanım amacının cinsiyete göre farklılığı analizinde S 13'te (P < 0,05) anlamlılık düzeylerine göre farklılık tespit edilmiştir. Diğer sorularda cinsiyete göre anlamlı derecede farklılık tespit edilememiştir

Cinsiyet göre anlamlı derecede farklılık tespit edilen ifadelerle ilgili t testi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3.10. Cinsiyete Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı

	<i>Mean</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
S11		<i>1,608</i>	<i>0,109</i>
Kadın	3,63		
Erkek	3,88		
S13		<i>2,524</i>	<i>0,012</i>
Kadın	2,84		
Erkek	3,21		

Taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumuna göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında erkeklerin daha çok taksitli alışverişini tercih ettiği tespit edilmiştir.

(H2 kabul) Kredi kartı hesap özeti borcu ödeme durumuna göre ise cinsiyete göre gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. (H1 red)

Medeni duruma göre kredi kartı kullanım amaçlarında farklılık olup olmadığı ile ilgili yapılan analiz sonuçları özeti aşağıda Tablo 3.11'de verilmiştir.

Tablo 3.11. Medeni Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu

Değişkenler	T değerleri	Anlamlılık Düzeyi
Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu (S11)	2,035	0,043**
Kredi kartını kullanma sıklığı durumu (S12)	0,944	0,007***
Taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumu (S13)	0,872	0,384
Kredi kartından tek çekim alış-verişin sonradan taksiti (S14)	-0,236	0,814
Kredi kartından nakit avans kullanma durumu (S15)	-0,146	0,884
Kredi kartı borcunu ödeme zamanı durumu (S20)	1,088	0,277
Kredi kartı borcundan dolayı yasal takip durumu (S23)	-0,703	0,483

* P < 0,1 ; ** P < 0,05; ***P < 0,01

Medeni duruma anlamlı derecede farklılık tespit edilen ifadelerle ilgili t testi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.12’de verilmiştir.

Tablo 3.12. Medeni Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı

	<i>Mean</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
S11		2,035	0,043
Evli	3,93		
Bekâr	3,63		
S12		2,716	0,007
Evli	3,67		
Bekâr	3,34		

Kredi kartı hesap özeti borcu ödeme durumuna göre ise evli olanların bekârlara göre daha çok tamamını ödeme yönünde eğilimi oldukları tespit edilmiştir. (H3 kabul) Kredi kartını kullanma sıklığına bakıldığında evli olanların bekârlara oranlara alışverişlerinde daha sık kredi kartını kullanma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. (H4 kabul)

Yaş kriterine göre kredi kartı kullanımlarında farklılık olup olmadığı ile ilgili yapılan analiz sonuçları özeti aşağıda Tablo 3.13’de verilmiştir.

Tablo 3.13. Yaş Aralığına Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu

Değişkenler	Kikare	Anlamlılık Düzeyi
Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu (S11)	28,842	0,001***
Kredi kartını kullanma sıklığı durumu (S12)	23,427	0,000***
Taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumu (S13)	26,658	0,000***
Kredi kartından tek çekim alış-verişin sonradan taksiti (S14)	7,692	0,847
Kredi kartından nakit avans kullanma durumu (S15)	3,791	0,718
Kredi kartı borcunu ödeme zamanı durumu (S20)	14,447	0,271
Bir işyeri pos cihazından geçirerek nakit tedarik etme durumu (S22)	24,307	0,000***
Kredi kartı borcundan dolayı yasal takip durumu (S23)	5,700	0,318

* P < 0,1 ; ** P < 0,05; ***P < 0,01

Yaş kriterine göre anlamlı derecede farklılık tespit edilen ifadelerle ilgili kruskal-wallis analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.14. Yaş kriterine Göre Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu Farklılık Tablosu

Gruplar	MR	N
Yaş Aralığı Grubu		
25 ve daha düşük	101,33	58
26-30 arası	137,64	77
31-35 arası	157,54	63
36-40 arası	149,60	31
41-45 arası	140,79	21
46-50 arası	175,96	13
51 ve üzeri	111,90	10

Yaş kriterine göre kredi kartı hesap özeti borcu ödeme durumuna (S11)'e anlamlı derecede farklılık bulunmuştur. (H5 kabul) Buna göre 25 yaş ve daha düşük olanlar kredi kartı borcu ödemelerinde asgari veya asgariye yakın tutarı ödemeyi tercih ederken 46-50 yaş arasında olanlar ise daha çok tamamını veya tamamına yakın kısmını ödemeyi tercih etmektedirler.

Tablo 3.15. Yaş Kriterine Göre Kredi Kartını Kullanma Sıklığı Durumu Farklılık Tablosu

<i>Gruplar</i>	<i>MR</i>	<i>N</i>
<i>Yaş Aralığı Grubu</i>		
25 ve daha düşük	100,24	58
26-30 arası	139,47	76
31-35 arası	141,56	63
36-40 arası	161,85	31
41-45 arası	174,55	21
46-50 arası	134,62	13
51 ve üzeri	121,22	9

Yaş kriterine göre gruplar arasında kredi kartını kullanma sıklığı açısından anlamlı farklılık vardır. (H6 kabul) 25 ve daha düşük yaşa sahip olanlar kredi kartını nadiren kullanırken 36-40, 41-45 yaş aralığına sahip olanlar arasında sıkça kullanma eğilimindedirler.

Tablo 3.16. Yaş Kriterine Göre Kredi Kartından Taksitli Alışveriş Seçeneğini Kullanma Durumu Farklılık Tablosu

<i>Gruplar</i>	<i>MR</i>	<i>N</i>
<i>Yaş Aralığı Grubu</i>		
25 ve daha düşük	95,41	58
26-30 arası	155,39	77
31-35 arası	140,35	62
36-40 arası	135,80	30
41-45 arası	171,33	21
46-50 arası	132,73	13
51 ve üzeri	125,85	10

Kredi kartından taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumuna göre 25 ve daha düşük yaşa sahip olanlar nadiren taksitlendirme yapmaya eğilimli iken, 36-40,46-50 yaş arası olanların taksit yapma eğilimi birbirine yakın, 41-45 yaş arası olanlar ise taksitlendirme seçeneğini en sık kullanan yaş aralığıdır. (H7 kabul)

Tablo 3.17. Yaş kriterine Göre Kredi Kartını Pos Cihazından Geçirip Nakit Elde Etme Durumu Farklılık Tablosu

<i>Gruplar</i>	<i>MR</i>	<i>N</i>
<i>Yaş Aralığı Grubu</i>		
25 ve daha düşük	164,82	57
26-30 arası	127,75	77
31-35 arası	127,74	59
36-40 arası	125,08	31
41-45 arası	114,64	21
46-50 arası	112,50	13
51 ve üzeri	153,10	10

Yaş Kriterine göre 25 yaş ve daha düşük yaşa sahip olanlarla 51 ve üzeri yaşa sahip olanlar bu yöntemi daha sık kullanırken 26-30, 31-35, 36-40 arası yaşa sahip olanlar benzer yönde eğilimi olanlar olup, bu yöntemi nadiren kullananlar ise 41-45,46-50 yaş aralığında olanlardır. (H8 kabul)

Tablo 3.18. Eğitim Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu

Değişkenler	Kikare	Anlamlılık Düzeyi
Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu (S11)	4,796	0,187
Kredi kartını kullanma sıklığı durumu (S12)	6,041	0,110
Taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumu (S13)	5,256	0,154
Kredi kartından tek çekim alış-verişin sonradan taksiti (S14)	5,698	0,127
Kredi kartından nakit avans kullanma durumu (S15)	5,403	0,145
Kredi kartı borcunu ödeme zamanı durumu (S20)	7,882	0,049**
Bir işyeri pos cihazından geçirerek nakit tedarik etme durumu (S22)	6,771	0,080
Kredi kartı borcundan dolayı yasal takip durumu (S23)	3,648	0,302

* P < 0,1 ; ** P < 0,05; ***P < 0,01

Eğitim kriterine göre göre anlamlı derecede farklılık tespit edilen ifadelerle ilgili kruskal-wallis analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.19. Eğitim Durumu kriterine Göre Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Zamanı Farklılık Tablosu

<i>Gruplar</i>	<i>MR</i>	<i>N</i>
<i>Eğitim Durumu</i>		
<i>İlköğretim</i>	146,75	14
<i>Lise</i>	156,95	65
<i>Üniversite</i>	128,93	172
<i>Lisansüstü</i>	128,93	21

Üniversite ve Lisansüstü eğitim alanlar son ödeme tarihinde ödemeye eğilimli iken diğer eğitim grupları son ödeme tarihinden sonra ödeme eğilimindedirler. (H9 kabul)

Tablo 3.20. Gelir Düzeyi Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu

Değişkenler	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu (S11)	9,764	0,000***
Kredi kartını kullanma sıklığı durumu (S12)	5,227	0,000***
Taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumu (S13)	2,076	0,084
Kredi kartından tek çekim alış-verişin sonradan taksiti (S14)	1,517	0,197
Kredi kartından nakit avans kullanma durumu (S15)	2,107	0,080
Kredi kartı borcunu ödeme zamanı durumu (S20)	2,407	0,050**
Bir işyeri pos cihazından geçirerek nakit tedarik etme durumu (S22)	6,864	0,000***
Kredi kartı borcundan dolayı yasal takip durumu (S23)	1,293	0,273

* P < 0,1 ; ** P < 0,05; ***P < 0,01

Gelir düzeyi kriterine göre anlamlı derecede farklılık tespit edilen ifadelerle ilgili varyans analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.21. Gelir Düzeyi Durumuna Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu Farklılık Tablosu

	PM			
Gruplar	Grup Ort	Gruplar		SS
Gelir Düzeyi Grubu		1	2	
<i>1300 TL ve altı</i>	2,93	*		1,10
<i>1301 TL-2000 TL</i>	3,70		*	1,39
<i>2001 TL-3500 TL</i>	3,93		*	1,08
<i>3501 TL-5000 TL</i>	4,19		*	1,02
<i>5001 ve üzeri</i>	4,29		*	0,97
Var.homojenliği	0,008			
F istatistiği	9,764			
P değeri	0,000			

Gelir düzeyi durumuna göre 1300 TL ve altında gelire sahip olanlarla diğer gelir grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. 1300 TL ve altında gelire sahip olanlar genellikle asgari ödeme tutarını ödemeye eğilimli iken, diğer gelir grupları genellikle veya daima tamamını ödemeye eğilimlidirler. (H10 kabul)

Tablo 3.22. Gelir Düzeyi Durumuna Göre Kredi Kartını Pos Cihazından Geçirip Nakit Elde Etme Durumu Farklılık Tablosu

	PM			
Gruplar	Grup Ort	Gruplar		SS
Gelir Düzeyi Grubu		1	2	
<i>1300 TL ve altı</i>	1,84	*		0,92
<i>1301 TL-2000 TL</i>	1,46		*	0,81
<i>2001 TL-3500 TL</i>	1,30		*	0,77
<i>3501 TL-5000 TL</i>	1,15		*	0,52
<i>5001 ve üzeri</i>	1,09		*	0,39
Var.homojenliği	0,000			
F istatistiği	6,864			
P değeri	0,000			

Gelir Düzeyi durumuna göre 1300 TL ve altında gelire sahip olanlarla 2001 TL-3500 TL, 3501 TL-5000 TL, 5001 ve üzeri gelir grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. 1300 TL ve altında gelire sahip olanlar kredi kartlarını bir işyeri pos cihazından geçirip nakit tedarik etme durumu için nadiren kullanma eğiliminde iken diğer gelir grupları hiç kullanmama eğilimindedirler. (H11 kabul)

Tablo 3.23. Gelir Düzeyi Durumuna Kredi Kartını Kullanma Sıklığı Durumu Farklılık Tablosu

	<i>PM</i>				
<i>Gruplar</i>	<i>Grup Ort</i>	<i>Gruplar</i>			<i>SS</i>
<i>Gelir Düzeyi Grubu</i>		1	2	3	
1300 TL ve altı	3,13	*			1,00
1301 TL-2000 TL	3,43	*			1,06
2001 TL-3500 TL	3,48	*			0,94
3501 TL-5000 TL	3,77		*	*	0,85
5001 ve üzeri	4,06		*	*	0,89
Var.homojenliği	0,64				
F istatistiği	5,227				
P değeri	0,000				

Gelir Düzeyi durumuna göre 1300 TL ve altında gelire sahip olanlarla 3501 TL-5000 TL, 5001 TL ve üzeri gelir grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. (H12 kabul) 1301-2000 TL arası gelire sahip olanlarla 5001 TL ve üzeri gelire sahip olanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. 2001-3500 TL arası gelire sahip olanlarla 5001 TL ve üzeri gelire sahip olanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. 1300 TL ve altı, 1301-2000 TL arası, 2001-3500 TL arası gelire sahip olanlar kredi kartını alışverişlerinde bazen kullanma eğiliminde iken 3501 TL-5000 TL arası, 5001 TL ve üzeri gelir gruplarında olanlar sıkça veya her zaman kullanma eğilimindedirler.

Tablo 3.24. Çalışma Alanı Duruma Göre Kredi Kartı Kullanım Amacı Anlamlılık Tablosu

Değişkenler	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi
Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu (S11)	10,475	0,000***
Kredi kartını kullanma sıklığı durumu (S12)	4,282	0,006***
Taksitli alışveriş seçeneğini kullanma durumu (S13)	3,321	0,020***
Kredi kartından tek çekim alış-verişin sonradan taksiti (S14)	2,300	0,078
Kredi kartından nakit avans kullanma durumu (S15)	1,728	0,162
Kredi kartı borcunu ödeme zamanı durumu (S20)	6,720	0,000***
Bir işyeri pos cihazından geçirerek nakit tedarik etme durumu (S22)	5,436	0,001***
Kredi kartı borcundan dolayı yasal takip durumu (S23)	0,674	0,569

* P < 0,1 ; ** P < 0,05; ***P < 0,01

Çalışma alanı durumuna göre gruplar arasında anlamlı farklılık vardır. Anlamlı farklılık tespit edilenlerle ilgili analizler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.25. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartı Hesap Özeti Borcu Ödeme Durumu Farklılık Tablosu

	<i>PM</i>				
<i>Gruplar</i>	<i>Grup Ort</i>	<i>Gruplar</i>			<i>SS</i>
<i>Çalışma Alanı</i>		1	2	3	
<i>Kamu</i>	4,18	*			0,95
<i>Özel</i>	3,58		*		1,39
<i>Serbest</i>	3,86				1,07
<i>Çalışmıyor</i>	2,88			*	1,01
Var.homojenliği	0,000				
F istatistiği	10,475				
P değeri	0,000				

Kredi kartı hesap özeti borcunu ödeme durumuna göre kamu çalışanları ile özel sektör ve çalışmayanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kamu çalışanları genellikle tamamını veya daima tamamını ödemeye eğilimli iken özel sektör çalışanları genellikle asgarisini veya bir kısmını ödemeye eğilimli olduğu, çalışmayanların ise

daima asgarisini veya genellikle asgarisini ödemeye eğilimli olduğu gözlenmiştir. Serbest meslek mensupları ile çalışmayanlar arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. (H13 kabul) Serbest meslek mensupları genellikle tamamını ödemeye eğilimli iken çalışmayanlar daima veya genellikle asgarisini ödemeye eğilimlidirler.

Tablo 3.26. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartını Kullanma Sıklığı Durumu Farklılık Tablosu

	<i>PM</i>			
<i>Gruplar</i>	<i>Grup Ort</i>	<i>Gruplar</i>		<i>SS</i>
<i>Çalışma Alanı</i>		1	2	
<i>Kamu</i>	3,74	*		0,85
<i>Özel</i>	3,47			1,10
<i>Serbest</i>	3,36			1,04
<i>Çalışmıyor</i>	3,04		*	0,84
Var.homojenliği	0,000			
F istatistiği	4,282			
P değeri	0,006			

Kamu çalışanları kredi kartını kullanım sıklığı açısından sıkça kullanırım seçeneğine eğilimli iken çalışmayanlar bazen kullanırım seçeneğine eğilimlidirler. (H14 kabul)

Tablo 3.27. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartıyla Taksitli Alışveriş Durumu Farklılık Tablosu

	<i>PM</i>			
<i>Gruplar</i>	<i>Grup Ort</i>	<i>Gruplar</i>		<i>SS</i>
<i>Çalışma Alanı</i>		1	2	
<i>Kamu</i>	3,19	*		0,95
<i>Özel</i>	3,04			1,39
<i>Serbest</i>	3,33	*		1,07
<i>Çalışmıyor</i>	2,48		*	1,01
Var.homojenliği	0,000			
F istatistiği	3,321			
P değeri	0,020			

Kamu çalışanları ve serbest meslek mensupları kredi kartı ile taksitli alışveriş bazen yaparım seçeneğine eğilimli iken çalışmayanlar nadiren yaparım seçeneğine eğilimlidirler. (H15 kabul)

Tablo 3.28. Çalışma Alanına Göre Kredi Kartı Borcunu Ödeme Zamanı Farklılık Tablosu

	PM				
Gruplar	Grup Ort	Gruplar			SS
Çalışma Alanı		1	2	3	
Kamu	1,66	*			0,94
Özel	2,04		*	*	0,97
Serbest	2,44		*	*	0,93
Çalışmıyor	1,91				1,01
Var. homojenliği	0,804				
F istatistiği	6,728				
P değeri	0,000				

Kamu çalışanları son ödeme tarihinden önce ödemeye eğilimli iken özel sektör çalışanları ve serbest meslek mensupları son ödeme tarihinde veya son ödeme tarihinden sonra ama aynı ay içerisinde ödemeye eğilimlidirler. (H16 kabul)

Tablo 3.29. Yıllık Ciroya Göre Ödeme Araçları Kullanımı Anlamlılık Tablosu

Değişkenler	Kikare	Anlamlılık Düzeyi
Çekle satış yapmayı tercih eder misiniz? (S26)	10,238	0,006***
Borç senedi ile satış yapmayı tercih eder misiniz? (S27)	1,815	0,403
Kredi kartıyla satış yapmayı tercih eder misiniz? (S28)	9,748	0,008***
Açık hesap şeklinde satış yapmayı tercih eder misiniz? (S29)	1,593	0,451
Satın aldığınız ürünlerin bedelini çekle ne sıklıkta ödersiniz? (S30)	9,018	0,011**
Satın aldığınız ürünlerin bedelini senet ile ne sıklıkta ödersiniz? (S31)	1,090	0,580
Satın aldığınız ürünlerin bedelini kredi kartıyla ne sıklıkta ödersiniz? (S32)	13,118	0,001***
Satın aldığınız ürünlerin bedelini açık hesap şeklinde ne sıklıkta ödersiniz? (S33)	0,053	0,974

* P < 0,1 ; ** P < 0,05; ***P < 0,01

Yıllık ciro kriterine göre anlamlı derecede farklılık tespit edilen ifadelerle ilgili varyans analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.30. Yıllık Ciro Durumuna Göre Çekle Satış Yapmayı Tercih Etme Durumu Farklılık Tablosu

<i>Gruplar</i>	<i>MR</i>	<i>N</i>
<i>Yıllık Ciro</i>		
250.000 TL ve altı	16,94	16
250.001 TL-1.000.000 TL	25,31	16
1.000.001 TL ve üstü	32,29	17

Çekle satış yapma durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ciro düzeyi yükseldikçe çekle satış yapma eğilimi artmaktadır. (H17 kabul)

Tablo 3.31. Yıllık Ciro Durumuna Göre Kredi Kartıyla Satış Yapmayı Tercih Etme Durumu Farklılık Tablosu

<i>Gruplar</i>	<i>MR</i>	<i>N</i>
<i>Yıllık Ciro</i>		
250.000 TL ve altı	16,22	16
250.001 TL-1.000.000 TL	26,20	15
1.000.001 TL +	30,79	17

Kredi kartıyla satış yapmayı tercih etme durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ciro düzeyi yükseldikçe kredi kartıyla satış yapma eğilimi artmaktadır. (H18 kabul)

Tablo 3.32. Yıllık Ciro Durumuna Göre Satın Alınan Mal ve Hizmetlerin Ödemesinin Çekle Ödeme Durumu Farklılık Tablosu

<i>Gruplar</i>	<i>MR</i>	<i>N</i>
<i>Yıllık Ciro</i>		
250.000 TL ve altı	18,59	16
250.001 TL-1.000.000 TL	22,00	15
1.000.001 TL +	32,26	17

Çekle ödeme yapma durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ciro düzeyi yükseldikçe çekle ödeme yapma eğilimi artmaktadır. (H19 kabul)

Tablo 3.33. Yıllık Ciro Durumuna Göre Satın Alınan Mal ve Hizmetlerin Ödemesinin Kredi Kartıyla Ödeme Durumu Farklılık Tablosu

Gruplar	MR	N
Yıllık Ciro		
250.000 TL ve altı	14,63	16
250.001 TL-1.000.000 TL	28,60	15
1.000.001 TL ve üstü	30,18	17

Kredi kartıyla ödeme yapma durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ciro düzeyi yükseldikçe kredi kartıyla ödeme yapma eğilimi artmaktadır. (H20 kabul)

Tablo 3.34. Faktör Analizi İçin Oluşturulan Veri Seti ve Faktör Soruları

Faktör ifadeleri ve Ait Oldukları Faktörler		Kişisel Beklentiler	Banka Hizmet Beklentisi	Teknik ve Mali Beklentiler
		Katsayı	Katsayı	Katsayı
F3- Maaş hizmetleri		0,548		
F3- ilişkili olduklarımın kullandığı banka		0,735		
F3- Kredi almanın kolay olması		0,689		
F3- İlk deneyimlediğim banka olması		0,774		
F3- Çevremdekilerin önerisi		0,768		
F2- Tanınırlık ve güvenilir olması			0,724	
F2- Yaygın şube ağı			0,766	
F2- Hizmet kalitesi ve finansal ürün çeşitliliği			0,870	
F1- Fiyat özellikleri				0,882
F1- Teknolojik özellikler				0,707
Açıklanan Varyans	Varyans Yüzdesi (%)	26,276	21,640	15,039
	Açıklanan Toplam Varyans (%)	62,955		
KMO ve Barlett testi	Kaiser-Meyer-Olkin(KMO) testi	0,759		
	Barlet Testi	$X^2 = 769,917$ ($P < 0,000$)		
Geçerlilik Analizi	Cronbah's Alpha*	0,743	0,789	0,652

Tablo 3.35’den de görüldüğü üzere 3 faktör toplam varyansın %62,95’ini açıklamaktadır. Bu oranın % 50’den yüksek olması analiz için yeterli kabul edilmektedir. Bartlett testi sonucu $X^2 = 769,917$ ($P < 0,000$) ve KMO test istatistiği sonuçları 0,759 olduğu görülmektedir. KMO değerinin 0.70’den fazla olması analizin faktör geçerliliğinin çok yüksek oranda olduğunun, Bartlett testinin anlamlı çıkması ise değişkenler arasında faktör analizi yapılacak ilişkinin olduğunun göstergesidir.¹²⁹

Tablo 3.35. Faktörlere Göre Gruplar Arasındaki İstatistiksel Anlamlılık Tablosu

	FAKTÖR 1 TEKNİK ve MALİ BEKLENTİLER		FAKTÖR 2 BANKA İLE İLGİLİ BEKLENTİLER		FAKTÖR 3 KİŞİSEL BEKLENTİLER	
	T veya F değerleri	P Anlamlılık	T veya F değerleri	P Anlamlılık	T veya F değerleri	P Anlamlılık
CİNSİYET	0,202	0,840	1,380	0,169	-1,383	0,168
MEDENİ DURUM	0,797	0,426	1,901	0,058	0,612	0,541
YAŞ	1,543	0,164	1,971	0,070	2,696	0,015***
EĞİTİM DURUMU	0,495	0,686	2,081	0,103	1,165	0,323
GELİR DÜZEYİ	3,240	0,013***	1,195	0,096	0,722	0,578
ÇALIŞMA ALANI	1,858	0,137	3,893	0,010***	1,970	0,119

* $P < 0,1$; ** $P < 0,05$; *** $P < 0,01$

Tablo 3.36 Gelir Düzeyine Göre Teknik ve Mali Beklentiler (F1) Farklılık Tablosu

	PM				
Gruplar	Grup Ort	Gruplar			SS
Gelir Düzeyi Grubu		1	2	3	
1300 TL ve altı	3,34	*	*		1,36
1301 TL-2000 TL	3,84				1,24
2001 TL-3500 TL	4,11			*	1,03
3501 TL-5000 TL	3,95			*	1,29
5001 ve üzeri	4,00			*	1,20
Var.homojenliği		0,241			
F istatistiği		3,24			
P değeri		0,013			

¹²⁹ Subhash Sharma, *Applied Multivariate Techniques*, John Wiley & Sons Inc., New York 1996, 116.

Gelir grupları arasında kredi kartı tercihinde teknik ve mali beklentiler faktörü açısından anlamlı farklılık vardır. 1300 TL ve altında gelire sahip olanlar için kredi kartı tercihinde teknik ve mali özellikler biraz önemli veya önemli iken 2001-3500 TL arası gelire sahip olanlar için teknik ve mali özellikler oldukça önemlidir. Üst gelir gruplarında da yine teknik ve mali beklentiler oldukça önemlidir.

Tablo 3.37. Çalışma Alanı Durumuna Göre Banka ile İlgili Beklentiler (F2) Farklılık Tablosu

	PM			
Gruplar	Grup Ort	Gruplar		SS
Çalışma Alanı		1	2	
<i>Kamu</i>	4,47	*		0,86
<i>Özel</i>	4,03		*	1,15
<i>Serbest</i>	4,22			0,88
<i>Çalışmıyor</i>	4,05			1,01
Var.homojenliği	0,015			
F istatistiği	3,89			
P değeri	0,010			

Çalışma alanına göre gruplar arasında banka ile ilgili beklentiler faktörü konusunda anlamlı farklılık vardır. Kamu çalışanlarının kredi kartı tercihinde banka ile ilgili beklentiler çok önemli iken özel sektör çalışanlarında banka ile ilgili beklentiler oldukça önemli olarak belirtilmiştir.

Tablo 3.38. Ödeme Araçlarının Tahsilat ve Ödemelerde Tercih Önceliği Tablosu

	Kredi Kartı		Çek		Senet	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.Tercih	55	%78	11	%15	5	%7
2.Tercih	12	%17	52	%74	8	%12
3.Tercih	3	%5	10	%11	57	%81

Ticari işletmesi olanların ödeme araçlarında tercih önceliğine bakıldığında %78 ile kredi kartı ilk tercihleri, % 74 ile çek ikinci tercihleri, %81 ile senet üçüncü tercihleridir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ödeme sistemleri gelişen teknoloji ve akıllı sistemlerle ile kullanılmaya başlayan başkaca ödeme araçlarıyla birlikte geleceğe doğru ilerlemesini sürdürmektedir. Halen kullanımda olan NFC (Near Field Communication) yani Yakın Alan İletişimi denen teknoloji ile banka kartı ve kredi kartı bilgileri akıllı telefon ve tabletlere yüklenip ödemelerin akıllı iletişim araçlarıyla yapılma imkânı gelecekte ödeme sistemlerinin farklı mecralara gideceğine ve yeni araştırma konularına öncül olacağına işaret etmektedir.

Kredi kartlarının ayrıca para politikasını yönlendiren bir finansman biçimi olduğu otoritelerce yapılan çeşitli mevzuat düzenlemelerinden (taksit sınırlaması, nakit çekim yasağı, limit kısıtlaması vb.) anlaşılmaktadır.

Kredi kartıyla ilgili tüm tarafların kredi kart hamili, kredi kartı çıkaran kuruluş, kredi kartıyla alışveriş yapılan işyerleri, kredi kartlarıyla ilgili karar alıcı kamu otoriteleri, finansal kurumlara altyapı desteği sunan kuruluşlar kredi kartlarıyla ilgili yenilikleri, pazar çalışmalarını ve hukuki düzenlemeleri yaparken kredi kartını kullanıcıların hangi amaçla kullandığı ile ilgili verilere ihtiyaçları vardır. Bu çalışmanın paydaşlara veri olacağı düşünülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında yapılan bu çalışmada şu sonuçlar elde edilmiştir.

- ✓ *Kredi kartı borcunu ödeme durumu araştırılmış*, araştırılmaya katılanlardan “daima tamamını öderim” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %31,5 çıkmıştır. Bu durumda araştırmaya katılanların % 68,5’i sürekli veya kart kullandığı zaman aralığının belli bir kısmında tamamını ödemediği için kalan borcunu gecikme faiz oranı üzerinden kredilendirmiştir. Bu yönüyle bakıldığında katılımcıların kredi kartını kendi tanımında da var olan bir kredi gibi kullandığı söylenebilir.
- ✓ *Kredi kartıyla taksitli alışveriş yapma durumu araştırılmış*, araştırılmaya katılanların sadece %10,6’sı taksitli alışveriş seçeneğini hiç kullanmayanlardan oluşurken, sıkça kullananların oranı%24,2, her zaman kullananların oranı ise %12,1’dir. Taksitli alışveriş kullanıcılara belirli bir vade tanıdığından, bu süre boyunca eldeki kaynaklara da başka kullanım alanları oluşturduğundan esasında bir kısa vadeli finansman imkânı sağlamış olmaktadır.

- ✓ *Kredi kartıyla peşin yapılan alışverişlerin sonradan taksitlendirme durumu araştırılmış,* araştırmaya katılanların %50,9'u peşin alışverişleri sonradan hiç taksitlendirmedini beyan etmiştir. Bu durumda tüketicilerin kredi kartıyla yapacakları alışverişleri önceden planladıkları düşünülebilir. Ancak eğer kredi kartı limitinin sınırsızca harcanabileceği algısı ile aylık gelirlerinin üzerinde peşin harcama yapıyorlarsa bu durum kredi kartı hamillerini kısa vadeli likidite sıkışıklığına sürükleyebilir. Kredi kartı borçlarını ödeyemez duruma gelebilirler. Kredi kartı borçlarını yapılandırmaya veya kısa vadeli ihtiyaç kredileri kullanıp kredi kartı borçlarını kapatmaya yönelebilirler. Bu durumda da kredibiliteleri bozulacak ve bu durum uzunca bir süre kredi kartı sahibi olmalarını da engelleyebilecektir.
- ✓ *Kredi kartından nakit avans kullanma durumu araştırılmış,* araştırmaya katılanların %53,1'i hiç kullanmadığını beyan etmiştir. Kamuoyunda geçmiş yıllarda çok sık rastlanılan bir konu olan nakit avans kullanımı ile borç çevirme durumu yasal değişikliklerden sonra bir takım kısıtlamalara tabi olmuştur. Birden fazla kredi kartı olanların diğer kartlarının borcunu ödemek için nakit avans kullandığı bu durumun da sürdürülemez olarak kart borçlusu kişilerin sayılarının hızla yükselmesi ile sonuçlanan bir süreç yakın geçmişte yaşanmıştır. Fakat çalışmanın diğer bölümlerinde bahsedilen mevzuat değişikliğinden sonra kredi kartı kullanıcılarının nakit avans kullanabilmesi belli koşullara bağlanmıştır. Dolayısıyla bu değişikliğin etkisi çalışmamızda da ortaya çıkmış ve nakit avans sıkça kullananların oranı %5,5, her zaman kullananların oranı ise %1,5 iken hiç nakit avans kullanmam diye beyan edenlerin oranı %53,1 olarak tespit edilmiştir.
- ✓ *Nakit avans kullananların hangi tutarlarda nakit avans kullandığı araştırılmış,* araştırmaya katılanların %15,4'ü 0-499 TL aralığında, %15,4'ü 500-999 TL aralığında nakit avans kullandığını beyan etmiştir. Bu durumda kredi kartının hem bir kısa vadeli finansman aracı olmasının yanında hem de küçük tutarlı ihtiyaçların giderilmesinde kullanıldığını göstermektedir. Kredi kartı kullanıcıları küçük tutarlı nakit ihtiyaçlarını karşılarken ihtiyaç kredisi gibi bir takım kırtasiyecilik ve zaman maliyetinin olduğu yolları tercih etmeyerek, hızlı bir şekilde nakit ihtiyaçlarını kredi kartı ile finanse etmek istiyor olabilecekleri düşünülmektedir.

- ✓ *Nakit avans kullananların hangi nedenle nakit avans kullandıkları araştırılmış, araştırmaya katılanların %16,8'i geliri ve harcamaları etkileyen beklenmedik durumları beyan etmiş, %12,8'i gelirlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğini ifade etmiştir. Kredi kartlarının nakit avans çekilebilme özelliğinin, kullanıcıları ihtiyaçlarını ertelemek yerine kredi kartı ile gidermeye yönlendirdiği söylenebilir.*
- ✓ *Kredi kartı borcundan dolayı yasal takibe düşme durumu araştırılmış, araştırmaya katılanların %83,9'u hiç düşmediğini beyan etmiştir. Bu durumda araştırmaya katılanların kredi kartı borcuna sadık olduğu söylenebilir. Kredi kartı borcundan dolayı geçmişte yasal takip başlatılanlar bu borçlarını ödese bile sonraki zamanlarda kredibilitesi düştüğünden dolayı başkaca kredili işlemler yapamamaktadırlar ve kendilerine kredi kartı tahsisi yapılmamaktadır. Kullanıcılar kredi kartını önemli bir finansman kaynağı olarak gördükleri için kredi kartı borcuna sadık kalarak ödeme yaptıkları söylenebilir.*
- ✓ *Kredi kartıyla taksitli alışverişin cinsiyete göre farklılaşması araştırılmış, erkeklerin kadınlara nispeten taksitli alışveriş seçeneğini daha çok tercih ettiği anlaşılmıştır. Bu duruma erkeklerin çalışma yaşamında daha çok yer bulduğu ve aile bütçesinin ana kaynağının erkek olduğu varsayımıyla kredi kartıyla yapılan harcamaların, tek kişinin çalıştığı ailelerde çalışan aile bireyinin kartıyla yapılmış olma ihtimalinin neden olduğu söylenebilir. Özellikle çalışmayan evli kadınların taksitli harcamalarını eşlerinin kartlarıyla yapıp yapmadığı araştırmanın eksik yönlerindendir.*
- ✓ *Medeni duruma göre kredi kartı borcunu ödeme durumunun farklılaşması araştırılmış, araştırmaya katılanlardan evli olanların kredi kartı borcunun tamamını ödemeye bekârlara nispeten daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Evli olanların sürekli bir işte istihdam edilmesi ve düzenli gelir sahibi olmasının neden olduğu düşünülebilir.*
- ✓ *Medeni duruma göre alışverişlerde kredi kartını kullanma sıklığının farklılaşması araştırılmış, araştırmaya katılanlardan evli olanların kredi kartını bekârlara nispeten daha sık kullandığı tespit edilmiştir.*
- ✓ *Yaş durumuna göre kredi kartı borcunu ödeme durumunun farklılaşması araştırılmış, araştırmaya katılanlardan yaş aralığı 25 yaş ve daha küçük yaşta olanların kredi kartı borcunun asgari ödeme tutarı veya asgari ödeme tutarına*

yakınına ödemeye eğilimli oldukları, 46-50 yaş aralığında olanların ise daha çok tamamına yakın veya tamamını ödeme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Yaş ilerledikçe gelir düzeyi belli bir düzeyde seyrettiği ve evlilik, konut edinme, taşıt edinme gibi maliyetli harcamaların azalması, işsiz kalma durumunun azalması ve finansal planlamaya önem verme durumunun yanı sıra 25 yaş ve daha küçük yaş aralığında aileye olan ekonomik bağımlılığın bu duruma sebep olduğu düşünülebilir.

- ✓ *Yaş durumuna göre alışverişlerde kredi kartını kullanma sıklığının farklılaşması araştırılmış*, araştırmaya katılanlardan 25 yaş ve daha küçük yaşta olanların kredi kartlarını alışverişlerinde nadiren kullandığı, 36-40 yaş aralığı ve 41-45 yaş aralığında olanların nispeten daha sık kullandığı tespit edilmiştir. Bu duruma yaş ilerledikçe ihtiyaçların çeşitlenmesi ve aile ekonomisinin harcamalarda daha çok yer almaya başlamasının neden olduğu söylenebilir.
- ✓ *Kredi kartıyla taksitli alışverişin yaş durumuna göre farklılaşması araştırılmış*, araştırmaya katılanlardan 25 yaş ve daha küçük yaşta olanların nadiren taksitli alışveriş yapmaya eğilimli oldukları, taksitli alışveriş seçeneğini daha sık kullanan yaş aralığının ise 41-45 yaş aralığı olduğu tespit edilmiştir.
- ✓ *Kredi kartından POS terminallerini kullanarak nakit tedarik etme durumunun yaş durumuna göre farklılaşması araştırılmış*, 25 yaş ve daha küçük yaşa sahip olanlar ile 51 yaş ve üzeri yaşa sahip olanların bu yöntemle diğer yaş gruplarına göre daha sık başvurduğu tespit edilmiştir. Bu yöntem esasında pos tefeciliği diye adlandırılan ve yasal olmayan bir yöntemdir. Yaş aralıkları göz önüne alınınca yaş olarak nispeten çok genç ve yaşlı olanların bu yöntemi kullandığı söylenebilir. 25 yaş ve daha küçük yaşta olanların büyük çoğunluğunun düzenli bir geliri olmadıkları için başkaca kredili işlem yapamamalarından dolayı nakit ihtiyaçlarını gidermede bu yöntemle başvurdukları düşünülmektedir. Ayrıca kredi kartı kullanıcılarının hukuki açıdan bilgi eksikliği de bu yöntemi suiistimale açık hale getirmektedir. Dolayısıyla kredi kartı tahsisi yapılan kişilere bu tarz özellikli durumlar hakkında kart tahsisi esnasında bilgi verilmeli, üye işyerlerinin denetimi ve gözetimi de ilgilerce sıkı bir şekilde yapılmalıdır.
- ✓ *Eğitim durumuna göre kredi kartı borcunu ödeme zamanının farklılaşması araştırılmış*, araştırmaya katılanlardan üniversite ve lisansüstü düzeyde eğitim

almış kişiler son ödeme tarihinde kredi kartı borcunu ödemeye eğilimli iken diğer eğitim grupları son ödeme tarihinden sonra ödemeye eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Son ödeme tarihinden sonra yapılan ödemeler bankalarca belirli bir gecikme faizi eklenerek tahsil edilmektedir. Bu durumda yine kredi kartı kullanıcıları harcamalarını kredilendirerek kredi kartlarını bir finansman aracı olarak kullanmaktadırlar.

- ✓ *Gelir düzeyine göre kredi kartı borcunu ödeme durumunun farklılaşması araştırılmış*, araştırmaya katılanlardan 1300 TL ve altında gelire sahip olanlar asgari ödeme tutarını ödemeye eğilimli iken diğer gelir grupları genellikle veya daima tamamını ödeme eğilimindedirler. Bu durum anlaşılabilir bir durumdur. Ancak asgari ücret düzeyi ve daha düşük geliri olanların bu ödeme durumunu sürdürebilmeleri mümkün değildir. Öyle ki asgari ödeme tutarı ödendikten sonra kalan borca faiz yürütülmekte ve kredi kartı asgari ödeme tutarını ödedikçe harcamalara kapanmadığından yeni harcama tutarları da bu borca eklenmektedir. Dolayısıyla kredi kartı tahsisı yapılırken gelir düzeyinin yeterliliği bankalarca iyice araştırılmalıdır. Kredi kartı tahsisine kart çıkarmaya yetkili kuruluşların gerekli özeni göstermesi gerekmektedir. Rasyonel finansmanda satış yapmak kadar önemli olan bir meselede tahsilat yapabilmektir.
- ✓ *Kredi kartından POS terminallerini kullanarak nakit tedarik etme durumunun gelir düzeyi durumuna göre farklılaşması araştırılmış*, 1300 TL ve altında gelire sahip olanların bu yönetime nadiren başvurdukları, diğer gelir gruplarının ise hiç kullanmadıkları tespit edilmiştir.
- ✓ *Gelir düzeyi duruma göre alışverişlerde kredi kartını kullanma sıklığının farklılaşması araştırılmış*, araştırmaya katılanlardan 5001 TL ve daha üzeri gelire sahip olanların diğer gelir gruplarına nazaran alışverişlerinde kredi kartını daha sık kullandığı tespit edilmiştir. Gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartını harcamalarda kullanmaya eğilimi artmaktadır.
- ✓ *Çalışma alanı duruma göre kredi kartı borcunu ödeme durumunun farklılaşması araştırılmış*, araştırmaya katılanlardan kamu çalışanı ve serbest meslek sahibi olanlar genellikle tamamını veya daima tamamını ödemeye eğilimli iken özel sektör çalışanları asgari ödeme tutarını veya asgari ödeme tutarından fazla olmakla beraber borcun bir kısmını, çalışmayanların ise daima asgari ödeme

tutarını ödemeye eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Düzenli gelir elde etmenin finansal planlama yapmayı kolaylaştırdığı bu yüzden kamu çalışanlarının kredi kartı borcunun tamamını ödemeye eğilimli oldukları söylenebilir.

- ✓ *Çalışma alanı duruma göre alışverişlerde kredi kartını kullanma sıklığının farklılaşması araştırılmış, araştırmaya katılanlardan kamu çalışanı olanların diğerlerine nazaran kredi kartını daha sık kullandığı görülmüştür.*
- ✓ *Kredi kartıyla taksitli alışverişin gelir düzeyi durumuna göre farklılaşması araştırılmış, araştırmaya katılanlardan kamu çalışanları ve serbest meslek mensuplarının bazen, çalışmayanların ise nadiren taksitli alışveriş yaptıkları tespit edilmiştir.*
- ✓ *Gelir düzeyi durumuna göre kredi kartı borcunu ödeme zamanının farklılaşması araştırılmış, araştırmaya katılanlardan kamu çalışanları son ödeme tarihinden önce kredi kartı borçlarını ödemeye eğilimli iken, serbest meslek mensupları ve özel sektör çalışanları son ödeme tarihinden sonra ama aynı ay içerisinde ödemeye eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Bu durumda sabit ve düzenli gelir elde eden kamu çalışanlarının son ödeme tarihinden ziyade maaş dönemlerini dikkate aldıkları ve maaş takviminde borçlarını ödedikleri söylenebilir. Bu aslında finansman açısından rasyonel bir davranış değildir. Zira tanınan vadeyi kullanarak elde ki kaynakları başka alanlarda değerlendirmek mümkün olabilir. Serbest meslek mensupları ve özel sektör çalışanlarının maaş veya gelir dönemlerinin değişmesi durumunun ödemelere etkisi de araştırmamızda ortaya çıkmıştır. Bankalar son ödeme tarihinden sonra kredi kartı borcunu tahsil ederken, belli bir gecikme faiz işletmektedir. Bu durumda kredi kartından yapılan ödeme ve harcamalar kredilendirilmiş olmaktadır.*
- ✓ *Yıllık ciroya göre çek veya kredi kartıyla ödeme ve tahsilat açısından gruplar arasında ki farklılaşma araştırılmış, araştırma sonuçlarına göre ciro yükseldikçe hem çek ile hem de kredi kartıyla ödemeler ve tahsilatların yapılma tercihi yükselmektedir. Ciro su yüksek işletmelerin çekle satış ve tahsilat yapmasının sebebi fatura meblağlarının kredi kartı limitiyle ödenebilecek tutarlardan yüksek olması olduğu söylenebilir.*
- ✓ *Ödeme araçlarının ticari işletmesi olanlar için öncelik sırası araştırılmış, araştırmaya katılan ticari işletmelerin %78'inin ilk tercihi kredi kartları olmuştur.*

Ticari işletmelerin %74'ünün Kredi kartlarından sonra tercih ettiği ödeme aracı çek olmuştur. Ticari işletmelerin %81'inin üçüncü sıraya koyduğu senetler ise ödeme araçları içerisinde çok fazla kabul görmeyen bir ödeme aracı olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın genelinden elde edilen bulgular kredi kartlarının taksit özelliğiyle, nakit tedarik edilebilme özelliğiyle, borcun tamamı ödenmese dahi asgari ödeme yapılarak kullanıma devam edilebilmesi özelliğiyle, bir finansman yöntemi olarak görülmesinin yaygın olduğudur. Bu nedenle kredi kartları açısından yetersiz olan hukuki boşluk giderilmelidir.

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında kredi kartı esasında rasyonel kullanıldığında kolay erişilebilir, hızlı ve yaygın bir finansman yöntemi olabilmektedir. Kredi kartı kullanmaktan kaçınmak yerine kredi kartı kullanımı ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmak kredi kartını kullanıcılar açısından avantajlı bir araca dönüştürmektedir. Bu avantajlardan bazıları şunlardır;

- Finansal planlama ve bütçe yapmayı kolaylaştırması
- Tüketim harcamalarına faizsiz finansman imkânı sunması
- Hediye puan, bonus, mil gibi imkânlar tanınması

Araştırmadan elde edilen bilgilerden yola çıkarak, kart çıkarmaya yetkili kuruluşlar için de şöyle bir veri ortaya çıkmaktadır. Kredi kartı tahsisi yaparken, kullanıcıların kredi kartına bakış açısının kredi kartının sadece bir ödeme aracı olarak görülmediği, kredi kartı istemelerinin altında yatan nedenin ödemelerine aracılık etmesinin yanı sıra finansman ihtiyacı doğduğunda erişimi kolay bir finansman yöntemi olduğu hususuna, karar alma noktasında dikkat etmeleri gerekmektedir.

Bu çalışmada yer almayan e- ticarete kredi kartı kullanımı, puan, bonus, mil gibi uygulamaların banka ve finans kuruluşları tarafından nasıl finanse edildiği ve hangi gider grubunda yer aldığı, kredi kartlarıyla ilgili uluslararası standartlarla ülkemiz uygulamalarının karşılaştırılması, kredi kartının yaygın kullanıldığı ülkelerle Türkiye uygulamalarının kıyaslanması sonraki çalışmalarda ele alınabilir konulardandır.

KAYNAKÇA

- Akansu, Esin, *Kredi Kartı Tahsisi İçin Puanlama Modeli*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006
- Akdoğan, Özkan, *Anı ve Fotoğraflarla Türkiye'nin Kartlı Ödeme Sistemleri Tarihi* (Elektronik Sürüm), s.65, BKM, ISBN: 978-605-63062-4-2
- Akgüç, Öztin, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, Arayış Basım ve Yayıncılık, 9.Baskı, İstanbul 2011.
- Apak, Sudi ve Yılmaz, Güneş, "Finansal Kriz Döneminde Türkiye'de Kredi Kartları", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:49, 38-45
- Bakkal, Muharrem ve Aksüt, Uğur, *Türk Bankacılık Sisteminde Elektronik Bankacılık Uygulamaları* (Elektronik Sürüm) Hiperlink, İstanbul 2011
- Başaran, Bülent – Sancar, Budak Gamze ve Yılmaz, Hüseyin, "Kredi Kartlarının Rasyonel Kullanımını Etkileyen Bireysel Faktörler", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ekim 2012, 7(2), 67-93
- Bekçi, İsmail ve Tekşen, Ömer, "Bankaların Kredi Kartı Puan Uygulamaları ve Muhasebeleştirilmesi", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 2012.
- Çavuş, Mustafa Fedai, "Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye'de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma" *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 15, 173-188.
- Çinko, Murat, "Kredi Kartı Değerlendirme Tekniklerinin Karşılaştırılması", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:2006/1 Sayı:9, 143-153.
- Dağlı, Hüseyin, *Finansal Yönetim I*, Derya Kitabevi, Trabzon 2007.
- Durukan, Tülin, Elibol Halil, Özhavzalı Müzeyyen, "Kredi Kartlarındaki Taksit Uygulamasının Tüketicinin Harcama Alışkanlıkları Üzerindeki Etkisini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma (Kırıkkale İli Örneği)", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:13, 2005, 155-163.
- Girginer, Nuray – Erken, Çelik Arzum ve Uçkun Nurullah, "Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Kredi Kartı

- Kullanımlarına Yönelik Bir Araştırma”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 193-208.
- Göktaş, Çağrı, *Kredi Kartları Hukuku ve Bankacılık Uygulaması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.
- Gültekin, Hüseyin, ‘‘Kredi Kartı Kullanılması Suretiyle Tefecilik Suçu’’(Elektronik Sürüm), TBB, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:88, 2014, 91-108
- Güngör, Tevfik, “*Ticari kredi kartı vadeli çekin yerini alıyor*”, Dünya Gazetesi, 18.10.2012, <http://www.dunya.com/kose-yazisi/ticari-kredi-karti-vadeli-cekini-yerini-aliyor/14587>, Erişim Tarihi: 27.11.2013
- Kalaycı, Şeref (Editör), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, 4.Baskı, Ankara 2009.
- Kapağan, Gönül, *Bağlı Tüketici Kredileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004.
- Karakurt, Alper, “Kredi Kartları Pazarında Çok Markalılık ve Rekabet: Rekabet Kurulu Kararları Işığında Pazar Analizi”, *Rekabet Dergisi*, 2009, 10(1), 55-79.
- Karpuz, Emre, *Ödeme Sistemleri ve Araçlarının Artan Kullanımı: Kredi Kartı Kullanımının Para Politikası Etkinliğine Etkisi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Nisan 2012
- Kaya, Feridun, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması* (Elektronik Sürüm), TBB, Yayın No:263, Ocak 2009.
- Kaya, Feridun (Ed.), *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul Ocak 2012.
- Kırçova, İbrahim, *Kredi Kartı Kullanımının Tüketici Alışkanlıklarına ve Alışverişlerin Yer, Zaman ve Marka Tercihlerine Etkisi*(Elektronik Sürüm), İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007/9, İstanbul 2007.
- Kızılot, Şükrü, ‘‘Pos tefeci’’ avı başladı, <http://www.hurriyet.com.tr/pos-tefeci-avi-basladi-22012688>, 25 Kasım 2012

- Kirdaban, M.İbrahim, *Ödeme Sistemlerindeki Gelişmeler ve Ödeme Sistemlerinin Finansal Sistem İstikrarı Üzerindeki Etkileri*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Şubat 2015
- Korkmaz, Ömer Faruk, *Ödeme Sistemlerinde Kredi Kartının Yeri ve Üniversite Öğrencilerinin Kredi Kartı Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2010.
- Kükrer, Nilay, *Kredi Kartı Kullanımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Analizi: Burdur İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006.
- Oktay, Erkan, Özen Üstün, Alkan, Ömer, “Kredi Kartı Sahipliğinde Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması: Erzurum Örneği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2009, Cilt (24), 1-22.
- Öndeş, Turan ve Güngör, Nazan, “KOBİ’lerin Finansmanı Erzurum Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(1), 2013, 1-17.
- Parasız, İlker, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, Ezgi Kitabevi Yayınları, 7.Baskı, Bursa 2000.
- Reisoğlu, Seza, “Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları”[Elektronik Sürüm], *Bankacılar Dergisi*, Sayı (49), 2004, 100-124.
- Subhash, Sharma, *Applied Multivariate Techniques*, John Wiley & Sons Inc., New York 1996.
- Sungur, İlhan, *Türkiye’de Banka ve Kredi Kartları Operasyonunun Hukuki Çerçevesi* (Elektronik Sürüm), BKM, İstanbul, Ağustos 2013.
- Şahin, İlhan, “Türk Bankacılık Sisteminde Asimetrik Bilgi Sorununun Giderilmesine Yönelik Müşterinin Tanınmasını Sağlayıcı Ortak Veri Tabanı Uygulamaları”, *Akademik Bakış Dergisi*, sayı:33, 2012, s.11, 11.08.2016.
- TBB, *Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler*, Yayın No:257, TBB, İstanbul 2008.

TCMB, *Ödeme Sistemleri-Türkiye’de Ödeme Sistemleri*, ISBN: 978-605-4911-04-2, Ankara 2014.

TCMB, *Türkiye’de Kredi Kartı Piyasası*, TCMB, 2011.

Tuğay, Osman ve Başgöl, Nermin, “Önemli Bir Finansman Kaynağı Olarak Kredi Kartları: Kredi Kartlarının Kart Sahiplerinin Harcamaları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Burdur İlinde Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2007, 12(3), 215-226.

Ulucan, Özkul Fatma ve Tapşın, Gülçin, “Kredi Kartı Kullanımı ile Kullanılabilir Gelirin Tüketim Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Ampirik Çalışma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:47, 2010, 138-153.

Vergi Konseyi, *Kayıtlı Ekonominin Geliştirilmesi Sürecinde Kartlı Ödeme Sistemleri İle Yeni Yöntem ve Teknolojiler*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:274, İstanbul Nisan 2011, 11.

Yahyaoglu, Güran ve Korkmaz, Murat, “Türk Hukukunda Kredi Kartı ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Kredi Kartı Borcunun Ödemesi ve Hukuki Sonuçlarının Tüketici Açısından Değerlendirilmesi”, (Elektronik Sürüm), *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 25 Temmuz – Ağustos, 27.12.2014, www.akademikbakis.org

Yıldırım, Figen, *Bireysel Kredi Kartları ve Tüketici Davranışı*, Türkmen Kitabevi, 2013.

Yılmaz, Hüseyin, Budak Gamze Sancar, Başaran Bülent “Kredi Kartı Kullanım Alışkanlıklarında Kategorik Değişkenler Arasındaki İlişkiler ve Bireylerin Davranışsal Eğilimleri: Bilecik Örneği”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 2013, 32-50.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2552.pdf>

https://tr.wikipedia.org/wiki/American_Express

https://www.jcbusa.com/pdf/JCB_profile_2015_16.pdf

www.bkm.com.tr,

www.bddk.org.tr

<https://troyodeme.com/hakkimizda/>

<http://senolbabuscu.com/index.php/ekonomist-teki-yazilarim/kredi-kartlarinin-fonksiyonlari/>

<http://bkm.com.tr/faydali-bilgiler/kart-bilinci/kartli-odeme-sistemlerinin-ekonomiye-katkilari/>

http://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/06/ekonomik_katki_2011.pdf

<http://www.kkb.com.tr/kkb-hakk%C4%B1nda/kkbyitan%C4%B1y%C4%B1n/tarih%C3%A7e.aspx>

<http://www.akademikbakis.org/eskisite/33/26.htm>

<http://bkm.com.tr/bkm-hakkında/bkmyi-taniyin/tarihçe/>

<http://www.bkm.com.tr/urunler-ve-hizmetler/>

<https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>

<http://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/07/BKM-Aylik-Bulten-01406.pdf>

<https://www.mkk.com.tr/wps/portal/MKK/Hakkimizda/MKKKimdir>

<https://www.mkk.com.tr/wps/portal/MKK/UyeHizmetleri/MerkeziSaklama>

<http://www.takasbank.com.tr/tr/Sayfalar/Hakkimizda.aspx>

<http://www.ziraatbank.com.tr/tr/Kobi/Krediler/Pages/IskontoVeIstiraKredisi.aspx>

<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Bankacilik+Verileri/Bankaların+Kredi+Karti+Faiz+Oranları>

<http://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/07/BKM-Aylik-Bulten201406.pdf>

www.ziraatbank.com.tr

www.worldcard.com.tr

www.axess.com.tr

www.garanti.com.tr

www.cardfinans.com.tr

<http://bkm.com.tr/yerli-ve-yabanci-kredi-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/>

http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp

KANUN VE YÖNETMELİKLER

Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (2013), *T.C Resmi Gazete*, 28789, 8 Ekim 2013

Banka ve Kredi Kartları Kanunu, 2006, *T.C Resmi Gazete*, 26095, 01.03.2006

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (2013), *T.C Resmi Gazete*, 28835, 7 Kasım 2013

Türk Ticaret Kanunu (2011), *T.C Resmi Gazete*, 27846, 14 Şubat 2011

Ziraat Bankası A.Ş Ticari Krediler Uygulama Esas ve Usulleri (2013), 4 Ocak 2013

EKLER

EK 1.ANKET

Bu anket Erzurum ilinde yaşayan gerçek ve tüzel kişilerin kredi kartı kullanım amaçlarına bakılarak kredi kartlarının daha çok finansman aracını mı, yoksa ödeme aracı olarak mı kullandıklarını tespit etmek amacıyla bilimsel bir çalışma adına yapılmaktadır. Verilen bilgiler kesinlikle hiçbir kişi, kurum veya kuruluş ile paylaşılmayacak olup sadece analiz amacıyla bütünsel olarak kullanılacaktır. Sizin için uygun olan seçeneği lütfen işaretleyiniz. Araştırmaya yapacağınız katkıdan dolayı sonsuz teşekkür ederiz. **Mehmet Serkan ÇALI**

1. Cinsiyetiniz?

- ☐ Erkek
☐ Kadın

2. Medeni Durumunuz?

- ☐ Evli
☐ Bekâr

3. Yaşınız?

- ☐ 25 Yaş ve altı
☐ 26-30 Yaş arası
☐ 31-35 Yaş arası
☐ 36-40 Yaş arası
☐ 41-45 Yaş arası
☐ 46-50 Yaş arası
☐ 51 Yaş ve üzeri

4. Eğitim durumunuz nedir?

- ☐ İlköğretim
☐ Lise
☐ Üniversite(Ön lisans-Lisans)
☐ Lisansüstü

5. Ailenizde sizden başka çalışan kişi sayısı kaç kişidir?

- ☐ Çalışan yok
☐ 1 kişi
☐ 1'den fazla

6. Gelir düzeyiniz (Ayrıca ticari işletmesi olanlar için yıllık ciro düzeyiniz.)

- ☐ 1300 TL ve altı
☐ 1301-2000 TL arası
☐ 2001TL-3500TL arası
☐ 3501-5000TL arası
☐ 5001 ve üzeri

Ciro Düzeyiniz

- ☐ 250.000 TL ve altı
☐ 250.001 TL -1.000.000 TL
☐ 1.000.001 TL ve üzeri

7. Hane halkı sayısı (Eş ve çocuklarla bakmakla yükümlü olduğunuz kişiler ve sizle birlikte aile birey sayınız) (Buraya yazınız.....)**8. Çalışma Alanınız nedir?**

- ☐ Kamu Sektörü
☐ Özel Sektör
☐ Serbest Meslek
☐ Çalışmıyor

9. Kredi kartınız var mı?

- ☐ Kredi kartım var
☐ Kredi kartım yok

10. Sahip olunan kredi kartı sayısı

- ☐ 0 adet
☐ 1 adet
☐ 2 adet
☐ 3 adet ve üzeri

11-Kredi kartı hesap özeti borcunuzu ödeme durumunuz genelde nasıldır?

- ☐ Hiç ödemem
☐ Daima Asgari ödeme tutarını öderim
☐ Genellikle asgari tutarı öderim.
☐ Genellikle tamamını öderim.
☐ Daima tamamını öderim
☐ Diğer.....

12-Ödemelerinizde Kredi kartınızı ne sıklıkla kullanırsınız?

- ☐ Hiç kullanmam
☐ Nadiren kullanırım
☐ Bazen Kullanırım
☐ Sıkça Kullanırım
☐ Her zaman kullanırım

13.Kredi kartıyla alış-verişlerinizde taksitli alış veriş seçeneğini kullanır mısınız?

- ☐ Hiç kullanmam
☐ Nadiren kullanırım
☐ Bazen Kullanırım
☐ Sıkça Kullanırım
☐ Her zaman kullanırım

14-Kredi kartınızdan peşin yaptığınız alış-verişleri sonradan taksitlendirir misiniz?

- ☐ Hiç taksitlendirmem
☐ Nadiren taksitlendiririm
☐ Bazen taksitlendiririm
☐ Sıkça taksitlendiririm
☐ Her zaman taksitlendiririm

Bu kısmı nakit avans kullananlar işaretleyecektir.15.soruya hiç kullanmam diyenler 20. Sorudan devam ediniz.

15-Kredi kartından nakit avans kullanır mısınız?

- ☐ Hiç kullanmam ☐ Nadiren kullanırım ☐ Bazen Kullanırım ☐ Sıkça Kullanırım ☐ Her zaman kullanırım

16-Nakit avans kullanırsanız kullanma şekliniz genellikle nasıl olur?

- ☐ Nakit Avans Kullanmam ☐ Tek seferde nakit avans kullanırım ☐ Taksitli nakit avans kullanırım

17- Nakit avans kullanırsanız bir seferde ortalama ne kadar çekersiniz?

- ☐ 0-499TL arası ☐ 500-999TL arası ☐ 1000-1499TL arası ☐ 1500-1999TL arası
☐ 2000-2499TL arası ☐ 2500-2999TL arası ☐ 3000-3500TL arası ☐ 3501 ve üzeri

18-Nakit avans çekme sebebiniz.

- ☐ Günlük bir ihtiyacı karşılamak istediğimde yanımda nakit bulunmaması
☐ Genel olarak ihtiyaçlarımı karşılamaya gelirimim yetmemesi
☐ Geliri ve harcamaları etkileyen beklenmedik bir durum
☐ Diğer kredi kartının borcunu ödemek için
☐ Yurt dışında iken nakit ihtiyacımın çıkması
☐ Diğer.....

19-Kredi kartıyla kullandığınız nakit avansı sonradan taksitlendirir misiniz?

- ☐ Hiç taksitlendirmem ☐ Nadiren taksitlendiririm ☐ Bazen taksitlendiririm
☐ Sıkça taksitlendiririm ☐ Her zaman taksitlendiririm

20-Genelde kredi kartı borcunuzu ne zaman ödersiniz?

- ☐ Son ödeme tarihinden önce ederim
☐ Son ödeme tarihinden sonra ama aynı ay içinde ederim
☐ Son ödeme tarihinde ederim
☐ Son ödeme tarihinden sonraki dönemlerde ederim.

21-Sahip olduğunuz kredi kartını kullanmadaki en önemli faktörleri işaretleyiniz.

- ☐ Üye olduğu mağaza sayısının fazla olması ☐ Taksitli alış-veriş yapılan işyerlerinin çok olması
☐ Puan, bonus, mil gibi ekstra ödüllerin olması ☐ Maaşımı aldığım bankanın kredi kartı olması
☐ Kart aidatı olmaması ☐ Çalıştığım ve/veya ilişkili olduğum banka olması
☐ Finansal planlama yapmamı kolaylaştırması ☐ Diğer.....

22-Kredi kartınızı bir işyeri pos cihazından geçirerek nakit tedarik eder misiniz?

- ☐ Hiç kullanmam
☐ Nadiren kullanırım
☐ Bazen Kullanırım
☐ Sıkça Kullanırım
☐ Her zaman kullanırım

23-Kredi kartınızın borcundan dolayı takibe düştünüz mü?

- ☐ Hiç takibe düşmedim
☐ Yalnızca bir kere düştüm
☐ Birden çok sayıda takibe düştüm

24-Nakit paranız olması durumunda harcamalarınızı ne şekilde yaparsınız?

- ( ) Kredi kartıyla yapar nakit paramı başka yerlerde değerlendiririm.
 ( ) Kredi kartıyla yapar nakit paramı bekletirim.
 ( ) Nakit paramı karta yatırır kredi kartıyla yaparım.
 ( ) Kredi kartıyla yapmam nakit yaparım.
 ( ) Diğer.....

25-Kredi kartını tercihi yaparken banka ile ilgili aşağıdaki seçenekler ne kadar önemlidir?

	Hiç Önemli Değil	Az Önemli	Önemli	Oldukça Önemli	Çok önemli
İmaj ve güvenilirlik	☐	☐	☐	☐	☐
Yaygınlık	☐	☐	☐	☐	☐
Hizmet kalitesi ve çeşitliliği	☐	☐	☐	☐	☐
Maaş hizmetleri	☐	☐	☐	☐	☐
İrtibatta olduğum kişilerin bu bankayı kullanması	☐	☐	☐	☐	☐
Kredi almanın kolay olması	☐	☐	☐	☐	☐
İlk bankam olması	☐	☐	☐	☐	☐
Tanıdıklarımın tavsiyesi	☐	☐	☐	☐	☐
Fiyat özellikleri	☐	☐	☐	☐	☐
Teknolojik özellikler	☐	☐	☐	☐	☐
Yurtdışı işlem kolaylığı	☐	☐	☐	☐	☐

Diğer(Lütfen belirtiniz)

26.sorudan sonrasını halen bir ticari işletmesi olanlar cevaplandıracaktır.

26-Cekle satış yapmayı tercih eder misiniz?

- ( ) Hiç etmem
 ( ) Nadiren ederim
 ( ) Bazen ederim
 ( ) Sıkça Ederim
 ( ) Her zaman ederim

27-Borç Senedi ile satış yapmayı tercih eder misiniz?

- ( ) Hiç etmem
 ( ) Nadiren ederim
 ( ) Bazen ederim
 ( ) Sıkça Ederim
 ( ) Her zaman ederim

28-Kredi Kartı ile satış yapmayı tercih eder misiniz?

- ( ) Hiç etmem
 ( ) Nadiren ederim
 ( ) Bazen ederim
 ( ) Sıkça Ederim
 ( ) Her zaman ederim

29-Açık hesap (Veresiye) olarak satış yapmayı tercih eder misiniz?

- ( ) Hiç etmem
 ( ) Nadiren ederim
 ( ) Bazen ederim
 ( ) Sıkça Ederim
 ( ) Her zaman ederim

30-İşletmenizde kullanmak veya satmak üzere aldığınız ürünlerin bedelini çekle ne sıklıkta ödersiniz?

- ( ) Hiç ödemem
 ( ) Nadiren öderim
 ( ) Bazen öderim
 ( ) Sıkça öderim
 ( ) Her zaman öderim

31-İşletmenizde kullanmak veya satmak üzere aldığınız ürünlerin bedelini senetle ne sıklıkta ödersiniz?

- ☐ Hiç ödemem
- ☐ Nadiren öderim
- ☐ Bazen öderim
- ☐ Sıkça öderim
- ☐ Her zaman öderim

32-İşletmenizde kullanmak veya satmak üzere aldığınız ürünlerin bedelini Kredi Kartıyla ne sıklıkta ödersiniz?

- ☐ Hiç ödemem
- ☐ Nadiren öderim
- ☐ Bazen öderim
- ☐ Sıkça öderim
- ☐ Her zaman öderim

33-İşletmenizde kullanmak veya satmak üzere aldığınız ürünleri veresiye olarak alır mısınız?

- ☐ Hiç almam
- ☐ Nadiren alırım
- ☐ Bazen alırım
- ☐ Sıkça alırım
- ☐ Her zaman alırım

34- Sattığınız mal ve hizmetin bedelini müşteriniz aşağıdakilerden biriyle ödemek isteseydi siz hangisi ile tahsilatı yapmak isterdiniz (1 En Öncelikli olmak üzere 1 den 3 e kadar puan veriniz.)

- ☐ Çek
- ☐ Senet
- ☐ Kredi kartı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mehmet Serkan ÇALI
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum- 1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	KTÜ-İİBF-İşletme Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	ERGAZ A.Ş
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	1) T.C. Ziraat Bankası- Erzurum Şb. 2) Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin MYO
İletişim	
E-Posta Adresi	mscalı@artvin.edu.tr
Tarih 17.02.2017	